

Bölcsődei dajka tanfolyam

Tanulói jegyzet

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Tartalom

Előszó	6
Bevezetés	6
Tananyagelemek használata, magyarázata	9
Kommunikáció	10
1. A kommunikáció alapjai	10
1.1. A kommunikáció folyamata	11
1.2. A hatékony kommunikáció feltétele	11
1.3. A kommunikáció célja	12
1.4. A kommunikáció formái	13
1.5. A közvetlen emberi kommunikáció	14
1.5.1. Verbális kommunikáció	15
1.5.2. Nem verbális kommunikáció	16
1.6. Speciális kommunikációs helyzetek a bölcsődei dajka munkájában	21
1.7. A dajka és a kisgyermek közötti kommunikáció	21
1.8. A dajka és szülők közötti kommunikáció	22
1.9. Kommunikáció a munkatársakkal	23
Munkajog, munkavédelem, környezetvédelem	25
2. A gyermekek jogairól szóló nemzetközi megállapodások és jogszabályok	25
2.1. Főbb nemzetközi egyezmények	25
2.2. Hazai szabályozás	25
2.2.1. Magyarország Alaptörvénye	25
2.2.2. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.)	25
2.2.3. Az intézmény helye a szociális, gyermekjóléti, gyermekvédelmi, köznevelési, közigazgatási rendszerben; az adott település ellátási rendszerében	27
2.3. Munkajogi szabályok	30
2.4. Adatvédelem – közérdekű adatok nyilvánosságra hozatala	31
2.5. Környezetszennyezés, környezetvédelem	31
A fertőtlenítőszeres és eljárások, a fertőzések elhárítása, a védőfelszerelések és azok használata... 31	
2.6. Minőségbiztosítási rendszer (HACCP)	33
Az elsősegélynyújtás és a betegápolás alapjai	35
3. Az Elsősegélynyújtás feladatai és szabályai	36
3.1. Az elsősegélynyújtás feladata	36

3.2.	Az elsősegélynyújtás általános szabályai	36
3.2.1.	A helyszíni ellátás menete	36
3.2.2.	Mikor kell hívnunk a mentőt:	36
3.3.	A leggyakoribb gyermekbalesetek okai és következményei gyermekintézményben	37
3.4.	A gondozó felnőtt feladatai.....	37
3.5.	Újraélesztés.....	38
3.5.1.	Az újraélesztés lépései csecsemőkorban	38
3.5.2.	Az újraélesztés lépései 1 éves kortól	38
3.6.	A sebellátás folyamata, vérzések.....	38
4.	A Beteg gyermek ápolása	39
4.1.	Gyermekbetegségek	39
4.2.	Tünetek	40
4.2.1.	Láz.....	40
4.2.2.	Hányás	41
4.2.3.	Hasmenés	42
4.2.4.	Köhögés	42
4.3.	Gyermekintézményben gyakori megbetegedések.....	43
4.3.1.	Közönséges nátha.....	43
4.3.2.	Idegrendszeri betegség.....	44
4.3.3.	Emésztőrendszeri betegségek.....	44
4.3.4.	Gyakoribb kiütéses gyermekkori betegségek	44
	Pedagógia, pszichológia.....	46
5.	Fejlődés	46
5.1.	A fejlődés fogalma, a fejlődést befolyásoló tényezők	46
5.2.	A kötődés jelentősége	48
5.3.	A csecsemő- és kisgyermekkor életkori sajátosságai.....	51
5.4.	A csecsemőkor életkori sajátosságai	52
5.5.	A kisgyermekkor (2–3. év) életkori sajátosságai.....	54
5.6.	Család	57
5.7.	A család fogalma, szerkezeti változása napjainkban.....	57
5.8.	A családformák változása, jellemzőik	58
5.9.	A családok jellemzői.....	59
5.10.	Családi életciklusok. A kisgyermekes család jellemzői.....	60
5.11.	A nevelés fogalma, jellemzői, módszerei	61

5.11.1. A gyermeknevelés módszerei	62
5.12. Nevelői stílusok	62
5.13. A nevelő személyisége, nevelésben betöltött szerepe	63
5.13.1. Demokratikus.....	63
5.13.2. Autokratikus – tekintélyelvű	63
5.13.3. Laissez faire – ráhagyó	64
5.14. A gyermek megismerésének lehetőségei, módszerei	65
5.14.1. A megfigyelés	65
5.14.2. Beszélgetés a szülővel	65
5.14.3. Interjú.....	65
5.14.4. Családlátogatás	65
5.14.5. Szociometria	66
5.15. A bölcsődei nevelés, a nevelés módszerei	66
5.16. A bölcsődei nevelés szervezési feltételei.....	68
5.16.1. Személyi feltételek mini bölcsődében	68
5.16.2. Személyi feltételek bölcsődében	68
5.16.3. Tárgyi feltételek a bölcsődében.....	68
Gyermek gondozása a bölcsődében.....	73
6. Bevezető	73
6.1. A bölcsődei nevelés megvalósításának sajátos feltételei	73
6.2. „Saját kisgyermeknevelő”-rendszer.....	73
6.3. Gyermekcsoportok szervezése.....	73
6.4. Tárgyi feltételek	74
6.5. Napirend.....	74
6.6. A gondozás fogalma.....	74
6.7. A gondozás célja	74
6.8. A jó gondozás feltételei	75
6.9. A rossz gondozás következményei.....	75
6.10. Gondozási műveletek.....	75
6.11. Pelenkaváltás pólýázón	76
6.12. Pelenkaváltás álló gyermekkel.....	77
6.13. Kézmosás.....	78
6.14. Szobatisztaságra nevelés	79
6.15. Étkezés.....	79

6.15.1. Reggeli/uzsonna kínálása a bölcsődében.....	82
6.15.2. Reggeli/uzsonna kínálása ölben étkező kisgyermeknek.....	83
6.15.3. Tízórai folyadék kínálásával	83
6.15.4. Tízórai darabos gyümölcs kínálásával	83
6.15.5. Ebéd kínálása önállóan étkező gyermekeknek.....	84
6.15.6. Ebédeltetés ölben étkező gyermekkel.....	85
6.15.7. Ebédeltetés „kétkanalas” módszerrel (tipegő, biztosan ülő, de önállóan étkezni nem tudó gyermekkel).....	85
6.16. Levegőztetés	86
Záró gondolat	87
Gyakorlat	88
Felhasznált irodalom	93

Előszó

Az emberi erőforrások minisztere 20/2017. (IX. 18.) EMMI rendeletet alkotott a bölcsődei dajka, a bölcsődei szolgáltatást nyújtó személy és a napközbeni gyermekfelügyelet szolgáltatást nyújtó személy képzésének szakmai és vizsgakövetelményeiről.

A bölcsődei dajka tanfolyam szervezésében a Magyar Bölcsődék Egyesülete tanfolyamszervezőként működik közre az általa kiválasztott bölcsődék bevonásával.

Bevezetés

Kedves Kolléga!

A tananyag célja képessé tenni Önt, hogy gyermekszerető viselkedésével, személyi gondozottságával, kommunikációs és beszédmintájával hasson a bölcsődés gyermek fejlődésére. Tisztelje a gyermeket, a szülőt; kapcsolataira a tapintat, az elfogadás legyen jellemző. Ismerje el a kisgyermeknevelő kompetenciáit és működjön együtt annak érvényesítésében. A tudomására jutott pedagógiai, működési és szervezési információkat kezelje titokként. Nevelési kérdésekben az érdeklődő szülőket tapintatosan irányítsa a kisgyermeknevelőhöz.

A bölcsődei dajka tanfolyam felkészíti a résztvevőket a bölcsődében, mini bölcsődében a kisgyermeknevelő segítőtársaként:

- a munkához szükséges higiénés feltételek biztosítására,
- a gyermekek neveléséhez, gondozásához szükséges eszközök előkészítésében, a környezet rendjének, tisztaságának megteremtésében való – a kisgyermeknevelő iránymutatása alapján történő szükség szerinti – közreműködésére.

A képzés kidolgozóinak célja, hogy a bölcsődés gyermekek nevelésében részt vevő segítő munkatársaknak az alapelvekkel összhangban történő egységes szemléletű felkészítése nagymértékben hozzájáruljon a családokat partnernek tekintő, családbarát bölcsődék működtetéséhez.

A kezében tartott „bölcsődei dajka tanulói jegyzet” ennek a képzésnek a tananyagát tartalmazza.

A bölcsődei dajka tanfolyam szakmai követelménymoduljai

I. Modul: A bölcsődei neveléshez, gondozáshoz járuló segítő feladatok a bölcsődei dajka tevékenységében

II. Modul: Takarítási és egyéb feladatok a bölcsődei dajka tevékenységében

Tantárgyak/óraszám

- Pedagógiai-pszichológiai alapismeretek/16 óra
- Gondozási ismeretek/25 óra
- Munkajog, munkavédelem, környezetvédelem/8 óra
- Elsősegélynyújtás és betegápolás alapismeretek/8 óra
- Szakmai gyakorlat/25 óra
- Kommunikációs ismeretek és gyakorlat/18 óra

Gyakorló/önellenőrző és ellenőrző feladatok

A gyakorló/önellenőrző feladatok célja a megerősítés, illetve a visszalépés szükségességére való rámutatás.

A bölcsődei dajka gyakorlati feladatai

1. Munkajogi, munkavédelmi, környezetvédelmi feladatok:

- 1.1. munkaidő, munkarend, a gyermekek napirendjének betartása;
- 1.2. a balesetvédelem biztosítása;
- 1.3. elsősegélynyújtás, egészségüggyel kapcsolatos feladatok;
- 1.4. eszközök és berendezési tárgyak folyamatos ellenőrzése;
- 1.5. tisztítószeres biztonságos tárolása – a kémiai biztonság betartása;
- 1.6. környezet kialakításában, szépítésében való aktív részvétel.

2. Takarítási feladatok:

- 2.1. a bölcsőde helyiségeinek, valamint játszókertjének, udvarának tisztán tartása;
- 2.2. a gyermekek által használt bútorok, eszközök tisztán tartása, fertőtlenítése.

3. Étkezéssel kapcsolatos feladatok:

- 3.1. közreműködés az étkezési feladatok ellátásában;
- 3.2. a gyermekek étkeztetési feltételeinek biztosítása.

4. Szervezési feladatok:

- 4.1. együttműködés a kisgyermeknevelőkkel – munkarend kialakítása;
- 4.2. a takarítási feladatok helye, ideje, módja – a higiénikus környezet megteremtése;
- 4.3. a csoportszobai és udvari feltételek biztosítása;
- 4.4. fokozott figyelem a balesetek megelőzésére.

A tanfolyam lezárása

A modulok teljesítéséről írásban és gyakorlatban történik számonkérés.

I. Modul: A bölcsődei nevelés, gondozás feladatai a bölcsődei dajka tevékenységében

I. 1. vizsgafeladat:

A 0–3 éves korú gyermek fejlődésének életkori sajátosságai. A bölcsődei tevékenységformák jellemzői. A gondozás alapfogalmi, egészségügyi feltételeinek megteremtése. Egészséges életmódra nevelés.

Időtartam: 30 perc

Formája: írásbeli

I. 2. vizsgafeladat:

A bölcsődei életbe történő aktív bekapcsolódás. Részvétel a gondozási feladatok ellátásának segítésében. A kisgyermeknevelő segítése a gyermekfelügyeletben levegőztetésnél, a gyermekek ellátásával kapcsolatos eszközök előkészítése.

Formája: gyakorlati

II. Modul: Takarítási és egyéb feladatok a bölcsődei dajka tevékenységében

II. 1. vizsgafeladat:

Az egészségmegőrzés feladatai a bölcsődében. Fertőző betegségek felismerése, elsősegélynyújtás. Tennivalók betegség, baleset esetén, baleset-megelőzés feladatai. Gyermekélelmezés, az ételek szakszerű tállalása, kezelése. Környezetvédelmi szempontok érvényesítése a bölcsődei élet során. A munkavállalással, munkavégzéssel kapcsolatos munkajogi ismeretek. A bölcsőde szervezete mint munkahely.

Időtartam: 30 perc

Formája: szóbeli

II. 2. vizsgafeladat:

Takarítási feladatok ellátása, kisgépek kezelése. Az egészségügyi, higiénés, munkavédelmi, tűzvédelmi balesetvédelmi szabályok betartása.

Formája: gyakorlati

Eredményes vizsgát kívánunk!

Tananyagelemek használata, magyarázata

<i>Ikon</i>	<i>Jelentése</i>
	Cél: A fejezet célmeghatározásának, fókuszpontjainak ikonja.
	Tananyagrészek kapcsolódásai.
	Időtartam: tematikai egység feldolgozásához szükséges időtartam.
	Fontos: jól megtanulandó ismeretek ikonja.
	Önellenző kérdés: a tananyag elsajátításának ellenőrzését szolgáló kérdések.
	Példa: az ismeretek elsajátítását megkönnyítő példák, érdekességek ikonja.
	Tipp: A tanulási tippben olyan instrukciót, kérdést fogalmazunk meg a tanulók számára, aminek az elvégzését nem ellenőrizzük, és nem kérjük számon.
	Szakirodalom
	Kulcsfogalmak

Kommunikáció

„A kommunikáció egy képesség, amit mindenki megtanulhat, mint például a kerékpározást vagy a gépelést. Ha hajlandó vagy dolgozni rajta, gyors fejlődést tapasztalhatsz az életed minden területén.”
(Brian Tracy)

1. kép. Kommunikáció (Forrás: <https://www.pexels.com>)

1. A KOMMUNIKÁCIÓ ALAPJAI

Ennek a témakörnek az a célja, hogy olyan alapvető ismereteket adjon a tanfolyam résztvevőinek a kommunikációról, amelyek segítségével hatékonyabban eligazodnak a társas kapcsolataikban.

A kommunikáció a mai világban mindenki által használt, gyakran hallott kifejezés. A kommunikáció kifejezés a latin *communicatio* főnévből származik, amelynek jelentése közzététel, teljesítés, megadás, illetve a gondolat közlése a hallgatónak.

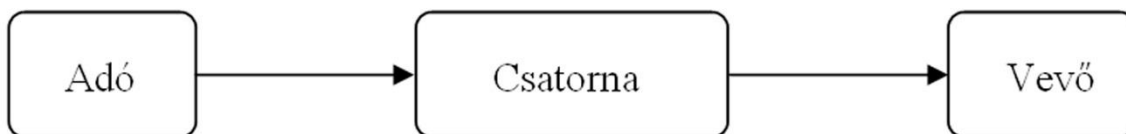
A kommunikáció az egyik legalapvetőbb emberi tevékenység. Mindenki kommunikál a legkülönbözőbb helyzetekben. Családi körben beszélgetünk, telefonálunk a barátainkkal, vásárolunk, hivatalos ügyeket intézünk, a munkahelyen beszélgetünk, informálódunk az interneten, elolvassuk a reklámújságokat és üzenetet írunk a munkatársunknak. A kommunikáció szerteágazó, összetett jelensége az élet minden területén megjelenik, fogalma napjainkban tovább bővült. Ma már az információcserét, közlést nemcsak az emberek közötti folyamatra kell értenünk, hanem ez a kapcsolat létrejöhet más élőlények (állatok, növények), illetve emberek és gépek között is.

A kommunikáció információk, ismeretek, érzelmek átadása, cseréje valamilyen eszköz, illetve jelrendszer segítségével.

1.1. A kommunikáció folyamata

Ahhoz, hogy egy bizonyos információ eljusson a kiinduló helyéről a célhelyre, különböző állomásokon kell keresztülmennie. Két ember beszélgetése során, aki az információt közli, adónak nevezzük, aki pedig fogadja, vevőnek. Az információ adója a közlendő információt jelekké alakítja. A jelek átviteléhez használt közeget csatornának nevezzük. A csatorna feladata az, hogy a kódolt jeleket eljuttassa az adótól a vevőig.

1. ábra. Kommunikációs modell (Forrás: <http://tudasbazis.sulinet.hu>)

A kommunikáció folyamatában részt vevők a feladó és a címzett. A feladó különböző jelek (nyelvi és nem nyelvi jelek) segítségével valamit közöl, valamiről tájékoztatja a partnerét, azaz a címzettet. A címzett ezt az üzenetet felfogja, értelmezi, s ha teheti, akkor válaszol rá. Ilyenkor a résztvevők szerepet cserélnek, és a címzettből feladó is lesz. A kommunikációhoz legalább két résztvevőre van szükség, de létrejöhet több vagy akár nagyon sok ember között.

Az üzenet az az információ, amelyet az egyik résztvevő közöl a másikkal.

Az üzenetet kifejező jeleket kódnak nevezzük. A kommunikációs folyamatban nyelvi és nem nyelvi kódokat használunk. A nyelvi kódok írott vagy beszélt formában fordulnak elő. A nem nyelvi kódok közé soroljuk például a hangjeleket, a tekintetet, az arcjátékot, a gesztusokat, a testtartást, a beszélgető partnerek közötti távolságot, az öltözködést.

A megfogalmazott üzenet a csatornán jut el a feladótól a címzettig. A csatorna többféle lehet: hallható (telefonbeszélgetés), látható (egy levél), érezhető (tapintás) vagy egyszerre többféle is (beszélgetés).

Az üzenet akkor tud a csatornán eljutni a címzethez, ha a részt vevő felek között megfelelő kapcsolat van.

Adó: az az eszköz vagy személy, aki az információt biztosítja.

Jel: az információ-átvitel eszköze.

Vevő: az az eszköz vagy személy, aki az információt fogadja.

Csatorna: az információ eljuttatásához szükséges közeg, ami a jeleket továbbítja a vevőhöz.

1.2. A hatékony kommunikáció feltétele

Amikor beszélgetünk, közlünk valamit, mindannyian azt szeretnénk, hogy kommunikációnk minél hatékonyabb legyen, a közlendőnk hiánytalanul, pontosan célba érjen. Ahhoz, hogy kommunikációnk hatékony legyen, több feltételnek kell teljesülnie. A kommunikációban részt vevőknek ismerniük kell a valóságnak, a világnak azt a részét, amelyről beszélnek. Ha ez hiányzik, akkor a megfelelő információk, ismeretek átadásával kell megteremteni azt. Például aki nem ismeri a bölcsődei ellátás sajátosságait, egy bölcsőde felépítését, munkarendjét, annak hiába beszélünk az ott előforduló helyzetekről, munkaszervezési nehézségekről, hiába tájékoztatjuk, hogy a vezetőt az irodában találja, ha nem tudja, hol az iroda az épületen belül. Ilyen esetben a valóság ismeretének hiányát pótolnunk

kell a helyzet részletes bemutatásával. Előfordul, hogy két ember ugyan azonos anyanyelvű, mégsem értik meg egymást. Gátat szabhat a sikeres kommunikációnak az, ha számunkra ismeretlen szakszavakkal történő leírásból kell tájékozódni. A sikeres kommunikációhoz szükséges a partnerek azonos gondolkodásmódja, azonos szóhasználata.

Például, nem általánosan ismert az átmeneti tárgy fogalom, ami a kisgyermekkel foglalkozó szakemberek körében általánosan használatos a gyermekek megnyugvását segítő, otthonról hozott tárgyak megnevezésére. A szakmai kifejezés használata a szülők felé („Legyen kedves a gyermek átmeneti tárgyát az öltözőszekrénybe tenni!”) nem biztos, hogy eredményes kommunikációra vezet.

A közös előzmények megkönnyítik a kommunikációt. Hiszen a partnerek olyan dologról beszélnek, amelyeket együtt, közösen éltek át. Ilyenkor jellemző a kommunikációra, hogy a felek már „félszavakból” is értik egymást. Ugyanannak a mondatnak más-más helyzetben egészen különböző jelentése lehet. Így a kommunikációnak mindig ott és akkor, az adott helyzetben van jelentése. A közlést nagyban befolyásolja az is, hogyan mondja azt a beszélő, pl. kedvesen, bosszankodva, csalódottan vagy haragosan.

Azokat a tényezőket, amelyek a kommunikációs folyamatot megzavarják, vagy az üzenetet torzítják, gátolják eljutásukat a befogadóhoz, közös néven **zaj**nak nevezzük. Zajként kezeljük azt, ha például egy étteremben a hangos zene miatt nem értjük meg egymást, de az is zaj lehet, ha a közös előismeretek, a közös valóság vagy éppen az közös nyelvűség hiánya miatt értjük félre egymást. A zaj a továbbítandó jeleket eltorzíthatja, legrosszabb esetben ki is olthatja, a vevő nem tudja értelmezni a kapott üzenetet.

1.3. A kommunikáció célja

A kommunikáció különböző helyzetekben más és más cél érdekében történik. Minden kommunikációt valamilyen formában elkezdünk, például köszönünk, megszólítunk. Ilyenkor a kommunikáció **kapcsolatteremtő szerepe** érvényesül. A beszélgetés során többször élünk a kommunikáció **kapcsolatfenntartó szerepével**, azaz megszólítjuk partnerünket, megkérdezzük tőle, érti-e azt, amit mondunk, figyel-e ránk, kifejezzük, hogy figyelünk és értjük a másik üzenetét. Minden beszélgetést illik lezárni, elbúcsúzni a másiktól, tehát fontos a kommunikáció **kapcsolatzáró szerepe** is.

Amikor a bölcsődébe látogató érkezik, jó benyomást tesz rá, ha az ott dolgozó kapcsolatot kezdeményez vele, üdvözlő és felajánlja segítségét. Ebben a helyzetben a kommunikáció kapcsolatteremtő szerepe kerül előtérbe.

A kommunikáció gyakran az információk közvetítése miatt történik a felek között. Ilyenkor elsősorban **tájékoztató szerepet tölt be**. Jellemzően az adó főleg **kijelentő mondatokat** használ.

Amikor az adó az érzelmeit, a hangulatát, az érzéseit kívánja közölni, a **kifejező szerep** kerül előtérbe, amit főként felkiáltó és óhajtó mondatokkal fejez ki. Előfordul, hogy az adó cselekvésre akarja készíteni, befolyásolni kívánja a vevőt. Ennek kifejezésére sok felszólító mondat hangzik el, a

kommunikáció **felhívó szerepe** érvényesül. Végül a kommunikáció **értelmező funkciójának** nevezzük azt, amikor valamit nem értünk meg, például nem ismerjük a szó jelentését, a nyelv segítségével érdeklődünk a nyelvről, a nyelvhasználatról. Ide soroljuk a nem nyelvi jelek értelmezését is.

Például hiába mondom a bölcsődébe érkező látogatónak, hogy a bölcsőde nyitott, rugalmasan igazodik a családok igényeihez és szívesen fogadjuk a szülőket bármikor, ha tekintetem arról árulkodik, hogy idegesít, hogy a frissen felmosott folyóson sétál be a kinti cipőjében és látványosan törölöm utána a kövezetet.

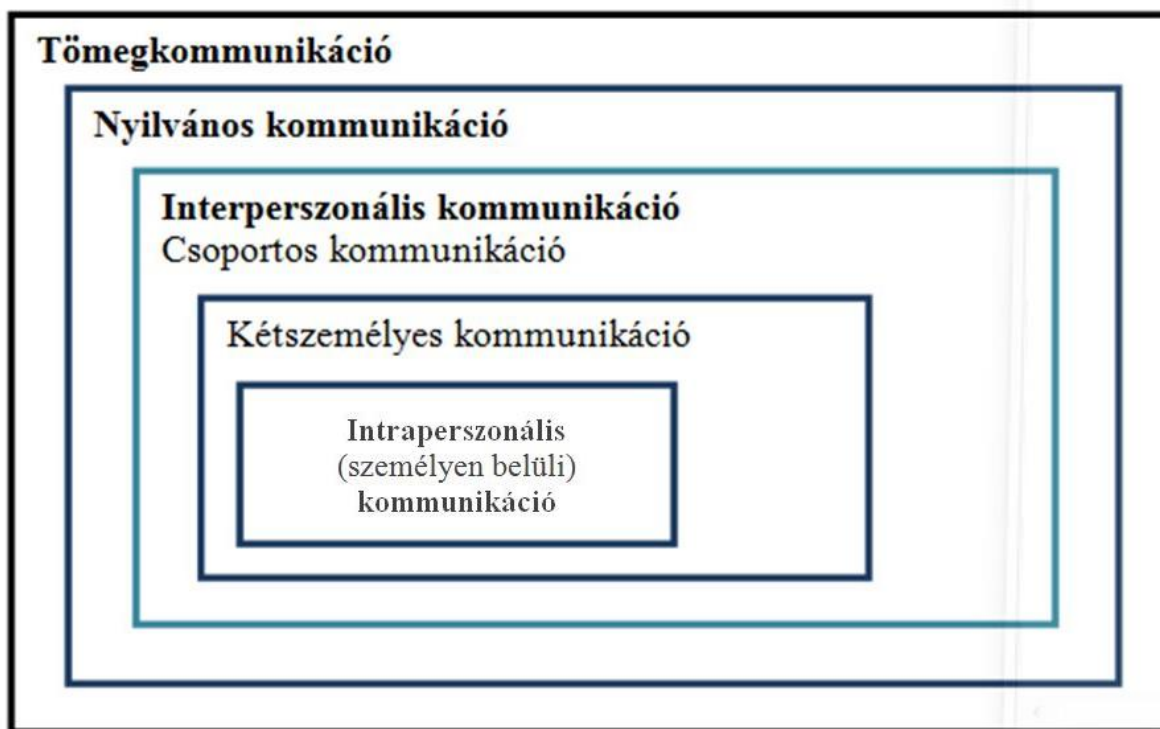
A kommunikáció funkciói általában együttesen vannak jelen, komplexen hatnak. Mindig a kommunikáció céljától, a kommunikációs tényezőktől, a szöveg típusától függ, hogy melyik szerep kerül előtérbe.

1.4. A kommunikáció formái

A kommunikáció történhet a személyen belül, ezt nevezzük intraperszonális kommunikációnak. Ez nem más, mint belső beszélgetés magunkkal. Megbeszéljük magunkkal, hogy mit is csinálunk éppen, mit érzünk. Ez a kommunikáció legintimebb formája, az üzenet küldője és fogadója ugyanaz a személy. A személyek közötti vagy interperszonális kommunikáció történhet két személy között, például amikor a barátnőmmel, munkatársammal, szülővel beszélgetek, vagy kisebb csoportban, de 10-15 főnél nem több személy között. Csoportos kommunikáció zajlik egy munkahelyi értekezleten, baráti, családi összejövetelen. Nyilvános kommunikáció például egy előadás egy konferencián vagy szakmai napon. Az üzenetküldők és -fogadók nem cserélnek szerepet, egyoldalú a kommunikáció. Tömegkommunikációs eszköz a rádió, a televízió, a sajtó.

Milyen kommunikációs formák az alábbiak: ünnepi beszéd a bölcsődék napján, határidőnaplóba előjegyezni a programot, nyílt nap a bölcsődében, tájékoztató a helyi sajtóban a bölcsődei beiratkozásról?

2. ábra. A kommunikáció formái (Forrás: Gyuriczáné Botka Emőke, Szeged, 2017)

1.5. A közvetlen emberi kommunikáció

A közvetlen emberi kommunikáció két ember közvetlen kommunikatív kapcsolata, amelyben minden érzékszerv részt vesz, de legfőképp a látás és a hallás.

Közvetlen emberi kommunikációról akkor beszélünk, ha a kommunikáló felek egy térben, azonos időben vannak jelen, az információáramlás (közlés) személyes, és több csatornán keresztül történik.

A kommunikációs esemény, az akció során a közlő fél a szándékosan vagy véletlenszerűen kialakított üzenetet kódolja, a kódolt üzenetet az annak megfelelő csatornán át eljuttatja a vevő félhez, aki azt dekódolja és értelmezi. A vevő ezt követően vagy reagál (újraindítja a folyamatot), vagy nem. Beszélgetés közben nemcsak arra figyelünk, amit a másik mond, hanem arra is, ahogyan mondja. A **verbálisan** elhangzó üzenetek mellett folyamatosan érkeznek felénk a **nem verbális** jelzések is. Ezeket a jelzéseket többnyire akaratlanul „vesszük”, és válaszolunk rájuk. A szavak nélküli kommunikáció ennek megfelelően gyorsabb. Például egy mosoly megértése és a reagálás rá egy-két másodpercet vesz csak igénybe. Az automatikus működésből az is következik, hogy saját nem verbális kommunikációkat is csak korlátozottan tudjuk tudatosan irányítani. Ezért gyakran előfordul, hogy valódi szándékainkat, állapotunkat a nem verbális jelzéseinkkel „kifecsegjük”. Például bármennyire is igyekszünk, nem tudjuk megakadályozni, hogy elpiruljunk vagy úrrá legyünk kezünk remegésén. Az, hogy egy embert mennyire érzünk hitelesnek, nagymértékben függ attól, hogy kommunikációja során mekkora összhang van a verbális és nem verbális csatornán érkező jelzései között.

Amikor a szóbeli közlések és az ezt kísérő nem verbális jelzések harmonikusak, összhangban vannak, akkor a kommunikáció hiteles.

Ez azonban nem mindig valósul meg; testbeszédünk és szavaink jelentése időnként elcsúszik egymástól. Amikor igyekszünk elrejteni, hogy mennyire izgulunk, vagy amikor számunkra ellenszenves emberrel beszélünk, és titkolni szeretnénk valós érzéseinket, tudatosan próbáljuk kontrollálni, meghamisítani a kommunikációnkat. Szavainkra ügyelhetünk, de a nem verbális jelzéseink fölött kisebb hatalmunk van, ezért ezek elárulhatják a valódi érzelmeinket. A nem hiteles kommunikáció esetén a bölcsődében a szülő és a gyermek is inkább a nem verbális jelzéseknek hisz.

1.5.1. Verbális kommunikáció

A **verbális kommunikáció** az ember legspeciálisabb kommunikációs módja. Megjelenési formái a **beszéd és az írás**. A verbális kommunikáció jelrendszerének kialakulása előtt az ember őse biológiai kommunikáció (pl. szag alapján történő azonosítás), bizonyos egyszerű hangjelzések és a gesztusnyelv segítségével tartott kapcsolatot társaival. Az emberiség fejlődése szempontjából a nyelv kialakulása jelentős fordulatot hozott: lehetővé vált, hogy összeadódjon az emberek tudása. A nyelv kialakulásával már nem volt mindenki ráutalva a közvetlen tapasztalatszerzésre, az ismeretek átadhatóvá váltak annak, aki képes volt a nyelvi kódot értelmezni, vagyis azonos nyelvet használt. A nyelv közös jelrendszerként teszi lehetővé a kölcsönös megértést, hangolja össze viselkedésünket, cselekvéseinket. A nyelv, mint kommunikációs rendszer olyan gazdag, hogy hasonló üzenetek kifejezésére számos szóbeli lehetőség közül választhatunk. A környezet, a kommunikációs partner, az adott szituáció határozza meg, hogy mit és hogyan mondunk.

Beszélgetőpartneremmel a kapcsolatunk minőségétől függően többféleképpen közölhetem, hogy csukja be az ajtót:

„Huzat van!”, „Csukd be az ajtót!” „Ki fogja becsukni az ajtót, a szolgáló?”

„Mégkérhetném, hogy csukja be az ajtót?”

A nem megfelelően kiválasztott közlésforma kellemetlenségeket okozhat.

A nyelv a kultúra változásával folyamatosan fejlődik, átalakul. A ma használt szavak közül sokat nem ismertünk korábban. A technika, a tudományok fejlődésével új fogalmak születnek, például mobiltelefon, internet, lájkolni, post-it, e-bank, e-mail. A sikeres üzenet küldés csak akkor valósul meg, ha az üzenet küldője és vevője azonos nyelven beszél. Az egy csoporthoz tartozók, így a különböző szakmákban dolgozók (egészségügy, jog, informatika...), a diákok vagy egy baráti kör, a közös ismeret, élmények, szakmai tudás alapján kialakíthatnak olyan sajátos nyelvi kódot, amit a csoporton kívüliek nehezen értenek. Kommunikációs nehézséget okozhat az is, hogy a különböző társadalmi helyzetben levők eltérő nyelvi kóddal rendelkeznek. Ez együtt jár azzal is, hogy közvetlen környezetüktől eltekintve nehezebben értetik meg magukat.

Figyelje meg, hogy a környezetében milyen csoportnyelv fordul elő!

Jegyezzen le néhány olyan kifejezést, amelyet a bölcsődei dajkák, kisgyermeknevelők vagy iskolás gyermekeik használnak egymás között.

Az írásbeli kommunikáció tulajdonképpen a verbális kommunikáció közvetett formája, ahol térben és időben is szétválik az információt közlő és az információt befogadó személye. Ide tartoznak a bölcsőde területén kihelyezett írásos tájékoztatók. Az írásbeli kommunikáció esetében különösen fontos, hogy pontosan fogalmazzunk, jól megválasztott kifejezéseket alkalmazzunk, mivel nincs lehetőség a javításra, a visszakérdezésre és a pontosításra.

Mi a véleménye az alábbi, bölcsődében kihelyezett írásbeli információ közvetítéséről?

„Nem bejárat!”

„A csoportszobába cipővel bemenni tilos!”

A verbális kommunikáció formái a beszéd és az írás.

A nyelv a verbális kommunikáció kódja, közös jelrendszerként teszi lehetővé a kölcsönös megértést, hangolja össze viselkedésünket, cselekvéseinket

A sikeres üzenetküldés csak akkor valósul meg, ha az üzenet küldője és vevője azonos nyelven beszél.

1.5.2. Nem verbális kommunikáció

Egyes kutatók véleménye szerint közléseinknek csupán 7%-a verbális, a többi egyéb csatornákon történik. A **nem verbális jelzések** hangsúlyozhatják vagy helyettesíthetik, alátámaszthatják a szóbeli közléseket. A **hangsúlyozás** leggyakrabban gesztusokkal, például bólintással, fejrázással, vállrándítással, azaz a szóbeli üzenetek tartalmát aláfestő, kiemelő megnyilvánulások segítségével történik. Hangsúlyozhatunk a hangszínünkkel, a hangerőnk változtatásával, de figyelemfelhívó gesztusok is nyomatókat adhatnak egy-egy gondolatnak. **Helyettesítés** akkor történik, amikor a verbális csatorna helyett valami miatt a nem verbális jelzéseket használunk. Például a gyermekek alszanak a csoportban és valaki hangosan kezd beszélni, a száj elé helyezett mutatóujj jelzi, hogy ne zavarják meg a gyermekek nyugalmát. Beszélgetés közben mindkét fél folyamatosan adja és kapja a visszajelzéseket. A beszélgetőpartner nem verbális rezdülései informálnak bennünket **a kommunikációs helyzethez való viszonyulásáról**, elárulják, hogyan változik az érdeklődése, mennyire követi, érti azt, amit mondunk. Biztosan minden olvasó fel tudja idézni, milyen az, amikor azt tapasztaljuk, hogy a másik nem ad visszajelzéseket arra, amit mondunk. Néha úgy érezzük, a másik nem figyel ránk, unja, amit mondunk, máskor meg az az érzésünk, hogy el akarja titkolni a véleményét. A nem verbális jelzések ilyenkor elmaradnak vagy megritkulnak, és egy idő után nagyon kellemetlen érzés lesz úrrá rajtunk. Nem verbális kommunikációval a **véleményünket is kifejezhetjük**. Amikor új helyzetbe kerülünk, ismeretlen emberekkel kommunikálunk, vagy ha régi ismerőseinkkel beszélünk, akkor arra törekszünk, hogy magunkról minél kedvező képet közvetítsünk, vagy a már kialakult képet fenntartsuk. **Énképünk megjelenítéséhez** főként nem verbális jelzéseket

használunk. Amikor azt szeretnénk, hogy tudják rólunk, hogy intelligens, empatikus és barátságos emberek vagyunk, nem fogalmazzuk meg szóban ezeket a tulajdonságainkat, ehelyett inkább sokat mosolygunk, érdeklődéssel, megértő fejbólintásokkal fordulunk a partnerünk felé. Nemcsak személyes tulajdonságainkat mutatjuk be partnerünknek, hanem **státusunkat, csoporthovatartozásunkat** is. Az énbemutatáshoz a gesztusok, a testtartás, a hangszín, a hangerő, az öltözködésünk és a hajviseletünk is hozzájárul. Az egyenes testtartású, határozott léptű, erőteljes kézfogású emberek például magabiztos benyomást keltenek, míg a halk hang, akadozó, ingadozó beszédtempó, behúzott vállak, erőtlen kézfogás éppen ellenkező hatást válthat ki. A legtöbb esetben érzelmeinket nem szóban fejezzük ki. **Az érzelmek kifejezésében** az arckifejezésnek van legnagyobb szerepe. Az alapérzelmeknek minden kultúrában felismerhető, egyetemes arckifejezések feleltethetők meg. Tehát az öröm, a szomorúság, a félelem, a meglepődés és az undor arckifejezése egymástól teljesen elszigetelt társadalmakban is nagyon hasonló. Kissé bonyolultabb a másodlagos érzelmek (pl. sajnálat, irigység, hála) kérdése. Ezeknek a kifejezése és értelmezése már korántsem ilyen egyértelmű, jóval nagyobbak az egyéni és kulturális különbségek.

Nem verbális kommunikációval történik a kommunikációs helyzetek szabályozása is. A kommunikációs helyzetben irányítani kell, hogy ki beszéljen, ki mennyi ideig beszéljen, ki legyen a következő megszólaló. Szabályozóknak hívjuk azokat a finom jelzéseket, amelyekkel a résztvevők kifejezik, hogy át szeretnék venni vagy adni a szót. A közlés folytatására vagy megszakítására, megismétlésére vagy bővítésére felszólító jelzések sokfélék lehetnek. Ilyen lehet például a szemkontaktus felvétele, a testtartás megváltozása, illetve a figyelemfelkeltő gesztusok alkalmazása.

A nem verbális kommunikáció funkciói:

- hangsúlyozás,
- helyettesítés,
- a kommunikációs helyzethez való viszonyulás kifejezése,
- attitűdünk kifejezése,
- érzelmeink közvetítése,
- a kommunikációs helyzet szabályozása.

A nem verbális jelzések nem rendelkeznek olyan egységes kódrendszerrel, mint amilyen a nyelv a verbális kommunikációban. Miközben beszélünk, nemcsak az arckifejezésünk, de a gesztusaink, testtartásunk, hangunk változásai is hozzájárulnak a kommunikációkhoz. A nem verbális jelzéseket aszerint csoportosítjuk, hogy kibocsátásukhoz milyen csatornát veszünk igénybe.

- A szem és a tekintet jelzései

A szemkontaktus egyike a rendelkezésünkre álló leggyakoribb és legerőteljesebb nem verbális jelzéseknek. A tekintetnek igen nagy szerepe van a zavartalan beszélgetés fenntartásában, vagyis abban, ahogyan egy beszélgetés során a partnerek átadják, átveszik egymástól a szót. A tekintet fontos visszajelzést is ad a beszélőnek arról, hogy a hallgatóságot mennyire érdekli vagy untatja a téma. A tekintet irányának és időtartamának egyaránt jelzésértéke van. A szemkontaktus, a tekintetek találkozása nagyon sokféle jelentést közvetíthet. Jelezhet intimitást, vonzalmat, vagy jelezhet dominanciát, agressziót. A tekintet fontossága korántsem jelenti azt, hogy a beszélgetés során a partnerek végig egymás szemébe néznek. Nagyon zavarban éreznénk magunkat, ha valaki a

kelleténél hosszabb ideig nézne a szemünkbe, miközben hozzá beszélünk. A túl sok nézés ugyanolyan zavarba ejtő lehet, mint a túl kevés. „A szem a lélek tükre” közmondásunk is a tekintet jelentőségére utal. Tekintetünk árulkodik érzelmeinkről, izgalmi állapotunkról, a másikhöz való viszonyulásunkról.

2. kép. A szem és a tekintet jelzései (Forrás: <https://www.pexels.com>)

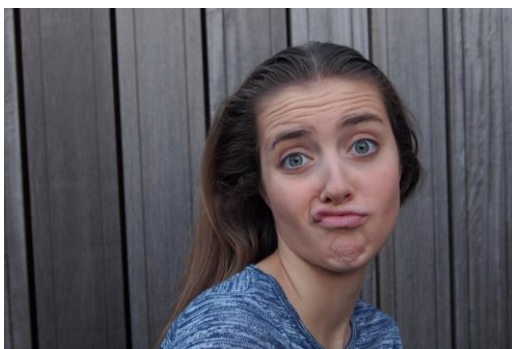
A vizuális egyensúly kommunikációt befolyásoló szerepével kapcsolatban Ön is elvégezhet egy kísérletet. Hallgatótársával kb. ötperces beszélgetést követően kezdjen el túl sok szemkontaktust létesíteni, vagyis egész idő alatt nézzen a szemébe, vagy csökkentse a szemkontaktust, vagyis beszélgetés közben ne nézzen a szemébe. Figyelje meg mi történik, és hogy érzi magát ön és partnere?

- Vokális kommunikáció

A vokális kommunikáció az emberi hanghoz kötődő nem verbális elemeket jelenti. Idetartozik a hangszín, a hangmagasság, a hangerő, a beszédtempó és a különféle, nem szavakból álló hangos megnyilvánulások (aha, hm, ööö), valamint a nevetés. Ezek a jelzések elsősorban érzelmi, izgalmi állapotunkat közvetítik.

- Testmozgás

Ebbe a csoportba tartozó jelzések lehetnek a mimika, a testtartás, a gesztusok. A **mimikai** kommunikációban a jelzéseket a szem és a száj körüli izmok finommozgásai hozzák létre. E mozgások akaratlagosan is felügyelhetők. A mimikának az érzelm kifejezésén kívül nagy szerepe van a kommunikációs folyamat szabályozásában és a kommunikációs helyzettel kapcsolatos viszonyulások kifejezésében is. Főként arckifejezések tükrözik a másik mondandója iránti figyelmet, annak helyeslését vagy elutasítását. Az emberi kapcsolatainkban a nem verbális jelzések között kiemelt szerepe van a mosolynak. A mosoly a másik fél felé irányuló pozitív érzelm, melegség kifejezése. A mosoly pozitív hatása erőteljes. A mosoly mosolyt vált ki a kommunikációs partnerből a másik ember érzelmi állapotát pozitívan befolyásolja.

3. kép. **Mimika** (forrás: <http://pixabay.com>)

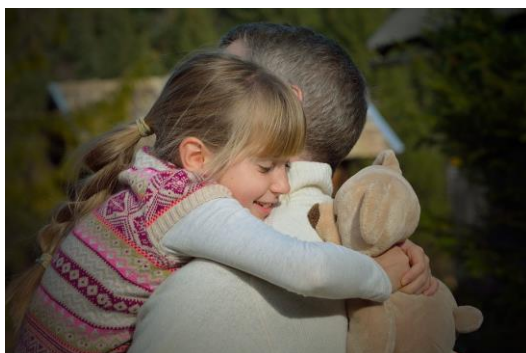
A kéz, fej, karok mozgását **gesztusnak**, összetett mozgásukat gesztikulációnak nevezzük. Egy részük tudatos jelzés, nagyobb hányadban tudattalan mozgás, amely kíséri közléseinket. A gesztusok kódjának ismerete segíti az eredményes kommunikációt. A gesztus intenzív eszköz, mert mozgással fejeződik ki. A gesztusok gyakran olyan információkat is közölnek, amelyeket a beszéd folyamatban részt vevő személy nem akar közölni. A feszültségről, fáradtságról, szégyenérzetről, zavarról tanúskodik a kézremegés, a saját test megfogása.

4. kép. **Keresztbe tett karok** (Forrás: <http://maxpixel.freegreatpicture.com>)

A *fej* gesztusai egyértelműbb jelek. Ha valaki „lógatja az orrát”, azaz lehajtja a fejét az a szomorúság, a reménytelenség kifejeződése. Az oldalirányú mozdítása a bizonytalanságot, illetve a legtöbb kultúrában a tagadást jelenti.

Személyközi kapcsolatainkban, különösen a meghitt viszonyainkban igen fontos szerepe van az **érintésnek**. Meghitt kapcsolatainkban az érintés kellemes és kívánatos gesztus, de kellemetlennek hat a formálisabb, kevésbé személyes kapcsolatokban. A bölcsődébe járó három év alatti korosztály esetében a megfelelő fejlődés szempontjából pozitív hatású és szükséges a kellemes érintés.

5. kép. **Ölelés** (Forrás: <https://pixabay.com>)

- Térközszabályozás

A térközszabályozás a kommunikációs helyzetben részt vevő felek egymástól való távolságának és egymáshoz viszonyított pozíciójának szempontjait tartalmazza. Beszélgetés közben a kommunikáló felek közötti fizikai távolság különböző lehet. A beszélgető felek közötti távolság megmutatja, hogy milyen a közöttük lévő viszony. Az intim zóna (0–40 cm), a személyes zóna (40–120 cm), a társasági zóna (120–360 cm) és a nyilvános zóna (360–750 cm) jól jelzik a kommunikációban részt vevő felek személyközi kapcsolatának érzelmi színezetét. A nagyobb személyközi távolság általában azokra jellemző, akik alá- és fölérendeltségi viszonyban vannak egymással, míg az egyenrangú beszélgetőpartnerek fizikailag is közelebb állnak egymáshoz.

- Kulturális szignálok

Ide tartoznak az öltözködés, a hajviselet, a testdíszek, a jelvények, amelyek információkat továbbítanak az egymással kapcsolatba kerülők számára. A kommunikációs szituáció létrejöttének pillanatában támpontot adnak a beszélgetőpartnereknek egymás értékeléséhez. Az öltözködés a legnyilvánvalóbb jelzescsoport. Az, hogy mit veszünk fel, hogy a ruhatárunkat hogyan alakítjuk, az részben a személyiségünk megjelenítésének és a társadalmi szerepünk elvárásainak függvényében alakul. Alapvető szabályként fogalmazható meg, hogy öltözékünket úgy válogassuk, hogy jól érezzük benne magunkat, másrészt a megjelenési alkalomhoz illően ne legyünk se túlóltözve, se alulóltözve. A nem megfelelően választott öltözék feltűnik partnereinknek és rossz kommunikációs üzenetet hordoz. Így például a bölcödében mint munkahelyi környezetben nem megfelelő öltözetnek minősül a nőiességet hangsúlyozó túlzottan kivágott, rövid ruha. A haj tisztasága – egyes értelmezések szerint a színe is – ugyancsak kommunikatív értékű. A smink valószínűleg a legősibb művészetek és női praktikák közé tartozik. Kifejezhet határozottságot, megközelíthetetlenséget, eleganciát, de bohókás vidámságot, vágyakozást, szexuális kihívást is. A jó smink lényegesen megváltoztatja egy nő megítélését, amint a rosszul elkészített vagy elkenődő is rendkívül sokat tud ártani.

A nem verbális kommunikáció csatornái:

1. tekintet
2. vokális csatorna
3. testmozgások: mimika, testtartás, gesztusok, érintés
4. térközszabályozás
5. kulturális szignálok

- Metakommunikáció

A metakommunikációt sokan a nem verbális kommunikációval azonosítják, ez azonban nem helytálló leegyszerűsítése a metakommunikáció fogalmának. **A metakommunikáció kommunikáción túli, nem szándékos kommunikációt jelent.** Elsősorban a kommunikáló felek egymás közötti kapcsolatáról nyújt információt. Mit gondol az adó a vevőről, hogyan viszonyul hozzá, mennyire fogadja el, mennyire kedveli, vagy éppen nem kedveli. Másrészt információt nyújt arról is, ahogy a felek a közlés tartalmához viszonyulnak. Arról, hogy mennyire tartja igaznak vagy nem igaznak, fontosnak vagy jelentéktelennek a közlő azt, amiről beszél. Kifejezi a közlő viszonyát a kommunikációs helyzethez is. Hogyan érzi magát a közlő az adott kommunikációs helyzetben. A metakommunikatív jelzéseket nagyon nehéz szándékosan meghamisítani. Amikor a szándékos kommunikáció és a metakommunikáció ellentmondásban van egymással, akkor sokkal inkább a metakommunikációs jelzéseket fogadjuk el igaznak.

Mi szerepe van a verbális kommunikációnak?
Mit jelent a kommunikáció hitelessége?
Sorolja fel a nem verbális kommunikáció csatornáit!
Mit értünk a metakommunikáció fogalmán?

1.6. Speciális kommunikációs helyzetek a bölcsődei dajka munkájában

Ennek a témakörnek az a célja, hogy konkrét útmutatást adjon a bölcsődében, mini bölcsődében dolgozó dajkák számára azoknak a speciális kommunikációs helyzeteknek a kezeléséhez, amelyekkel munkakörükben fogva gyakran találkoznak.

1.7. A dajka és a kisgyermek közötti kommunikáció

A bölcsődében, mini bölcsődében dolgozó dajka az intézmény helyi sajátosságaitól, a munkaszervezéstől függően különböző időpontokban, helyzetekben és helyszínen kerül kapcsolatba a kisgyermekkel. A gyermekekkel való kapcsolat tartalmát, a kommunikáció módját befolyásolja, hogy milyen helyzetben találkozik a kisgyermekkel. Előfordul, hogy a **dajka munkavégzése** közben abban a térben tartózkodik, ahol a kisgyermek és a kisgyermeknevelő. Ezekben a szituációkban figyelembe kell venni a gyermekek aktuális tevékenységét, szükségleteit. Gondozási helyzetben a kisgyermeknevelővel való meghitt együttlétet nem szerencsés megzavarni. Ilyenkor a csendes tartózkodás a javasolt, nem ajánlott a gyermek, a kisgyermeknevelő megszólítása, a tekintetük keresése. Az elmélyülten játszó gyermeket a megszólítás, az érintés a feje fölött történő hangos beszélgetés kizökkenti a tevékenységéből. Azzal, ahogyan a felnőtt mozog, beszél, ahogy az eszközt kezel, jelzéseket közvetít gyermekek felé. A hangos kiabálás, a tárgyak zajt okozó dobálása, csapkodása ijesztő lehet a gyermekeknek, a felnőtt negatív érzéseiről, agresszív indulatairól, haragjáról ad jelzést. Előfordul, hogy a gyermek kapcsolatot kezdeményez a dajkával, aki a közelében tevékenykedik. A gyermek kérdésére az ő korának megfelelő választ kell adni. A gyermekek az egyszerű, konkrét fogalmakat értik, lassabban kódolják a verbális jeleket, ezért lassan, tagoltan kell hozzájuk szólni. Segíti a verbális közlések megértését, ha nem verbális jelekkel is alátámasztjuk mondandóinkat.

A gyermek például megkérdezheti: „Mit csinálsz?”
A *válasz lehet például*: „Letörölöm az asztalt. Látod így, ezzel a ruhával” (megmutatom).
Nem jó válasz: „Fertőtlenítem az asztalokat.”
A fertőtlenítés elvont fogalom, a gyermeknek nem mutatható, nincs róla konkrét tapasztalata.

Nemcsak szóban kommunikál a kisgyermek, hanem különböző nem verbális jelzésekkel, mosollyal, érintéssel, tekintettel is. Ezeket a kezdeményezéseket nem helyes figyelmen kívül hagyni. Az érintés, mosoly viszonzása jó érzéseket kelt a gyermekben, biztonságot, megerősítést nyújt számára.

Különösen fontos a gyermekekkel folyamatosan kapcsolatban lenni, ha a dajka a kisgyermeknevelő rövid távollétében, például fürdőszobai gondozáskor, udvarra menetelnél a gyermekekre felügyel. Ezekben a helyzetekben a gyermekek szabadon játszanak, a dajkának pedig figyelnie kell, hogy mi történik, kinek van szüksége segítségre, megerősítésre, egy kis biztatásra. A sírás a gyermek részéről olyan jelzés, ami azonnali reagálást tesz szükségessé. A síró gyermeknek legtöbbször testközelségre, megnyugtató szavakra, együttérzésre, a helyzet tevőleges megoldására van szüksége. A gyermekhez leguggolva a tekintetek találkozásával, simogatással, ölebe vétellel tudja a felnőtt leginkább közvetíteni biztonságot nyújtó jelenlétét. Megnyugtató szavakra van szükség, ha a gyermek megijed valamitől, elesik. Nem megnyugtató, ha a felnőtt a megértés helyett a gyermek problémáját lekicsinyli, elbagatelizálja. A „nincs semmi baj”, „katonadolog”, „ne sírj”, „nem történt semmi”, „ebcsont beforr”, „kutya bajod sem lesz” kifejezések nem segítenek a bajban levő kisgyermeknek, azt közvetítik, hogy az érzéseit nem veszi komolyan a környezet, vagy azt, hogy nem szabad kimutatni őket.

Mini bölcsődében előfordulhat, hogy a dajka gondozási feladatokat is ellát. A kisgyermek gondozása során különösen figyelni kell a mozdulatokra. A felnőtt keze sokat elárul arról, hogy milyen attitűddel rendelkezik. A gyermeket tisztelő, őt egyenrangú partnerként kezelő felnőtt kivárja a gyermek kezdeményezéseit, próbálkozásait, nem sürgeti mozdulataival, a gyermeket nem hozza váratlan helyzetbe. Fontos, hogy mindig szemmagasságban helyezkedjen el a felnőtt és ne a gyermek mögül irányítsa mozdulatokkal a tevékenységet. Az a jó, ha a szóbeli közlések a helyzethez kapcsolódnak és megelőzik a történéseket. Az önállóan tevékenykedő gyermekekkel a gondozási tevékenység során más témákról is lehet beszélgetni. Az egyén tiszteletét fejezi ki, ha nevén szólítják meg. A gyermek keresztnévének használata mellett a családban használt becenév elfogadható, de a kicsim, gyöngyöm, aranyom, kishusi, pöttöm stb. becézgetés, önkéntes névadás nem elfogadható.

Milyen kommunikációs hibákat vesz észre az alábbi leírásban?

Pistike 2,5 éves, szobatiszta kisfiú. A mini bölcsődébe reggel anyukája hozta, akitől sírva búcsúzott el. A csoportban dolgozó dajka, Kati vette át a kisfiút, mert ezen a napon a kisgyermeknevelő délutánra jött dolgozni. Kati magához ölelte Pistikét és kedvesen nyugtatta: „Semmi baj, gyere Kati nénihez. Nem kell sírni, Te már nagyfiú vagy.” Közben megtámasztotta a gyermek tarkóját és megtörölte az orrát.

1.8. A dajka és szülők közötti kommunikáció

A kisgyermekes szülők számára a bölcsőde az első gyermekintézmény, amivel kapcsolatba kerülnek. A kisgyermekét, a legféltebb kincsét bízva az intézményben dolgozókra. Ahhoz, hogy jó érzésekkel, nyugodtan hagyja a bölcsődében a gyermekét, bíznia kell a szolgáltatást nyújtó személyzetben. Kezdetektől törekedni kell arra, hogy a szülők ne érezzék kiszolgáltatottnak magukat, hogy személyes, kölcsönös tiszteleten alapuló kapcsolat alakuljon ki a dolgozók és a szülők között. Arra kell törekedni, hogy minél otthonosabban érezzék magukat az intézményben. A dajka is sokat tehet a jó kapcsolat, a bizalom kialakítása érdekében. Általánosan jó benyomást tesz a szülőkre, ha a dolgozók mosolyognak. A kedves köszöntés, megszólítás, a segítség felajánlása, amikor láthatóan bizonytalan az intézménybe látogató, jó alapot teremt a tartalmas, elfogadó kapcsolat kialakításához. A szülővel érkező kisgyermekkel való kapcsolat kezdeményezése, egy mosoly a gyermekre arról árulkodik, hogy itt mindenki a gyermekekért van. Előfordul, különösen a beszkoktatás időszakában, hogy egy-egy szülő a dajkához is fordul támogatásért, megnyugtatóért. Helyes a dajka részéről a szülő felé az

együttérzés kifejezése, de a gyermekről, a beszoktatás folyamatáról a kisgyermeknevelő ad információt.

A mini bölcsődei ellátásban előfordul, hogy a dajka veszi át reggel a gyermeket a szülőktől, vagy adja haza délután őket. Reggel az átvételnél a gyermek hangulatára, alvására, reggeli ébredésére vonatkozóan információt kell kérni a születtől és kapcsolatot kell kezdeményezni a gyermekkel. A délutáni hazaadáskor a kisgyermeknevelővel egyeztetve adhat információt a dajka a gyermekkel aznap történekről. Az információ konkrétan a gyermekről kell, hogy szóljon, minősítés, tanácsadás nélkül. A tájékoztatás tartalma a gyermek étkezésére, fürdőszobai tevékenységére, alvására, játéktevékenységére, társas helyzeteire terjedhet ki. Nem feladata a dajkának a gyermek fejlődésének értékelése, nevelési tanácsok adása. A titoktartás szabályainak megfelelően nem adhat információt más kisgyermekről.

Figyeljen meg a bölcsődei csoportban egy kisgyermeket étkezés, gondozás és játéktevékenység közben! Mit mondana a szülőknek, amikor hazaadja a gyermeket?

1.9. Kommunikáció a munkatársakkal

A jó munkahelyi légkör alapja a kölcsönös tiszteleten alapuló, nyílt kommunikáció. Az intézmény légköre hatással van az ellátás minőségére, a szülők elégedettségére és a dolgozók közérzetére. Minden dolgozó felelős a jó kommunikációs légkör kialakításáért. Fontos az egymás meghallgatása, az egymásra figyelés, de fontos az is, hogy mindenki megfelelően tudja megfogalmazni a problémáját, igényét. Az elégedetlenkedés, a panaszkodás, a nem megfelelő helyen megfogalmazott észrevételek nem segítenek a helyzet megoldásában. Amikor túl sokáig rejtve maradnak az egyén munkával kapcsolatos problémái, igényei, könnyen konfliktusok alakulnak ki, aminek megoldása sokkal több energiát kíván. Eredményesebb, ha megelőzzük a konfliktusokat. Sokat javít a kapcsolatok minőségén, ha a résztvevők kerülnek bizonyos szófordulatokat. Ezeket a kommunikációt blokkoló szófordulatokat nevezte el Gordon közléssorompóknak. Közléssorompók: az utasítás, felszólítás, („Ezt csináld meg!”), fenyegetés, figyelmeztetés, („Ha most nem mehetek el szabadságra, kiíratom magam”), prédikálás („A te felelősséged, hogy fertőtleníted a játékokat vagy nem!”), tanácsadás, („A legjobb lenne neked, ha átkérnéd magad másik csoporthoz”), rábeszélés, kioktatás („Tudod, hogy ezt nem így szoktuk csinálni”), kritizálás, ítélezés („Nem gondolkodsz következetesen!”), hízelgés, dicséretetés („Te olyan jól meg tudod ezt csinálni!”), címkézés („Lassú vagy!”), értelmezés („Neked mindig van valami bajod!”), biztatgatás, bagatellizálás („Majd megoldódik!”), faggatózás („Miért gondold ezt?”), elterelés, tréfálgatás („Gondolj valami másra, felejtsd el!”). Nem tartozik szorosan a munkatársakkal való kommunikációhoz, de itt kell említést tenni arról, hogy a munkahelyi problémákat, nehézségeket nem etikus másfele kommunikálni. A munkahely iránti elköteleződés fontos előfeltétele a jó légkörnek, a minőségi gyermekellátásnak.

Nevezze meg azokat a helyzeteket, amikor a dajka a gyermekkel kommunikációs kapcsolatba kerülhet!

Milyen kommunikációs eszközökkel fejezhető ki a gyermek iránti tisztelet?

Nevezzen meg néhány olyan kommunikációs lehetőséget, ami pozitív hatással van a szülőkre, ezáltal segíti a bizalmi kapcsolat kialakulását!

Miről tájékoztathatja a szülőket a dajka a mini bölcsődében?

Munkajog, munkavédelem, környezetvédelem

2. A GYERMEKEK JOGAI RÓL SZÓLÓ NEMZETKÖZI MEGÁLLAPODÁSOK ÉS JOGSZABÁLYOK

2.1. Főbb nemzetközi egyezmények

- A Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt, az ENSZ keretein belül elfogadott egyezmény a gyermekek jogaival foglalkozó legrészletesebb nemzetközi dokumentum, amelynek megszületése mérföldkőnek számított a gyermeki jogok fejlődésében. Magyarországon az egyezmény az 1991. évi LXIV. törvényben került kihirdetésre, tehát az abban foglaltak közvetlenül kötelező érvénnyel bírnak hazánkban is.
- Az Európai Unió égisze alatt 2000-ben Nizzában elfogadott Európai Jogok Chartája egyebek mellett rögzíti a gyerekek legfontosabb jogait, a gyermekek jóléthez és gondoskodáshoz való jogát, az életkortól függő véleménynyilvánítás szabadságát, illetőleg azon jogát, hogy – amennyiben ez érdekeivel nem ellentétes – a gyermek mindkét szülőjével közvetlen, rendszeres, személyes kapcsolatot tarthat fenn.

2.2. Hazai szabályozás

2.2.1. Magyarország Alaptörvénye

Hazánkban a gyermeki jogok legalapvetőbb szabályait Magyarország Alaptörvényének XVI. cikke tartalmazza:

1. Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.
2. A szülőknek joguk van maguknak megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést.
3. A szülők kötelesek kiskorú gyermekükről gondoskodni. E kötelezettség magában foglalja a gyermekük taníttatását.

2.2.2. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.)

A Gyvt. részletesen felsorolja a gyermeki és szülői jogokat, kötelezettségeket az alábbiak szerint.

A gyermek jogai:

- A gyermeknek joga van a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, egészséges felnevelkedését és jólétét biztosító saját családi környezetében történő nevelkedéshez.
- A gyermeknek joga van ahhoz, hogy segítséget kapjon a saját családjában történő nevelkedéséhez, személyiségének kibontakoztatásához, a fejlődését veszélyeztető helyzet elhárításához, a társadalomba való beilleszkedéséhez, valamint önálló életvitelének megteremtéséhez.
- A hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermeknek joga van ahhoz, hogy fokozott segítséget kapjon a fejlődését hátráltató körülmények leküzdéséhez és esélyeinek növeléséhez.
- A fogyatékos, tartósan beteg gyermeknek joga van a fejlődését és személyisége kibontakozását segítő különleges ellátáshoz.

- A gyermeknek joga van ahhoz, hogy a fejlődésére ártalmas környezeti és társadalmi hatások, valamint az egészségére káros szerek ellen védelemben részesüljön.
- A gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással – fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal –, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyítésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak.
- A gyermeknek joga van ahhoz, hogy a védelme érdekében eljáró szakemberek – különösen a gyermek bántalmazásának felismerése és megszüntetése érdekében – egységes elvek és módszertan alkalmazásával járjanak el.
- A gyermeknek joga van ahhoz, hogy a médiában fejlettségének megfelelő, ismeretei bővítését segítő, a magyar nyelv és kultúra értékeit őrző műsorokhoz hozzáférjen, továbbá hogy védelmet élvezzen az olyan káros hatásokkal szemben, mint a gyűlöletkeltés, az erőszak és a pornográfia.
- A gyermek szüleitől vagy más hozzátartozóitól csak saját érdekében, törvényben meghatározott esetekben és módon választható el. A gyermeket kizárólag anyagi okból fennálló veszélyeztettség miatt nem szabad családjától elválasztani.
- A gyermeknek joga van – örökbe fogadó családban vagy más családot pótló ellátás formájában – a szülői, vagy más hozzátartozói gondoskodást helyettesítő védelemhez.
- Ha törvény másként nem rendelkezik, a gyermeknek a szülő felügyeleti joga megszűnése esetén is joga van származása, vér szerinti családja megismeréséhez és – a vér szerinti család bejegyzése mellett – a kapcsolattartáshoz.
- A gyermeknek joga van ahhoz, hogy mindkét szülőjével kapcsolatot tartson abban az esetben is, ha a szülők különböző államokban élnek.
- A gyermeknek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz, és ahhoz, hogy tájékoztatást kapjon jogairól, jogai érvényesítésének lehetőségeiről, továbbá ahhoz, hogy a személyét és vagyonát érintő minden kérdésben közvetlenül, vagy más módon meghallgassák, és véleményét korára, egészségi állapotára és fejlettségi szintjére tekintettel figyelembe vegyék.
- A gyermeknek joga van ahhoz, hogy az őt érintő ügyekben (a Gyvt.-ben meghatározott fórumoknál) panasszal éljen.

A jogszabályban nevesített **kötelezettségek a gyermekek esetében 3 év alattiakra nem értelmezhetőek**, de az alábbiakban tájékoztató céllal felsoroljuk őket.

A gyermek kötelezettségei különösen, hogy

- gondozása és nevelése érdekében szülőjével, vagy más törvényes képviselőjével, gondozójával együttműködjön,
- képességeinek megfelelően tegyen eleget tanulmányi kötelezettségének,
- tartózkodjék az egészségét károsító életmód gyakorlásától és az egészségét károsító szerek használatától.

A szülő jogai:

- A gyermek szülője jogosult és köteles arra, hogy gyermekét családban gondozza, nevelje és a gyermeke testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges feltételeket – különösen a lakhatást, étkezést, ruházattal való ellátást –, valamint az oktatásához és az egészségügyi ellátásához való hozzájutást biztosítsa.

- A gyermek szülője jogosult arra, hogy a gyermeke nevelkedését segítő ellátásokról tájékoztatást, neveléséhez segítséget kapjon.
- A gyermek szülője – ha a törvény másként nem rendelkezik – jogosult és köteles gyermekét annak személyi és vagyoni ügyeiben képviselni.

A gyermekjogi képviselő:

A gyermekjogi képviselő ellátja a gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyermek jogainak védelmét, és segíti a gyermeket jogai megismerésében és érvényesítésében, valamint kötelességei megismerésében és teljesítésében. A gyermekjogi képviselő kiemelt figyelmet fordít a különleges, vagy speciális ellátást igénylő gyermek védelmére. Indokolt esetben megkeresi az intézmény fenntartóját, illetve szükség szerint a gyermek érdekében a gyámhatóságnál eljárást kezdeményez.

A gyermekjogi képviselő tevékenysége során:

- segít a gyermeknek panaszra megfogalmazásában, kezdeményezheti annak kivizsgálását,
- segíti a gyermeket az állapotának megfelelő ellátáshoz való hozzájutásban,
- eljár a gyermek szülője vagy más törvényes képviselője, a gyermek, illetve fiatal felnőtt, valamint a gyermek-önkormányzat felkérése alapján,
- eljár az érdekképviselői fórum megkeresése alapján,
- a gyámhatóság kirendelése alapján képviseli a gyermeket a nevelési felügyelettel kapcsolatos eljárásban.
- Jogsértések észlelése esetén javaslatot tehet:
 - gyermekvédelmi igazgatási bírság kiszabására;
 - a jogsértés jövőbeni előfordulásának megelőzése érdekében a jogsértéssel érintettek között, szükség szerint szakértők bevonásával, egyeztető megbeszélés tartására a gyámhatóságnak;
 - a jogsértő személy továbbképzésére a fenntartónak, működtetőnek.

A gyermekjogi képviselők munkájában kiemelkedő feladat a lakosság jogi ismereteinek és jogtudatosságának növelése, a gyermekek és a lakosság részére történő tájékoztatás.

Melyek a szülő kötelességei?

Soroljon fel 3 gyermeki jogot!

2.2.3. Az intézmény helye a szociális, gyermekjóléti, gyermekvédelmi, köznevelési, közigazgatási rendszerben; az adott település ellátási rendszerében

A bölcsőde egy olyan szolgáltató intézmény, amely az alapellátás keretében alaptevékenységként napközbeni ellátást nyújt a családban nevelkedő három éven aluli gyermekek számára. A családot partnernek tekinti a nevelésben. Bölcsődei ellátást biztosíthat a bölcsőde, a mini bölcsőde, a munkahelyi bölcsőde és a családi bölcsőde.

Bölcsődei ellátás keretében sajátos nevelési igényű gyermek nevelése és gondozása is végezhető.

Az alapellátáson túl – szolgáltatóként – játszócsoport, speciális tanácsadás, időszakos gyermekfelügyelet, gyermekhotel működtetése vagy más gyermeknevelést segítő szolgáltatás is biztosítható. Ezeket a szolgáltatásokat a gyermek hatodik életévének betöltéséig lehet igénybe venni.

3. ábra. A bölcsődei ellátás helye a gyermekvédelmi rendszerben (Forrás: szerző saját alkotása, Pósfainé Sebestyén Bianka, 2017.)

Minden településen, ahol

10.000 főt meghaladó lakosságszám
esetében

Kötelező
bölcsődei ellátást
biztosítani

40-nél több 3 év alatti
gyermek él vagy

legalább 5 család igényli a
bölcsődét

ott 2018. év végéig
kötelező valamely
bölcsődei ellátást
kialakítani és működtetni

4. ábra. A települések kötelezettsége bölcsőde működtetésére (Forrás: szerző saját alkotása, Pósfainé Sebestyén Bianka, 2017.)

Feltételek	Bölcsőde	Mini bölcsőde
Bölcsődei csoport	Csoportlétszám: max. 12-14 gyermek Minimum: 2 fő kisgyermeknevelő 1 fő bölcsődei dajka (bölcsődei egységként) havi 4 órában orvos	Csoportlétszám: max. 7-8 gyermek Minimum: 1 fő kisgyermeknevelő 1 fő bölcsődei dajka
Fenntartó	önkormányzat, önkormányzati társulás, civil- vagy egyházi szervezet	

5. ábra. Bölcsőde, mini bölcsőde személyi feltételei (Forrás: szerző saját alkotása, Pósfainé Sebestyén Bianka, 2017.)

A bölcsődei ellátás szervezeti formáinak működtetési lehetőségei:

- önálló bölcsődéként, vagy annak tagintézményeként,
- bölcsődei igazgatóság, illetve egyesített bölcsőde szervezeti formájában, annak tagintézményeként,
- többcélú óvoda-bölcsődéként, vagy
- többcélú, közös igazgatású intézmény önálló szervezeti és szakmai egységként (mini bölcsőde esetén csak akkor, ha többcélú óvoda-bölcsőde működtetésére nincs lehetőség).

2.3. Munkajogi szabályok

A bölcsődei dajkák foglalkoztatása közalkalmazotti jogviszony keretein belül történik. A munkavégzésre vonatkozó alapvető szabályokat a **közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény (Kjt.)**, és a **munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (Mt.)** szabályozza.

A felvételt követően „**Kinevezés**” nevű okirat aláírására kerül sor, amely hasonlóan a munkaszerződéshez, rögzíti a munkavégzés legfontosabb adatait, így különösen: a személyi adatokat, a munkakört, a besorolást, a bérezést (illetmény), a munkavégzés helyét. A kinevezés általában határozatlan időre szól, de egyes esetekben lehet határozott időtartamú a foglalkoztatás.

Közalkalmazotti besorolás: a dolgozót a kinevezés aláírásakor a végzettsége, illetőleg a korábbi közalkalmazotti jogviszony és egyéb beszámítható időtartamok figyelembevételével fizetési osztályokba és fizetési fokozatokba sorolja be a munkáltató. Ezen két besorolás alapján kerül sor a közalkalmazott bérének (illetmény) megállapítására. A törvény értelmében a dolgozó a közalkalmazottként ledolgozott idő és a törvényben szabályozott időszakonként eggyel magasabb fizetési fokozatba lép.

Munkaidő: A munkaidő általában napi 8 óra, a munkaidőt a munkáltató jogosult beosztani a törvényi korlátok figyelembevételével. Napi 6 órát meghaladó munkavégzés esetén a dolgozót 20 perc munkaközi szünet illeti meg, amely nem számít bele a munkaidőbe.

Szabadság: a dolgozónak évi 20 nap alapszabadság jár, ezen felül az alábbi pótszabadságok járhatnak még, amennyiben a szükséges feltételek teljesülnek:

- a fizetési fokozattal egyenlő számú munkanap pótszabadság,
- gyermekek után járó pótszabadság – a 16 évesnél fiatalabb gyermek után – a gyermekek számától függően,
- egészségkárosodást szenvedett munkavállaló pótszabadsága.

A közalkalmazotti jogviszonyt csak a törvényben (Kjt.) meghatározott módon, írásban lehet megszüntetni az alábbiak szerint:

1. **Közös megegyezéssel** – ez egy megállapodás, amelyet mind a munkáltatónak, mind pedig a munkavállalónak a közös akarat alapján alá kell írnia. Itt a feltételekről a felek szabadon állapodnak meg.
2. A munkáltató egyoldalúan indokolással ellátott **felmentéssel** kizárólag a Kjt.-ben meghatározott esetekben. Ilyen esetekben felmentési idő után szűnik meg a jogviszony, és a dolgozót végkielégítés illetheti meg, amennyiben ennek törvényi feltételei teljesülnek.
3. A dolgozó (határozatlan idejű kinevezés esetén) egyoldalúan indokolás nélkül **lemondással**, amely esetben két hónap a lemondási idő, a jogviszony utána szűnik meg, és a lemondási időt teljes egészében le kell dolgozni a munkáltatónál.
4. A munkáltató egyoldalúan indokolással ellátott azonnali hatályú **rendkívüli felmentéssel**, amennyiben a dolgozó lényeges kötelezettségét szándékosan megszegi, vagy egyéb olyan magatartást tanúsít, amely miatt a közalkalmazotti jogviszonya a továbbiakban nem tartható fenn.

5. A munkavállaló egyoldalúan indoklással ellátott azonnali hatályú **rendkívüli lemondással**, amennyiben a munkáltató lényeges kötelezettségét szándékosan megszegi, vagy egyéb olyan magatartást tanúsít, amely miatt a közalkalmazotti jogviszonya a továbbiakban nem tartható fenn. Ilyen felmondás jogszerű közlése esetén a közalkalmazottat felmentési időre járó keresete, illetőleg végkielégítés illetheti meg.

6. **Áthelyezéssel:** ilyenkor a dolgozó egy másik munkáltatóhoz megy át közalkalmazottként, ez egy háromoldalú megállapodás, amelyet a volt munkáltató, a dolgozó és az új munkáltató ír alá.

7. **Azonnali hatályú megszüntetéssel a próbaidő alatt:** mind a munkáltató, mind pedig a dolgozó jogosult a próbaidő alatt indokolás nélkül a jogviszonyt megszüntetni.

Érdekvédelmi tevékenység: a dolgozók érdekeinek védelmére a szakszervezetek látják el a törvényben meghatározott jogosultságaikon keresztül.

2.4. Adatvédelem – közérdekű adatok nyilvánosságra hozatala

A bölcsőde dolgozói a Gyvt. rendelkezései szerint továbbíthatják az illetékes szerveknek a gondozott gyermekek, illetve a felnőttek nyilvántartott személyes adatait.

A dolgozók kötelesek a személyes adatok védelmére, azokat illetéktelen harmadik személy részére nem adhatják ki, ideértve a gyermek állapotáról, egészségéről, gondozásáról szóló információkat is. A bölcsődei dajka a családról, gyermekről tudomására jutott információkat a kisgyermeknevelővel osztja meg, azt más személynek nem adhatja tovább!

2.5. Környezetszennyezés, környezetvédelem

A fertőtlenítőszeres és eljárások, a fertőzések elhárítása, a védőfelszerelések és azok használata

- Tisztító- és fertőtlenítőszeres tárolása

A takarításhoz, fertőtlenítéshez felhasznált szereket a gyártó által megadott koncentrációban, behatási idővel és hőmérsékleten kell alkalmazni a gyártó által ajánlott célra. A fertőtlenítőszeres lejáratát idejével figyelemmel kell kísérni, annak eltelte után fertőtlenítésre használni nem szabad. A vegyszert az eredeti csomagolásban kell tartani, ha mégis át kell tölteni, akkor az új tárolóedény nem lehet élelmiszer tárolására használatos edény, üveg. Áttöltés esetén egyértelműen jelezni kell annak tartalmát, lejáratát idejét és zártan kell tartani. A különböző tisztasági fokú helyiségek, berendezések takarításához külön eszközöket (kefék, kendők, súrolók stb.) kell használni. Azok elkülönítését (jelölés, színkód, tároló hely stb.) is meg kell oldani. A tisztító- és fertőtlenítőszereseket a tisztítóeszközökkel együtt az élelmiszerektől elkülönítve, lehetőleg zárható helyiségben vagy szekrényben kell tárolni.

- Takarítás

A belső felszerelési és berendezési tárgyak könnyen tisztíthatók és fertőtleníthetők legyenek. Tisztításuk nedves, fertőtlenítő ruhával történjék. Járvány esetén a vonatkozó közegészségügyi szabályok szerint kell a takarítást végezni. A bölcsődében használatos mosható gyermekjátékokat szükség szerint naponta, akár többször is, folyó meleg vízzel szükséges lemosni. Hetente egyszer

minden játékot mosni és fertőtleníteni, járvány idején soron kívül is fertőtleníteni kell. A fertőtlenített játékokat meleg, folyó vízzel többször, alaposan javasolt leöblíteni.

A takarítás úgy szervezendő, hogy az a gyermekeket ne zavarja. Csak azokat a helyiségeket lehet nyitvatartási idő alatt takarítani, ahol gyermekek nem tartózkodnak. A takarítás nyitott ablaknál, a padló tisztítása nedves, fertőtlenítős ruhával történjék. Más takarítóeszközt (vödör, felmosó-, illetve lemosóruha) kell használni a csoportszobákban, fürdőszobákban, WC-kben, és mást a mosogatókban és a konyhai helyiségekben, szintén mást a folyosó felmosására. A takarítóeszközök használat után kimosva, tisztán, a tisztítószerrel együtt az erre kijelölt, zárt helyen legyenek elhelyezve, ahol a gyermekek nem férhetnek hozzá. A felmosóbotokat külön színkóddal érdemes ellátni a könnyebb megkülönböztethetőség végett. A tisztító- és fertőtlenítőszerket a mindenkori közegészségügyi előírásoknak megfelelően kell alkalmazni.

A szennyes ruha kezelése, mosása

A szennyes pelenka minden esetben fertőzőtt, ezért pólyázóra vagy földre helyezni nem lehet. Minden gyermek pelenkázása után fertőtleníteni szükséges a pólyázót. Az egyszer használatos pelenka zárt fóliazsákban a települési hulladékkal együtt kezelendő. A gyermekek ruhái, ágyneműi, törülközői, asztalterítői közepesen szennyezettek, így ennek megfelelő mosástechnikát kell tisztításuk során alkalmazni. A kimosott textíliát szennyeződés- és fertőződésmentes körülmények között tároljuk.

- Személyi higiénia, higiéniai utasítás

Minden személy, aki az élelmiszerekkel érintkező területen dolgozik, köteles magasfokú személyi higiénia fenntartani, és megfelelő, tiszta öltözetet, és szükség szerint védőöltözetet viselni. A **fenntartó kötelessége** a személyi higiéniahoz szükséges személyi és tárgyi feltételeket biztosítani. A személyi higiénia követelményeit és betartandó szabályait írásban kell rögzíteni, amelyet a dolgozóknak át kell adni, majd rendszeresen oktatni és dokumentálni. A **dolgozók kötelessége** a magasfokú személyi higiénia, helyes magatartás, megfelelő, tiszta védő- és munkaruha használata. A **személyes tisztaság vonatkozásában elsődleges fontosságú a kéz megfelelő ápolása és tisztántartása.** (munkakezdés, illetve a bölcsődei területre való visszatérés előtt, szünetek és WC-használat után azonnal, takarítás előtt és után, dohányzás, a fül, orr, száj vagy haj érintése után azonnal, hulladék eltávolítása után stb.).

Be kell tartani a kézfertőtlenítő szer használati utasítása szerinti behatási időt. Rövid behatási idejű fertőtlenítőszer használata javasolt. Kéztörüléshez egyszer használatos kéztörítőt vagy kézszáritót kell használni. A mosdók felett előírt a kézmosásra utaló figyelemfelhívó tábla kihelyezése. Ha hagyományos a kézmosó csaptelepe, akkor annak megfelelő tisztításáról is gondoskodni kell, hogy az arra került szennyeződés ne kerülhessen vissza a már megtisztított és fertőtlenített kézre.

A létesítmény területén kötelező munkaruhát viselni!

A munkaruha felett személyes és utcai ruhát viselni tilos!

A különböző tisztasági fokú munkafolyamatokhoz elkülönített ruhákat meg kell különböztetni (javasolt a színkódok alkalmazása), azok használatáról a dolgozókat ki kell oktatni.

- Dohányzás

A dohányzás számára kijelölt helyek kivételével nem szabad dohányozni a munkahelyen (bölcsődében, mini bölcsődében) a törvényben foglaltaknak, valamint a tűzvédelmi szabályoknak megfelelően, nyílt légtérben sem. Dohányzóhely a közforgalmú intézmény bejáratától számított 5 méteres távolságon belül nem jelölhető ki.

2.6. Minőségbiztosítási rendszer (HACCP)

A HACCP rendszer alapelveit a 852/2004/EK-rendelet 5. cikke szabályozza:

Veszélyelemzés, kritikus pontok

- (1) „Az élelmiszeripari vállalkozók a HACCP alapelvein alapuló folyamatos eljárást vagy eljárásokat vezetnek be, alkalmaznak és tartanak fenn.”

HACCP-rendszer a HACCP-alapelvek szerint kidolgozott és működtetett önellenőrző élelmiszerbiztonsági rendszer. A HACCP-rendszer végső célja, hogy a fogyasztóknak (gyermeknek) kiszolgált/értékesített élelmiszer ne okozzon megbetegedést, egészségi ártalmat!

A HACCP-rendszer kiépítése és alkalmazása előtt az egyedi előfeltételek, higiéniai követelmények megteremtése a feladat. Az előfeltételek a végzett tevékenységhez, a készített élelmiszerekhez szükséges mértékben értendők, az alábbi témákban:

- Az infrastruktúrára, a berendezésekre és a szállítóeszközökre vonatkozó követelmények betartása (kialakítás, állag, üzemeltetés, karbantartottság).
- A nyersanyagokra, beszerzésre, beszállítók kiválasztására vonatkozó követelmények betartása.
- Az élelmiszer biztonságos kezelése (általános jó higiéniai gyakorlat betartása, megfelelő technológia és kapacitás megválasztása, beleértve a csomagolást és a szállítást).
- Élelmiszerhulladék kezelés szabályainak betartása.
- Kártevők elleni védekezési eljárások.
- Higiéniai eljárások (takarítás, tisztítás, mosogatás és fertőtlenítés).
- Ivóvízminőség biztosítása.
- A hűtési lánc fenntartása.
- A személyzet egészsége.
- Személyi higiénia szabályainak betartása (védőruha, szociális helyiségek, magatartás).
- Képzés rendszeressége (élelmiszerhigiéniai oktatása, ismeretek).

Az előfeltételeket az érvényes jogszabályok szerint be kell vezetni és be kell tartani. A HACCP jellegű élelmiszerbiztonsági rendszer bevezetése csak ezt követően, ezekre alapozva valósítható meg. A HACCP hatékony végrehajtásához szükség van a vezetőség elkötelezettségére. A bölcsődei dajka is vezeti a dokumentumok és nyilvántartások, az ő munkájára vonatkozó részét, amelyek igazolják az előző intézkedések hatékony alkalmazását. A HACCP lehetővé teszi, hogy az önellenőrzés a kritikus szabályozási pontokra összpontosítson. A fenti alapelvek szerint kidolgozott HACCP-rendszer a jó higiéniai gyakorlatra épül, annak folyamatos teljesülését ellenőrző, önellenőrző élelmiszerbiztonsági rendszer. A HACCP-rendszer a megelőzést szolgáló élelmiszerbiztonsági rendszer, amely csak akkor lehet hatékony, ha üzemeltetője érti a lényegét, és kialakításában saját maga vagy az élelmiszerbiztonságért felelős munkatársai is aktívan részt vesznek!

Tálaló-, illetve melegítőkonyhán történő munkavégzés, tálalás, mosogatás

- Minden olyan viselkedés tilos, amely a termék (étel, nyersanyag) tisztaságát és biztonságát veszélyezteti, így kerülni kell a nyitott élelmiszerek feletti felesleges beszédet, ráköhögést, rátüsszentést.
- Élelmiszerekkel foglalkozás közben nem szabad a fülhöz, orrhoz, szájhoz, hajhoz nyúlni, vagy utána fertőtlenítőszeres kézmosást kell végezni.
- Csomagolatlan élelmiszer kezelőjének a kezén ékszert, karórárt nem szabad viselni, nem szabad továbbá erős illatú parfümöt és erős illatú dezodort használni, műkörmöt, körömlakkot, műszempillát, látható, ruhával nem fedett testfelületeken testékszereket viselni.
- Csak a kijelölt helyen szabad étkezni, a pihenő- és étkezőhelyiségeket/helyet tisztán kell tartani.

Az elsősegélynyújtás és a betegápolás alapjai

A témakör célja alapvető ismeretek nyújtása az elsősegélynyújtás általános szabályairól, a gyermekbetegségek jellemzőiről és a követendő egészségügyi teendőkről.

Az elsősegélynyújtás alapjai

Az elsősegélynyújtásnak el kell érnie, hogy a bármilyen okból rosszul lévő ember orvosi ellátást kapjon, és az orvosi segítség megérkezéséig meg kell előznie az egészségi állapotának romlását.

Az elsősegélynyújtás során vedd figyelembe az alábbiakat:

- Nem vagy orvos!
- Akkor segíts, ha biztos vagy az elsősegélynyújtó tudásodban és nem okozol nagyobb sérülést.

Az elsősegélynyújtás társadalmi elváráson alapuló humánus cselekedet, kötelesség.

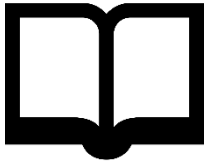

„Mindenkinek kötelessége – a tőle elvárható módon – segítséget nyújtani és a tudása szerint arra illetékes egészségügyi szolgáltatót értesíteni, amennyiben sürgős szükség vagy veszélyeztető állapot fennállását észleli, illetve arról tudomást szerez.”¹

Fogalmak

- **Baleset:** olyan külső hatás, amely az ember akaratától függetlenül, hirtelen következik be és egészségkárosodást vagy halált okoz.
- **Baleset megelőzése** (elhárítás): a lehetséges baleseteknek a minimalizálása, különböző védőfelszerelésekkel és szabályokkal.

¹ 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről II. fejezet, A betegek jogai és kötelezettségei 1. cím, Az egyén szerepe 5. §

„Aki nem nyújt tőle várható segítséget sérült, vagy olyan személynek, akinek az élete vagy testi épsége közvetlen veszélyben van, vétséget követ el és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntethető. A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a sértett meghal, és életét a segítségnyújtás megmenthette volna.²

3. AZ ELSŐSEGÉLYNYÚJTÁS FELADATAI ÉS SZABÁLYAI

3.1. Az elsősegélynyújtás feladata

- Az életveszély elhárítása,
- a beteg fájdalmának csökkentése,
- fertőzések, további egészségkárosodások megelőzése,
- pontos segítségkérés (mentő, szakellátás),
- mielőbbi gyógyulás elősegítése helyesen kivitelezett elsősegélynyújtással.

3.2. Az elsősegélynyújtás általános szabályai

- A segítségnyújtás módját, a beavatkozás szükségességét, mértékét és ellátási sorrendjét a sérült/sérültek állapota határozza meg.
- Segítőtárs(ak) mielőbbi keresése.
- Helyszín biztosítása.
- Gyors tájékozódás.
- A baleseti helyszín csak a legszükségesebb mértékben változtatható meg, annyira, amennyire feltétlen kell a sérült ellátásához.
- A sérültet minden esetben csak ülve, vagy fekvve szabad ellátni.
- A beteg ruházatát csak a szükséges mértékben lehet eltávolítani.
- A segélynyújtás megkezdésével egyidőben gondoskodni kell az esetleges végleges ellátás biztosításáról (mentő hívása).

3.2.1. A helyszíni ellátás menete

A tevékenységek helyes sorrendje:

- Tájékozódás a helyszín körülményeiről, sérültek számáról, állapotáról.
- A mentők és egyéb szervek értesítése.
- Helyszíni sérülésellátás.
- A sérült felügyelete a mentők megérkezéséig, mentősök tájékoztatása.

3.2.2. Mikor kell hívnunk a mentőt:

- Minden esetben, amikor a beteg **azonnali** egészségügyi szakellátásra szorul. Ha életveszély, vagy annak gyanúja áll fenn (eszméletlen állapot, bármilyen eredetű súlyos vérzés stb.).
- Ha erős fájdalom, vagy más riasztó panasz, illetve tünet észlelhető (pl. fulladásérzés, nehézlégzés, végtagbénulás stb.).
- Ha olyan magatartászavart észlelünk, amely során a beteg saját maga, vagy mások életét veszélyezteti.

² 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről II. fejezet, A betegek jogai és kötelezettségei 1. cím Az egyén szerepe 5. §

Az alábbi információkat szükséges megadnunk a mentő diszpécserének:

- Hol történt? (Pontos cím, ennek hiányában a helyszín megközelíthetősége).
- Mi történt? (A sérülés, rosszullet bekövetkezte: pl. összeesett, eszméletlen; szívbeteg fullad; magasból esett, gépkocsi elgázolta; motorkerékpárral fának ütközött stb.).
- Hány sérült, beteg van?
- Milyen sérülés, panasz, tünet észlelhető? (Pl. földön fekszik, lábát fájlalja; sápadt, verejtékes; fullad, nyugtalan, ajkai elkékültek; földön fekszik, görcsöl, szája habzik.)
- A bejelentő neve és telefonszáma. (Szükség lehet a bejelentő visszahívására, pl. pontatlan cím esetén!)
- Várjunk a mentésirányító esetleges kérdéseire (a történet pontosítása érdekében fontos!), és csak ezután tegyük le a telefonkagylót.
- Műszaki mentés szükséges-e?

3.3. A leggyakoribb gyermekbalesetek okai és következményei gyermekintézményben

- Leesés

A leggyakoribb annak a veszélye, hogy a magára hagyott gyermek a pelenkázóról, mászókárról leesik. Következményei lehetnek: zúzódás, csonttörés, agyrázkódás, koponyatörés, végtagtörés, belső vérzés.

- A környezet felfedezése

A bölcsődei korosztályban a gyermekek számára minden izgalmas, amit kipróbálhatnak. Mindent a szájukba vesznek, tapogatnak, magukhoz emelnek. Következményei lehetnek: félrenyelés – légúti idegentest, mérgezés (gyógyszer, vegyszer), forrázás, égés.

- Mozgáskoordináció bizonytalansága

A korosztályban a mozgásformák begyakorlása zajlik. A kisgyermek sokat esik, de ezek ritkán járnak súlyos sérüléssel. A nem megfelelő méretű játékeszköz, rossz kialakítású játszóudvar miatti sérülések következményei lehetnek: sebzés-vérzés, fogsérülések, zúzódás, ficam, törés, belső vérzés.

3.4. A gondozó felnőtt feladatai

Megelőzés területén:

- A gyermekek fejlődési sajátosságainak ismerete (kornak megfelelő méretű bútorok, játékok).
- Biztonságos környezet kialakítása, az eszközök, berendezési tárgyak folyamatos ellenőrzése, javíttatása, selejtezése.
- Folyamatos felügyelet, kontroll biztosítása.

Baleset bekövetkeztakor:

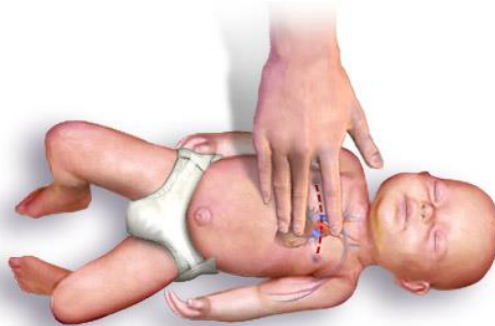
- Megnyugtató, vigasztaló magatartás. (NE essünk pánikba!)
- Segélykérés (társ, vezető stb.).
- A gyermek állapotának felmérése.
- Elsősegélynyújtás.
- Szülő értesítése, szükség esetén orvos vagy mentő értesítése.

3.5. Újraélesztés

A balesetek következtében a csecsemő vagy kisgyermek légzése leállhat, elvesztheti az eszméletét. Haladéktalanul meg kell kezdenünk az újraélesztést, mert 4-5 perc elteltével a tartós oxigénhiány visszafordíthatatlan agykárosodást okoz.

3.5.1. Az újraélesztés lépései csecsemőkorban

- Riasztó tünetek felismerése (mozdulatlan, csöndben lévő, elkékült, vagy rendellenes testhelyzetű csecsemő).
- Légzés vizsgálata.
- Mentőhívás szükségességét kollégának jelezni!
- Csecsemők újraélesztése során először 5 befújást alkalmazunk. A mesterséges lélegeztetés során a továbbiakban 2 befújás a csecsemő szájába és orrába egyidejűleg történik.
- Mellkaskompresszió (mellkasra gyakorolt nyomás) elkezdése. Csecsemők, vagy újszülöttek esetében a 30 mellkaskompressziót a mutató és középső ujjunkkal végezzük.

6. kép. Újraélesztés csecsemőkorban (Forrás: [https:// commons.wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org))

3.5.2. Az újraélesztés lépései 1 éves kortól

- Légzés vizsgálata.
- Mentőhívás szükségességét kollégának jelezni!
- Befújás (2 befújás szájból orrba).
- Mellkaskompressziók kivitelezése. (Gyermekek esetében a mellkaskompressziókat egy kézzel végezzük, a beteg fejtől távolabb eső kezünkkel, tenyérrel, vagy tenyérrel lefelé és a fej felé kinyújtott ujjakkal. A mellkaskompressziók és a lélegeztetés arány gyermekek esetében: 30:2).

- Sorolja fel az elsősegélynyújtás általános szabályait!
- Játsszák el szituációban a mentő hívásakor elhangzó információkat!
- Ismertesse a csecsemő újraélesztésnek folyamatát.

3.6. A sebellátás folyamata, vérzések

A vérzéseket három típusra osztjuk: **hajszáleres, vénás és artériás**. A hajszáleres vérzés gyenge, gyöngyöző, nemritkán csupán kisebb cseppekben jelentkezik a sérült bőrfelületen. A gumikesztyű használatáról egyik ellátásnál sem szabad megfeledkeznünk! Amennyiben szükséges, tisztítsuk meg a bőrfelületet. A kórokozók elleni védelmet fertőtlenítéssel biztosítsuk. A seb vízzel történő tisztítása csak abban az esetben javasolt, ha abba szennyeződés került. A sebbe semmilyen anyagot ne

tegyünk, ne szórjunk! A sebet fedjük le steril mull-lappal, majd azt rögzítsük pólyával vagy tapasszal. Az így készült kötést fedőkötésnek nevezzük (www.elsosegely.hu).

7. kép. Elsősegély-felszerelések (Forrás: <https://www.flickr.com>)

Seb keletkezik, ha a bőr folytonossága megszakad.

A sebek fajtái:

- metszett seb
- vágott seb
- zúzott seb
- szúrt seb
- lőtt seb
- harapott seb
- csonkolt seb

Az ideiglenes sebellátásnál a következő szabályok betartása szükséges.

(Szinte minden sérülésnél alkalmazni kell!)

Ültesse, vagy fektesse le a sérültet!

A sérülés alatt, illetve felette lévő szorító ruhadarabokat lazítsa meg, vagy távolítsa el!

Saját biztonsága érdekében gumi- vagy fóliakesztyűt használjon!

4. A BETEG GYERMEK ÁPOLÁSA

4.1. Gyermekbetegségek

A gyermekbetegségek leggyakoribb okai:

- veleszületett rendellenességek,
- kórokozók okozta betegségek,

- fizikai okok,
- kémiai okok,
- immunanyagok okozta betegségek,
- hiánybetegségek,
- sérülések/balesetek.

4.2. Tünetek

A gyermekbetegségeknek lehetnek **objektív** vagy **szubjektív** tünetei. Objektív tünetnek nevezünk minden olyan tünetet, amit megfigyelhetünk, ilyenek a láz, köhögés, hányás, hasmenés, nyálkahártya-kékülés, nehézlégzés stb. Szubjektív tünetnek nevezünk minden olyan tünetet, amelyet a gyermek jelez, ilyenek a különböző fájdalmak, szédülés stb.

4.2.1. Láz

A **láz** a gyermekbetegségek leggyakoribb tünete, a szervezet védekező reakciója. A magas láz a szervezetet nagyon megviselheti.

- 36–37 °C normális testhőmérséklet
- 37–38 °C hőemelkedés
- 38–39 °C láz
- 39–40,5 °C magas láz
- 40,5 °C felett igen magas láz

A láz leggyakoribb okai:

- Fertőzés
- Túlmelegedés
- Napszúrás

Ellátásának lépései:

- Megfigyelés – észlelés
- Lázmérés – hőmérőzés
- Lázcsillapítás
- Folyadékpótlás elkezdése
- Szülő értesítése
- Dokumentálás

A lázcsillapító gyógyszert a bölcsődeorvos utasítása szerint használhatjuk!

Háromféle hatóanyag használatos gyakrabban az intézményekben: az amidazophen, az ibuprofen és a paracetamol tartalmúak. Formájuk alapján lehetnek szirupok vagy kúpok.

Tilos! 12, egyes kutatók szerint azonban 18(!) éves kor alatt acetilszalicilsav hatóanyagú gyógyszerrel csillapítani a gyermek lázát. Ebben a korban ugyanis valószínű a Reye-szindróma kialakulása, ami egy potenciálisan életveszélyes kórkép, gyulladást és duzzanatot okoz az agyban, valamint elfajulást a májban.

A láz szövődményei:

A **lázgörcs tünetei** az enyhe körkörös szemmozgástól a súlyos rázkódásig, rángásokig, izomgörcsökig terjedhetnek.

Melyek még a jellemző tünetek?

- Hőemelkedés vagy láz
- Tudatvesztés
- Karok és lábak mindkét oldali rángó mozgása
- Körkörös szemmozgások

A görcs lehet egyszerű és összetett vagy komplex. Az egyszerű lázgörcs a gyakoribb eset. A görcs néhány másodperctől 15 percig terjedhet. 24 órán belül nem tér vissza, viszont a roham nem csak az egyik testfélre korlátozódik. **Komplex lázgörcs:** 15 percnél tovább tart, 24 órán belül megismétlődhet, és korlátozódhat csak az egyik testfélre.

Lázgörcs kialakulása esetén maradjunk nyugodtak, és próbáljunk az alábbiak szerint cselekedni:

- A gyermek légutait tegyük szabaddá (élelem, cumi)!
- Ágyra ne, inkább a padlóra fektessük (leesésveszély)!
- Távolítsunk el minden éles, kemény tárgyat a közeléből!
- Lázcsillapítás kúppal.
- A görcs közben ne akadályozzuk, ne igyekezzünk őt lefogni!
- A gyermek szájába semmit se tegyünk bele roham közben!
- Orvos, mentő értesítése.
- Szülő értesítése.
- Dokumentálás.

4.2.2. Hányás

Típusai: bukás, sugár, csurgató.

Okai: anatómiai szűkületek, sok levegő nyelése, emésztési zavarok, fertőzések, hasi-, koponyaűri sérülések, mérgezések, pszichés okok.

A hányás szövődménye

Minél kisebb a gyermek, annál hamarabb kiszáradhat. Folyadék- és ionháztartási egyensúlya összeomlik. Életveszélyes állapot, sok alakulhat ki.

Tünetei:

- jellegzetes beesett és karikás szemek,
- bágyadtság,
- lepedékes nyelv, ajkak,
- csecsemőknél a bőr petyhüdt, tónustalan,
- kevés, szúrós szagú vizelet,
- acetonos lehelet.

Ellátása:

- Folyadékpótlás kis kortyokban 5-10 percenként, és elektrolitpótló szerek adása kis adagokban.

- A tünetek erősödésekor kórházi kezelés szükséges, ahol a gyermek megfelelő összetételű folyadékot kap infúzióban, amellyől az állapota gyorsan rendeződik.
- Diéta.

4.2.3. Hasmenés

Tünetei: hasfájás, híg bűzös széklet ürítése sűrű időközönként.

Okai: kórokozók, mérgezés, túlterhelés, anyagcserezavarok.

A hasmenés szövődménye:

Kiszáradás (ld. a hányás leírásánál).

Ellátása:

- Folyadékpótlás, folyamatos itatás 5-10 percenként, és elektrolitpótló szerek adása kis adagokban.
- Diéta.
- Székletes pelenka bemutatása az orvosnak (véres, gennyes széklet esetén).

Tilos bélmozgást csökkentő szereket adni!

4.2.4. Köhögés

A köhögés a szervezet védekező reakciója, amellyel a légutakból az ingerlő anyagot igyekszik eltávolítani. Legtöbbször a légút betegségek tünete, de a köhögés okai között szerepelhet ingerlő anyagok vagy idegentest belélegzése is.

Típusai

Köhécselés: A főleg éjjel, alvás közben jelentkező köhécselést csecsemő- és gyermekkorban a torokban összegyűlt vagy hátracsorgó váladék okozhatja. Felső légúti hurut következménye lehet az ilyen jellegű köhögés, pl. nátha, garat gyulladása stb.

Rekedt, ugató köhögés: a gége betegségeire jellemző köhögés. A rekedtség arra utal, hogy a gyulladás a hangszalagokat is érinti. Mivel a gége gyulladása (krupp) gyermekkorban órák alatt nehézlégzéshez, súlyos esetben fulladáshoz vezető szűkületet okozhat, az ugató köhögés mindig komoly tünet, ami indokolja az azonnali orvoshoz fordulást. A gyerekeknek addig kell a hűvös, párás levegőt belélegeznie, míg a roham teljesen meg nem szűnik.

Ellátása:

- Ültessük fel a gyermeket, lazítsuk meg a ruházatát, ha szükséges.
- Majd takaróval védve őt a hidegtől, vigyük ki a hideg levegőre, nyitott ablakhoz, esetleg hűtőszekrényhez. (A hideg levegő összehúzza a duzzanatot, így könnyebb lesz a légzése.)
- A gyermeket folyamatosan figyelni kell.

- A roham súlyosságától függően mentő, vagy orvos, szülő értesítése.
- Dokumentálás.

TILOS KRUPP ESETÉN A GYERMEKET:

- Fekvő helyzetbe helyezni, hátát ütögetni!
- Itatni!
- Orvos utasítása nélkül gyógyszert adni!

Kínzó, száraz köhögés: enyhe felső légúti fertőzések, megfázások bevezető tünete lehet ez a köhögéstípus. Az arc kipirul, a nyaki vénák kitágulnak köhögés közben. A betegség előrehaladásával megjelenik a hurutos köhögés.

Hurutos-válradékos köhögés: a köhögés során a váladék felszakadozik. A legtöbb kifejlődött légúti gyulladásos betegségre jellemző a bevezető száraz köhögés után. A kisgyermek gyakran hány a sok váladék miatt.

Ellátása:

- A fekvő gyermek garatjába a vízszintes helyzet miatt az orrból hátra folyik a váladék és köhögés ingeret vált ki. Alvásidőben a fektető fekvégének megemelése segíthet a gyermeknek nyugodtan aludni.
- Folyadékfogyasztás.
- Párásítás.
- Szellőztetés.
- A köhögés gyógyszeres kezelése orvosi utasítás szerint.

4.3. Gyermekintézményben gyakori megbetegedések

Fertőzésről (*infectio*) akkor beszélünk, ha a kórokozó behatol a szervezetbe és ott megtelepedve elszaporodik.

Gyermekeknél gyakori légúti fertőző megbetegedés

4.3.1. Közönséges nátha

Az egyik leggyakoribb megbetegedés. Különböző vírusok okozzák, ezért a betegséget többször meg lehet kapni, ismétlődése egy éven belül is gyakori jelenség. 1–3 napos lappangás után torokfájás, orrfolyás kezdődik, mely utóbbinál a váladék eleinte híg, áttetsző, később gennyes lehet. Hőemelkedés, mérsékelt láz is előfordulhat. Orrcsepp adása, bő folyadékbevitel, szükség esetén lázcsillapítás javasolt.

A kicsiket rendkívül megviseli a nátha, az orrfolyás; az eldugult orr és a tüsszögés nemcsak napközben jelent problémát, hanem a nyugodt alvást is megzavarja. Különösen nagy kellemetlenséget jelent ez a csecsemők és a kisgyermek számára. A gyermekek orrjáratai még nagyon aprók és szűkek, légúti fertőzések következtében nagyon gyakran eldugul a kicsik orra. A csecsemők szinte kizárólag az orrukon át lélegeznek, ezért az orrdugulás náluk igen komoly probléma.

A nátha súlyos szövődményekkel járhat. Az újszülöttek és kisgyermek immunrendszere még gyenge, fejletlen, ezért egy egyszerűnek tűnő náthának is súlyos szövődményei lehetnek. Nagyon

gyakori például a középfülgyulladás, ami legrosszabb esetben akár hallásvesztéshez is vezethet. A kínzó köhögéssel és légszomjjal járó bronchitis (hörghurut) sem ritka szövődmény.

4.3.2. Idegrendszeri betegség

- Agyhártyagyulladás (meningitis) tünetei és kezelése gyerekeknél.

Az agyhártyagyulladás, vagy meningitis leggyakoribb központi idegrendszeri fertőzőes megbetegedés. Az agyhártyagyulladás során a kórokozó az agyat körülvevő "burkot" támadja meg. Gyanú esetén azonnal mentő és kórházi ellátás szükséges!

4.3.3. Emésztőrendszeri betegségek

Az emésztőrendszeri betegségek közül a gyermekintézményekben a leggyakoribb a rotavírus fertőzés. A csecsemőkori hányással és híg, vizes hasmenéssel járó betegségek nagy részéért a rotavírus a felelős. Leggyakrabban 6 hónapos és 2 éves kor között fordul elő. Felnőttek is elkapják, de felnőttkorban 1-2 nap alatt megszűnnek a tünetek.

A vírust a fertőzött gyermek székletével üríti. A vírust már a tünetmentes lappangási időszakban is üríti a beteg. Az egészséges ember a rotavírussal fertőzött felületeket megérintve, a kezéről viszi be száján át a fertőzést. A kórokozó megbetegítő képessége nagy, néhány vírus is elég a betegség kialakulásához. A rotavírus a környezet hatásainak jól ellenáll, a használati tárgyakon, játékokon hetekig fertőzőképes marad, így a gyermekközösségekben igen hamar terjed. A tünetek és a lefolyás az enyhétől a nagyon súlyosig változhatnak. Enyhe esetben a gyermek nem hány, és napi 4-5 lazább széklet tapasztalható. Súlyos esetben nem ritka a napi 20, nagyon vizes hasmenés és hányás. A hasmenés 5-7 napig is eltarthat. A sok hányás és hasmenés megviseli a gyermeket, és igen hamar a só- és vízháztartás felborulásához és kiszáradáshoz vezet. A súlyos kiszáradás életveszélyes állapot!

A legfőbb feladat a folyadékpótlás a kiszáradás elkerülése végett. A gyermek folyadékigénye a szokásos kétszerese is lehet ilyenkor, és biztosítani kell az ásványianyag-utánpótlást is. A betegség átvészelésének a lényege, hogy a megfelelő diétával csökkentjük a tüneteket, és a megfelelő folyadékpótlással elkerüljük a kiszáradást. A hányós gyermeket kortyonként itassuk hűtött folyadékkal, lázát és fájdalmát a szokásos szerekkel csillapíthatjuk. A hasmenéses csecsemő bőre a pelenka alatt könnyen begyullad, tegyük sűrűn tisztába, alaposan mossuk le a bőrét és használjunk bőrvédő krémeket.

A székrekedés minden életkorban, így csecsemő- és gyermekkorban is előfordul. A székrekedés sokszor nagyobb problémát okoz a szülőnek, mint az érintett gyermeknek.

A székelés visszatartásának oka lehet, hogy a székelés fájdalmat okoz (kemény széklet, a végbél berepedt), az, hogy nincs olyan hely, amely alkalmas a székelésre, vagy egyszerűen a gyerek nem akarja tudomásul venni az ingert, mert mással (pl. játékkal) van elfoglalva. A széklet rendszeres visszatartása persze csak növeli a problémát, ezért fájdalom vagy kemény széklet esetén minél előbb segíteni kell a gyerekeknek.

Három olyan periódus van a kisgyerekek életében, amikor a székrekedés különösen gyakran okoz problémát. Az első az az időszak, **amikor a kizárólagos tejtáplálásról áttérnek a vegyes táplálkozásra.** A második időszak **a szobatisztaságra nevelés ideje,** míg a harmadik **a közösségbe kerülés, vagy az iskola megkezdésének időszaka** (Dékány 2017).

4.3.4. Gyakoribb kiütéses gyermekkori betegségek

- Pelenkakiütés

A meleg, nedves pelenka alatt mindenféle kórokozó könnyebben megtelepszik, így a bőr gombával, baktériummal, vírussal felülfertőződhet. A gyermeket tegyük sűrűn tisztába, alaposan mossuk le a bőrét és használjunk az orvos utasítása szerint baktérium- vagy gombaölő krémeket.

- Allergiás bőrkiütés

Az allergiás bőrkiütést okozhatja gyógyszer, étel, mosószer, napfény, rovarcsípés stb. A kiütések pirosas színűek, a bőrfelszínből enyhén kiemelkednek. Lehetnek apró pontok vagy csalánkiütésszerű, illetve szabálytalan határú nagyobb kiterjedésű elváltozások.

Fertőző betegségek okozta kiütések

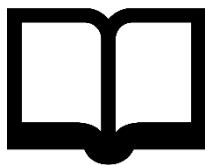
- Bárányhimlő

A *varicella zoster* nevű vírus okozza, cseppfertőzéssel terjed. A jellemző hólyagos bőrkiütések megjelenése előtt 2-3 héttel a vírus már a szervezetben lappang, és a gyermek tüszөгéssel, köhögéssel folyamatosan fertőzi a környezetét. A lappangási idő után a betegség bevezető tünete a hőemelkedés, láz, rossz közérzet, orrfolyás. Ezután kis, piros kiütések jelennek meg a törzsön, a hajjas fejbőrön, melyek 5-6 óra múlva hólyagos, viszkető kiütésekké alakulnak át. A fertőzésnek van olyan formája is, amikor csak 1-2 kiütéssel jár, de sajnos előfordul szövődményekkel járó súlyosabb formája is. Hazánkban védőoltással védjük a gyermekeket.

- Skarlát

Skarlát – vörheny. Fertőző megbetegedés, amely kiütéssel, torokpírral és hámlással jár, kórokozója a *streptococcus pyogenes*. Leggyakrabban bölcsődés és óvodás korban fordul elő, csecsemőkorban ritka. 2–5 napos lappangási idő után 39-40°C-os lázzal, hányással és pontszerű, élénkpiros kiütéssel kezdődik, amely először a nyakon, majd a testen jelentkezik, ahol a bőr grízes tapintásúvá is válik. Az arcon nincs kiütés, de erősen piros lesz, a betegek nagy részénél pedig jelentkezik az úgynevezett málnanyelv tünet: a nyelv eleinte bevont, majd pár nap múlva élénkpiros lesz, és a duzzadt papillák erősen kiemelkednek. A mandulák lepedékesek, a gyerek a nyelési fájdalomtól étvágytalan lesz. Sima lefolyású esetben a 3-4. napon megkezdődik a kiütések elhalványodása, a láz csökken, a tenyér és a talp hámlása a betegség 2-3. hetének a végéig tart. Szövődmények lehetősége miatt 2 hét múlva kardiológiai és vizeletvizsgálat ellenőrzése szükséges.

- Fejtetű

Szakmai tájékoztató a fejtetvességről:

http://www.magocs.hu/dokumentumok/egeszsegugy/vedonoi_szolgalat/a_fejtetvessegről.pdf

Pedagógia, pszichológia

5. FEJLŐDÉS

Az emberi fejlődést befolyásoló tényezők. A csecsemő- és kisgyermekkor életkori sajátosságai

*„Minden ember egy megismételhetetlen csoda,
és a hozzá vezető útnak is csodának kell lennie.”*

(Erich Fromm)

Ennek a témakörnek az a célja, hogy alapvető ismereteket nyújtson az emberi fejlődést befolyásoló tényezőkről és a csecsemő- és kisgyermekkor életkori sajátosságairól, amelynek segítségével a tanuló jobban megérti a gyermekek viselkedését és dajka munkakörben végzett feladatainak elvégzésében tudatosan igazodik a gyermekek szükségleteihez.

A gyermekekről, a gyermekek fejlődéséről való gondolkodás jelentősen megváltozott az elmúlt évtizedekben. A kora gyermekkorra irányuló kutatások eredményeinek hatására a gyakorló és elméleti szakemberek és a politikai döntéshozók is egyre nagyobb jelentőséget tulajdonítanak ennek az életkornak. Az első életévek történései jelentősen befolyásolják a gyerekek sorsát, további életpályájukat, ezáltal az adott társadalmi közösség életét, teljesítőképességét, összetartó erejét. Sokan dolgoznak azon, hogy gyerekeink egészséges, harmonikus és teljes gyerekkort élhessenek meg. A korai nevelés minősége döntő jelentőségű a gyermekek fejlődése és jólléte szempontjából. A minőségi nevelés-gondozás megvalósításához nélkülözhetetlen, hogy az ellátásában közreműködő szakemberek rendelkezzenek alapvető ismeretekkel a gyermekkorról.

5.1. A fejlődés fogalma, a fejlődést befolyásoló tényezők

A fejlődés fogalma nem azonos a változás, növekedés fogalmával. A fejlődés előremutató, vagyis meghatározott irányba történő változás. Önmagában a növekedés nem tekinthető fejlődésnek. Amikor valaki hízik néhány kilót, nem mondhatjuk, hogy fejlődött, inkább gyarapodott. Akkor beszélhetünk valóban fejlődésről, ha a mennyiségi változás minőségben is újat eredményez. Fejlődésnek tekinthetjük, amikor a csecsemő először nyúl egy tárgyért, amikor elkezdi szavakat használni, vagy az is fontos minőségi változás, amikor először kinyilvánítja önálló akaratát.

A fejlődés mennyiségi és minőségi változás, melynek során meghatározott irányban egyszerűtől a bonyolultabb felé haladva mindig magasabb szintű, tökéletesebb jelenségek állnak elő. A fejlődés során a mennyiségi gyarapodás egyben minőségi változást is eredményez. A fejlődést belső és külső tényezők befolyásolják. Belső tényezők az öröklött tulajdonságok. Külső tényezők a természeti viszonyok és a társadalmi tényezők. Társadalmi tényezők határozzák meg, hogy milyen tárgyi és személyi környezet veszi körül a gyermeket.

Belső tényezők a fejlődés szempontjából az öröklődő tulajdonságok, például a testalkat, a vércsoport, a szem színe, az idegrendszeri típus (az a tulajdonság, hogy mennyire hirtelenek az érzelmi megnyilvánulások és mennyire látványosak), valaminek a megtanulására való képesség, veleszületett belső alap, amelyen a képességek kialakulása, a készségek elsajátítása nyugszik. Az öröklött tulajdonságok egy része a születés után azonnal megnyilvánul, más része az érési folyamatot követően. Az ember a járás megtanulásának adottságával jön a világra, de ahhoz, hogy a gyermek elinduljon, el kell telni néhány hónapnak a születést követően. A járás elsajátítását megelőzi az idegrendszer érése és az izomzat fejlődése.

A fejlődéslélektanban az érés az a folyamat, amikor az öröklött adottságok egy belső genetikai programnak megfelelően kialakulnak. Megjelennek az egyes lelki működések biológiai alapját képező idegrendszeri feltételek.

Külső tényezők az embert körülvevő természeti és társadalmi viszonyok. **Természeti** vagy földrajzi viszonyoktól (hőmérséklet, csapadék, domborzat) függ, hogy mennyi időt lehet a szabadban tölteni, hogyan kell öltözködni és a táplálkozás lehetőségeire és szokásaira is hatással van mindez. A **társadalmi** környezet az a kultúra, ami körülveszi az embereket. Ide tartoznak az adott társadalom gazdasági viszonyai, a település típusa, a kialakult intézményi hálózat, az emberek gondolkodásmódja, tudásszintje, a hagyományok, a gyermekhez való viszonyulás, a nevelés módja. Mindezek hatással vannak a gyermekeket körülvevő konkrét fizika tárgyi és személyi környezetre.

A csecsemő temperamentuma öröklött tényező. A temperamentum alapvető mutatói az érzelmi kiegyensúlyozottság, az aktivitásszint, a szokatlan ingerek iránti érdeklődés, az alkalmazkodóképesség, az idegrendszer érzékenysége, ingerlékenység, az ingerekkel szembeni válaszkészség. Meg szoktak különböztetni ún. „könnyű” és „nehéz” temperamentumú csecsemőket. A „könnyű” csecsemők sokat mosolyognak, általában derűsek, kiegyensúlyozott az alvásuk, könnyen alkalmazkodnak az új helyzetekhez, könnyen megnyugtathatók, ha bajuk van. Az ún. „nehéz” csecsemők ingerlékenyek, rendszertelen a biológiai ritmusuk, sokat sírnak, kevésbé simulékonyak, nehezen nyugtathatók meg.

A belső tényezők, az öröklött adottságok befolyásolják a környezeti hatásokra való reagálást. A külső tényezők elősegítik, vagy éppen akadályozzák, hogy bizonyos örökletes adottságok érvényesüljenek. A gyerek veleszületett temperamentuma meghatározza, hogy a környezet ingerei közül mire és hogyan fog reagálni. A környezetében levő személyek válaszaik után visszahatnak a gyerek fejlődésére.

Figyelje meg az alábbi, különböző kultúrákban nevelkedő gyermekekről készült képeket! Milyen eltéréseket lát a környezeti feltételekben?

8. kép. Afrikai kisgyermek (Forrás: <https://pixabay.com>)

9. kép. Nyomorban (Forrás: <https://pxhere.com>)

10. kép. Csecsemő játék közben (Forrás: <http://maxpixel.freegreatpicture.com>)

Mit nevezünk fejlődésnek?

Mi az érés?

Milyen tényezők befolyásolják a fejlődést?

5.2. A kötődés jelentősége

A gyermekek fejlődésére hatással van az őket körülvevő közvetlen környezete, a családja. A pszichológusok a családi hatások közül a szülők szerepével foglalkoznak a legtöbbet, és mivel az első évet különösen fontosnak tartják, e viszonyokon belül is hangsúlyozzák a **korai anya-gyermek kapcsolatot**. Számtalan megfigyelési, kutatási eredmény igazolja, hogy a szülői gondoskodás jellege, érzelmi jellemzői, a kapcsolat minősége hatással van a fejlődésre. A csecsemő számára az anya közvetíti a külvilágot, de a saját magára vonatkozó első alapvető információkat is az őt közvetlenül körülvevő emberektől kapja. A csecsemő jelzéseit értő, a csecsemőre hangolódó környezet következetesen és megbízhatóan elégíti ki szükségleteit, így a korai tapasztalatai alapján azt tanulja

meg, hogy a világ jó és biztonságos, ő maga pedig fontos személy, akinek jogos igényei vannak. Az elhanyagoló, kiszámíthatatlan, esetleg bántalmazó környezetben a csecsemő azt tanulja meg, hogy a világ rossz, veszélyes és ő maga nem fontos. Az, ahogyan a korai időszakban a gyermek kapcsolata alakul gondozójával, a későbbi életére is hatással van, későbbi kapcsolatainak mintájául szolgál.

A szülői gondoskodásnak biológiai gyökerei vannak. Az újszülött önellátásra képtelen, így a környezet segítsége nélkül életképtelen lenne. Az életben maradáshoz szükséges a gondozó személy jelenléte, a kötődés kialakulása.

A kötődés nélkülözhetetlen összetartó erő a gyermek és a róla gondoskodó felnőtt között.

A kötődési rendszerben fontos tényező a kötődési személytől való távolság. Amikor a kötődési személytől való távolság olyan mértékben növekszik, amely már nem elviselhető, olyan viselkedésformák lépnek életbe, amelyek csökkentik a távolságot. Az önálló mozgásra képtelen újszülött sírása, a síráson kívüli hangadása, mosolya hívóingerként hatnak a környezetében lévő gondozó személyekre. Később bővül a repertoár az önálló helyváltoztatással, a hangadások differenciálódásával, a szemkontaktustartással; egyre változatosabb viselkedésformákkal éri el a gyermek gondozója közelben maradását. A kezdeti időszakban a csecsemő nem tesz különbséget a gondozók között, a korai kötődési viselkedés megkülönböztetés nélkül irányul a környezetében lévőkre. A kötődés kialakulásának folyamatában az *első szakasz*, 0–3 hónapos korig tart. Majdnem minden szociális ingerre válaszol a gyermek, nemcsak a gondozó jelzéseire. A *második szakaszban*, ami 3–7 hónapos korig tart, kezdi megkülönböztetni az anyját és más családtagokat az idegenektől. Főleg az anyja felé mutat megkülönböztetett válaszkészséget. A *harmadik szakaszt*, a 7 hónapos kortól 3 éves korig tartó időszakot a kötődés fejlődésében az elsődleges gondozó felé mutatott aktív közelségkeresés és kapcsolatteremtés jellemzi. Megjelennek az aktív kötődési viselkedések, a megkapaszkodás, a követés. A gyermek a viselkedését az ingernek, a szituációknak megfelelően képes változtatni. Ebben az időszakban már azt mondhatjuk a gyermekre, hogy kötődik.

A személyre szóló kötődés kialakulásának folyamatában az anya az anyai gondoskodás révén saját ösztönös viselkedésével vesz részt. Az anyai közelítő viselkedést, a gondozási vágyat az újszülött sajátos alkata, illata, sírása indítja be és az újszülött érintése, jelzései, a szemkontaktus, hangadások tartják fenn és erősítik.

11. kép. Korai kötődés (Forrás: <https://pixabay.com>)

Saját tapasztalatok alapján mondhatjuk, hogy nincs két teljesen egyforma anya-gyerek pár, de kutatási eredmények igazolják, hogy az általános jellemzők alapján különböző kötődési mintázatok különböztethetők meg. A Mary Ainsworth és munkatársai által kidolgozott idegenhelyzet-teszt, illetve kísérleti eljárás segítségével vizsgálták az anya-gyermek közti kapcsolat minőségét, amelynek összetevői a kötődés erőssége és biztonsága.

A *kötődés erőssége* azt jelenti, hogy milyen erős a ragaszkodó viselkedés, amit a gyermek mutat. A ragaszkodó viselkedés megjelenése egyéni és életkori eltéréseket mutat. A *kötődés biztonsága*, hogy mennyire lehet biztos a gyermek az anyában, mennyire elérhető számára, mennyire érzékeny a jelzéseire.

Abban, hogy milyen minőségű kötődés alakul ki az anya és a gyermek között, jelentős szerepe van mindkét félnek. A csecsemő viselkedése, temperamentuma hatással van az anyai gondoskodásra. A könnyen alkalmazkodó, kiegyensúlyozott csecsemő jól reagál az anyai gondoskodására, ami megerősíti az anyai viselkedést. Az anya ebben a helyzetben jó anyának érezheti magát, ami pozitívan hat kapcsolatukra, mindketten elégedettek lesznek. A nehezen alkalmazkodó, sokat síró, nyugtalan csecsemőre nehezebb ráhangolódni. Az érzékeny idegrendszerű csecsemő jelzéseit nehéz megérteni, sokszor nem tudja a környezet a negatív reakciók okát beazonosítani, szükségleteit kielégíteni. Az anya sokszor érezheti magát elégtelen, rossz anyának. A kifáradás, az elégtelenség érzése negatívan hat kapcsolatukra. A fejlődés szempontjából a könnyű temperamentum optimálisabb feltételeket biztosít, mint a nehéz, de a szülő érzékenysége, a jó válaszkészség ellensúlyozza a hátrányosabb feltételt. Tovább növeli a fejlődés pozitív irányú kimenetelét, ha az anya nincs egyedül, ha támogató házastárs és nagyszülők nyújtanak segítséget a gyermek gondozásában.

A kötődési típusok leírására, a kapcsolat biztonságosságának mérésére dolgozták ki az *idegenhelyzet-tesztet*. Az eljárás célja annak megfigyelése, hogy mennyire eltérő módon reagálnak a csecsemők, kisgyermek a idegen jelenlétére három egymást követő helyzetben. A különféle reakciók különböző típusú kapcsolatokat tükröznek. A kísérlet során vonzó játékokkal teli szobába vezették a gyermeket anyjával, majd egy idegen személy is csatlakozott hozzájuk. Ezután az anya eltávozott, így az idegen személlyel magára maradt a gyermek, majd rövid idő múlva az anya

visszatért. Ezekben a helyzetekben megfigyelték a gyermek viselkedését, azt, hogy mennyire tevékeny az anya jelenlétében, hogyan reagál az anya távozására, hogy fogadja az idegen személy közeledését, és hogy viszonyul az anyjához, amikor visszatér.

A **biztonságos kötődés** jellemzői, hogy az anya jelenlétében a gyermek aktívan tevékenykedik az idegen környezetben is. Jelenlétében biztonságban érzi magát, nem zavarja az idegen jelenléte. Amikor anyja elhagyja a helyiséget, nyugtalan lesz, sír, már nem érdeklik a vonzó játékok. Az idegen vigasztalását nem fogadja el, de az anya visszatérését követően gyorsan megnyugszik és folytatja felfedező tevékenységét. A biztonságos kötődés hátterében a megfigyelések alapján érzékeny, a gyermeke jelzéseire jól reagáló anyai gondozói magatartás áll.

A **szorongó, elkerülő kötődés** esetén az anya jelenlétében a gyermek közömbösnek tűnik, tevékenykedik, az idegen jelenléte nem zavarja. Látszólag nem reagál az anya távozására, de ha esetleg sír, nyugtalan, az idegen meg tudja vigasztalni. Amikor az anya visszatér, a gyermek nem megy oda hozzá, nem keresi a közelséget vele. A háttérben az anya elutasító, távolságtartó gondozói magatartása áll.

A **szorongó, ellenálló kötődés** esetében az idegen környezetben a gyermek nem mozdul el anyja mellől. A vonzó környezetben elindulhat ugyan a kutató, felfedező tevékenysége, de szeme sarkából folyton anyját figyeli. Amikor az anya elhagyja a szobát, feldúlt lesz és a visszatérése után sem tudja megnyugtatni. Az anya közelségét keresi, de mikor magához öleli, ellöki magától. A kötődési mintázat hátterében az anya kiszámíthatatlan gondozói magatartása áll. A gyermek számára hol elérhető, hol nem. Van, amikor érzékenyen reagál a jelzésére, és van, amikor elutasító.

A biztonságos kötődés jó alapot ad az optimális személyiségfejlődéshez. A kötődés minősége befolyásolja a gyermek értelmi, érzelmi, szociális fejlődését. A három év alatti kisgyermek szülőktől történő átmeneti elválása, a napközbeni ellátásba kerülése nem jelent kockázatot a kötődés minőségére nézve abban az esetben, ha a család és a szakember között kialakuló, együttműködő, bizalmi kapcsolaton alapuló módszerekkel történik az átmenet és a gyermek ellátása.

Mit értünk kötődés alatt?

Melyek a kötődés kialakulásának szakaszai?

Mit jelent a kötődés erőssége?

Mit jelent a kötődés biztonsága?

Nevezze meg a kötődési típusokat és jellemezze őket!

Milyen módszerrel vizsgálták a kötődési típusokat?

5.3. A csecsemő- és kisgyermekkor életkori sajátosságai

Az emberek néhány szempontból ugyanolyanok, mint mindenki más, bizonyos vonatkozásokban pedig senkire sem hasonlítanak, egyediek. Az egyes életkorokban fennálló közös sajátosságokat **életkori sajátosságoknak** nevezzük. Ezek a legtöbb egyénnél azonos életévben jelennek meg, követik egymást, sorrendjük megfordíthatatlan, nem lehet átugorni őket, lényeges változások, megjelenésük vagy hiányuk fejlettségi és érettségi szintet is kifejez. Az életkori sajátosságok

átalakulnak egy bizonyos idő után és az előzőtől szembetűnően eltérő sajátosságot mutatnak. Ezek az átalakulások elkülöníthető **fejlődési szakaszokat** hoznak létre.

Egy-egy fejlődési szakaszhoz hasonló testi, idegrendszeri, megismerési, érzelmi, viselkedési és éresi fokozatok tartoznak. Életkori sajátosság például, hogy egy másfél-három éves kicsi gyerek ül. Amikor akadályba ütközik, mert korlátozza a saját ügyetlensége, vagy éppen mi akadályozzuk meg valamiben, frusztrációt él át, és előnti a düh.

Az ember életútja során több fejlődési szakaszon megy át. A **csecsemőkor a születéstől a 12. hónap végéig tart.** Ezen a szakaszon belül megkülönböztethető az újszülöttkor, a születéstől a 6/8. hétig. A **kisgyermekkor 1–3 éves** korig tart. Az óvodáskor 3–6/7 éves korig, a kisiskoláskor 6/7–10 éves korig, a serdülőkor 10–18 éves korig, az ifjúkor 18–25 éves korig és a felnőttkor 25 éves kortól életünk végéig tart.

5.4. A csecsemőkor életkori sajátosságai

Látogassa meg az alábbi linken a GYERMEK-ALAPELLÁTÁSI INFORMÁCIÓS portált és tekintse meg az első életév fejlődéséről készült filmeket.

Forrás: http://www.gyermekalapellatas.hu/video/media_473366/media_483630

Az újszülött a nap 90%-át átalussza. A külvilágból érkező ingerekre csak minimálisan reagál. A környezet ingereire adott mozgásos válaszai összerendezetlenek. Alkalmazkodásának élettani alapjai a veleszületett, feltétlen reflexek. Ilyen például a szopás, nyelés. A negyedik-hatodik héten megjelennek az első *feltételes reflexek*, mint például amikor az anya közeledtére, hangjára, az ételkészítés zajára, elindul a szopóreflex. Ugyanebben az időszakban észlelhető a *felélmülési reakció*. Ennél a viselkedésnél az újszülött egész teste mozog, karja, keze, ujjai megfeszülnek, fejét emelgeti. Kellemes érzelmi állapotát környezete tudtára adja mimikája és kiáltó hangadása révén. A felnőttekkel való rendszeres kapcsolat hatására megjelenik a *szociális mosoly*. Az első hangadás a születéskor a sírás. Az újszülött saját anyanyelvének hangjait el tudja különíteni más nyelvekétől. A 6. héttől különböző módokon sír. A 2. hónapban megjelennek a meglegedettséget kifejező hangok.

A csecsemő **látására** jellemző, hogy 2-3 hónapos kortól a fényt követi a szemével és ránéz a beszélőre. 3-4 hónapos korban elkezd a kezét nézegetni és egyre távolabbra tekint. Kialakul a mozgás és látás összekapcsolódása. A csecsemőkor végére kialakul a térbeli távolságok észlelése és kezdi a színeket elkülöníteni. A látásélesség folyamatosan javul.

A **hallására** jellemző, hogy az erős hangingerre összerezzen. Az emberi beszédhangokat megkülönbözteti. A 2-3 hónapos csecsemő hangra kereső mozgást végez, a 4-6 hónapos a hangforrás felé fordul. A csecsemők **mozgásfejlődésére** jellemző, hogy az éresi folyamatok hatására a spontán összerendezetlen mozgásoktól egyéves kor végére eljut az összerendezett, akaratlagos mozgásig, a felállásig és akár az első lépésekig. Jelentős fejlődési lépés a szem és a kezek összehangolt mozgása, aminek eredményeként először nézegeti kezét, majd játszik vele.

Ezt követően elkezdi a környezetében levő tárgyakkal való ismerkedést, a manipulációs tevékenységet. Mindent megfog, ami elérhető számára és változatos mozgásokat végez rajta. Tapogatja, ütögeti, elejti és felveszi újra, rázza és egyik kezéből a másikba adja a tárgyat. Eközben ismerkedik a tárgy tulajdonságaival.

12. kép. Összpontosítás (Forrás: <https://www.flickr.com>)

A mozgásfejlődésnek fontos alapja a szabadon történő gyakorlás, a stabil, biztonságos alap, elegendő tér és az önálló gyakorlás lehetősége. Nem helyes a gyermeket a számára még nem elért mozgásszinten mozgatni (pl. járatni, ültetni, kezébe tárgyat adni vagy elvenni.)

Az első évben a gyermekek hangadása és beszédészlelése fejlődik, ami a **nyelvi kommunikáció elsajátításának** alapja. A 2–3. hónapban elkezdi hangjával játszani, **göggicsél**. Ekkor még nagyon sokféle, nem csak az anyanyelvében előforduló hang szerepel a hangadásai között. A 6-8 hónapos csecsemő hangadásaiban már jól felismerhetők az anyanyelv hangjai, megjelenik a **gagyogás**. A beszéd elsajátításának feltétele, hogy a körülötte levő felnőttek utánozható mintát nyújtsanak, beszéljenek hozzá. A csecsemők **érzelmei** egyre változatosabbak. 4 hónapos kortól a nézelődés, a hangadás és a manipulálás örömet okoz. A tárgyakkal való ismerkedés során megjelenő új érzelmek a kíváncsiság, csodálkozás, meglepetés. A gondozó személy felé megjelenik a ragaszkodás, a szeretet kezdete. A 3-4 hónapos csecsemő már dühösen sír, ha például mozgásában akadályozzák. A kötődés kialakulásával összefüggésben megjelenik az elválástól való félelem, a **szeparációs szorongás**, aminek jele az, hogy a gyerekek feldúltak, rémültek lesznek, amikor édesanyjuk eltűnik a látóterükből. Az addig nyugodt csecsemők is nyugtalanabbak lehetnek, mint idáig. Gyakran előfordulnak éjszakai felébredések is. 8 hónapos csecsemőknél jelentkezik először, legkifejezettebb 10 és 18 hónapos kor között, és 2 éves korra általában megszűnik. Intenzitása és időtartama változó, és részben a szülő-gyermek kapcsolattól függ.

Milyen a csecsemő hallása, látása?

Milyen nagymozgásformák alakulnak ki az első évben?

Hogy változik a hangadás az első évben?

Mi a szeparációs félelem és mikor jelentkezik?

5.5. A kisgyermekkor (2–3. év) életkori sajátosságai

Látogassa meg az alábbi linken a GYERMEK-ALAPELLÁTÁSI INFORMÁCIÓS portált és tekintse meg az 1–3 életév fejlődéséről készült filmeket.

forrás: http://www.gyermekalapellatas.hu/video/media_473366/media_483630

A kisgyermekkorban a **nagymozgások fejlődésére** jellemző, hogy a járás egyre stabilabbá válik. Egyre újabb mozgásformákat sajátít el a gyermek. 2 éves korára fut, felmászik az asztalra, székre, a lépcsőn mellélépve jár, a labdát rúgja, 2,5 évesen páros lábbal ugrik, néhány másodpercre fél lábon megáll. 3 évesen lépcsőn váltott lábbal jár, triciklit hajt. Az egészségesen fejlődő gyermek sokat és szívesen mozog, örömmel próbál ki minden új mozgásformát és eszközt.

A nagymozgások fejlődésével párhuzamosan, az érési folyamatok és a gyakorlás eredményeként a **kézzel végzett finommozgások** is gyorsan fejlődnek. Egyéves kor felett elég fejlett a kézmozgás ahhoz, hogy bekapcsolódjon az étkezésbe, a falatokat önállóan megfogja, és kanállal is próbálkozzon. Gyakorlás közben gyakran mellé kanalaz, csorgat, aminek oka, hogy az idegpályák még begyakorlatlanok, nehéz összehangolni a kéz, a szem és a száj működéséért felelős izmokat. A finommozgások fejlődésének eredményeként egyre aktívabban közreműködik az öltözésben, vetkőzésben. A 2 éves gyerek szívesen rajzol, gyurmázik. Az első firkák még nem igazi képek, de a képi ábrázolás előkészítése szempontjából fontos produktumok. A firkálás során megtanul az eszközökkel bánni és olyan alapfirkákat gyakorol ki, amelyeket később a képi ábrázolásnál felhasznál. Ilyen alapfirkák az egyenes és görbe vonal, a kör, a háromszög stb. A jobb-bal kezesség 3-4 éves kor között alakul ki. A bölcsődéskorú gyermekek váltakozva használják a két kezüket, nem helyes a felnőttnek eldönteni, melyik kezét kell használnia.

A **kisgyermek értelmi fejlődését leginkább beszédének és játéktevékenységének** alakulása tükrözi. A **beszédfejlődésre** jellemző, hogy az első szavak 10-15 hónapos korban történő kimondását követően felfedezi, hogy elérheti: a felnőtt cselekedjen és ezáltal vágyai teljesüljenek. 18 hónapos kor körül elindul a szókincs rohamos bővülése, aminek jele a gyakori rámutatás a tárgyakra és a „**mi ez**” kérdés végeláthatatlan ismétlése. Az első szavak jelentésükben többnyire egész mondatoknak felelnek meg. Jelentést az ért meg, aki jelen van a helyzetben, látja a gyermek nem verbális jelzéseit és ismeri a szituációt, vagy jól ismeri a gyermeket. Így például amikor a gyermek azt mondja „hami”, lehet, hogy éhes, és kér enni, vagy azt meséli el éppen az asztalnál állva, hogy ott szokott enni, vagy a másik ott ülő gyermeket látva megállapítja, hogy eszik a társa. 1,5 éves korban túllép az **egyszavas mondatokon**, megjelennek a két- vagy többszavas mondatok, amelyek nyelvtani szabályok alkalmazása nélkül a szavak egymás mellé rendezéséből állnak (pl. „Ül szék.”, „Vezet autó.”, „Anya el.”, „Baba kér víz.”) A további fejlődés során egyre inkább követi a nyelvtani szabályokat, először

egyszerű, majd összetett mondatokat használ. A beszéd tartalma tükrözi a világról alkotott ismereteit, gondolkodásmódját. A gyermek beszédének színvonalára jelentősen hatással van a gyermeket körülvevő felnőttek mintája.

A játéktevékenység a gyermek szinte teljes ébrenléti idejét kitölti. Ennek során ismereteket szerez a világról, begyakorolja a különbözőféle készségeit (mozgás, érzékelés, társas kapcsolat, kommunikáció) és feldolgozza a tapasztalatait. A játéktevékenységgel önmagát fejleszti, kidolgozza az értelmét, ezért nagy hangsúlyt kell fektetni arra, hogy elegendő ideje, tere és szabadsága legyen a játékhoz. A gyermek 1,5 éves koráig **gyakorló játékokat** játszik. A tárgyakkal végzett manipulálás, a kúszás, mászás a különböző tárgyakon át, a járás cél nélkül, a labda dobálása mozgásos gyakorló játék. Gyakorló játék a homok szórása, a sarazás, a falevelek gyűjtése, a játékok kiborogatása, a gyurma nyomkodása, sodrása és a tárgyak kopogtatása is. Ezekkel a tevékenységekkel a különböző anyagokról, az érzékszervei működéséről szerez tapasztalatokat. Ugyanakkor felfedezi saját tevékenysége és a környezet, a tárgyak megváltozása közötti összefüggést.

A kapcsolatkezdeményezést, kommunikációs helyzeteket gyakorolja, amikor kukucskálást kezdeményez, tárgyat nyújt a közelében tartózkodó felnőttnek, vagy vég nélkül teszi fel a „miért” kérdést, mit sem törődve a válasszal. 1,5 éves kor körül megjelennek az első **szimbolikus vagy „úgy, mintha” játékok**. Ilyenkor a saját és a felnőttek cselekvéseit ismétli meg játékos formában. Gyakran minden eszköz nélkül vagy különböző tárgyakkal helyettesíti az eredeti tevékenységhez kapcsolódó tárgyakat. Szimbolikus játék, amikor úgy tesz, mint aki eszik, iszik vagy vasal egy kockával, babát etet, ringat, teríti az asztalt, főz a babakonyhában. A bölcsődébe járó 2,5-3 éves gyermekek sokszor bekapcsolódnak társuk játékába és egyre többször kialakul igazi együttjátszás is. Ilyenkor beszélgetnek egymással játék közben, kiegészítik egymás tevékenységét. (Pl. együtt terítik az asztalt, egymást kínálják az „étellel”.) A 2-3 éves gyerekek szívesen tevékenykednek az építőjátékokkal, nézegetnek képeket, hallgatnak mondókákat, énekeket.

A kisgyermek érzelmei egyre sokszínűbbek. Ebben az életkorban az érzelmek rövid lefolyásúak, intenzívek és látványosan jelennek meg. A társas kapcsolataiban megjelenik a ragaszkodás, a szeretet, az együttérzés, a féltékenység. A tárgyi világ megismerése nyomán keletkező érzelmek a siker-kudarcc, a felfedező szenvedély, a vágy, a funkcióöröm, az izgalom, a csalódás és a düh. 2-3 éves korban fokozódik azoknak a tárgyaknak a köre, amik félelmet okoznak. A váratlan, hirtelen hangok, mozdulatok, fájdalommal járó helyzetek félelmet keltenek a gyermekben. Félfel a szokatlan, új helyzetektől, a sötétől, állatoktól is. 1,5-2 éves kortól csökken a szeparációtól való félelem intenzitása, de tartós szeparáció esetén szorong a kisgyermek. A kisgyermek érzelmeinek szabályozására olyan hatékony eszközökkel rendelkezik, mint az ujjszopás, a saját tárgyakba való kapaszkodás, de szüksége van a felnőtt megnyugtató vigasztaló jelenlétére.

A gyermekek félelmeinek jelentős része nem reális. Például amikor a gyerek attól tart, hogy a vízzel együtt ő is lefolyik a kád lefolyóján. Logikus beszéddel ezt nem lehet megmagyarázni neki vagy meggyőzni az ellenkezőjéről. Ilyen helyzetben az a jó megoldás, ha tiszteletben tartjuk a gyermek érzését és nem engedjük le a vizet a kádból, amíg ő is a kádban vagy a fürdőszobában tartózkodik.

Kisgyermekkorban jelentős előrelépés történik az önálló én kialakulásában. A kisgyermek egyre több dologra képes és erősödik a belső késztetése az önálló tevékenységre. Vágyai, késztetései időnként akadályba ütköznek. Nem mehet ki az udvarra, mert esik az eső, nem tudja befűzni a cipőjét, mert túl vékony a fűző, nem kapja meg a játékot, amit annyira szeretne. Ilyenkor az akadályok a szándékai útjába állnak, aminek következtében feszült állapotba kerül. A feszültségtől heves dühreakcióval a szabadul meg.

Milyen nagymozgásokra képes a 2-3 éves kisgyermek?

Jellemezze a kézzel végzett finommozgások fejlődését 1–3 éves korban!

Mit jelez a beszédfejlődés szempontjából a sok „mi ez?” kérdés?

Mit értünk egyszavas mondatok alatt?

Miért fontos a játéktevékenység a gyermekek életében?

Milyen játéktevékenységi formák fordulnak elő a kisgyermekkorban?

Nevezzen meg néhány kisgyermekkorban előforduló érzelmet!

5.6. Család

„A család is... olyan valami az életben, ami becses...
Olaj az élet lámpásában.”

Gárdonyi Géza: *Ida regénye*

13. kép. Család (Forrás: <https://www.flickr.com>)

A kisgyermekkel való foglalkozás, a koragyermekkori nevelés elképzelhetetlen a gyermek családjának ismerete, működésük megértése, a velük történő együttműködés nélkül. Ennek a témakörnek az a célja, hogy általános információkat adjon a családok működéséről, a családi életciklusokról és azokról a jelenségekről, amelyek napjainkban jellemzik a kisgyermekes családokat.

5.7. A család fogalma, szerkezeti változása napjainkban

A család hagyományos értelemben olyan elsődleges szociális csoport, amelybe az egyének beleszületnek, kezdetben biztosítja a táplálást, intim viszonyaival hozzájárul a fizikai és lelki védelemhez. A társadalmi változások törvényszerű hatással vannak a családok átalakulására. Csökken a családok száma és nagysága, a családok kevesebb gyermeket vállalnak. A mai modern társadalomra jellemző, hogy kisebb a párok egymásra utaltsága, a nők életkilátásai átalakultak. A nők helyzetét nehezíti, hogy a párkapcsolati elköteleződés, a gyermekvállalás miatt, hátrányba kerülnek a munkaerőpiacon, ezért csökken a gyermekvállalási kedv, vagy későbbre tolódik. Gyakori a válás, a későbbi életkorban kötött házasság. Egyre gyakoribb az élettársi kapcsolat, az egyszülős családok és a mozaikcsaládok száma is nő. A családok működésében változások történtek. A családon belüli munkamegosztás átalakult. Mivel minden készen beszerezhetővé vált, megnőtt a szabadidő. A széles körben elterjedt médiafogyasztás, a digitális eszközök hétköznapivá válása új életstílus kialakulását eredményezte. A családok számának csökkenése, a gyakori válás hátterében a fokozódó önérvényesítési és önmegvalósítási törekvések állnak, amelyek nem kedveznek a jó párkapcsolatot jellemző intimitás kialakulásának. Elterjedt az „élmény-társadalom” fogalma is. Ez azt fejezi ki, hogy a tárgyi fogyasztásról a hangsúly a különleges élmények megszerzésének igénye felé tolódott. A különleges élményeket a fogyasztói világ közvetíti szervezett kalandok, utazások, kockázatos

élmények ajánlásával. Mindennek következménye a gyermekvállalás csökkenése vagy életkori kitolódása.

5.8. A családformák változása, jellemzőik

Ma már nem gondolkozhatunk a régi családmódelben, és nem tekinthetjük sérültnek, szociálisan nem teljes értékűnek az új formákat. A leggyakoribb családforma manapság a **nukleáris** család. Családmagnak, vagy nukleáris családnak a szülőket, tehát az apát és az anyát, valamint a gyermekeket nevezzük. A nukleáris család működését nagymértékben meghatározza a házastársak, a szülők és a gyermekek, valamint a gyermekek egymás közötti kapcsolatának minősége, illetve a család környezetével való kapcsolata. A nukleáris családból hiányoznak a több generáció együttéléséből származó nevelési helyzetek, ami lehet előnyös és hátrányos is a család működése szempontjából. Hiányoznak a többgyermekes családokra jellemző változatos szereprendszerek, amelyek változatos kapcsolatokra adnak lehetőséget és biztosítják az érzelmi gazdagságot. A korábbi évszázadokban általános volt a **többgenerációs család** és **nagycsalád**. Napjainkban ennek a családfornának az előfordulási gyakorisága jelentősen csökkent és fogalma is átalakult. Különbséget kell tenni a többgenerációs és a nagycsalád között. A **többgenerációs családokban** szülők, nagyszülők unokák élnek együtt, **nagycsaládnak** pedig a kettőnél több gyermeket nevelő családot tartják. A nagy-, illetve többgenerációs családhoz való tartozás számos élménnyel gazdagítja a gyermeket. A gyermeknek egy ilyen családban több lehetősége van az együttműködés, az elfogadás értékének átélésére. Egy jól működő nagy-, illetve többgenerációs családban a családtagok több személytől kaphatnak támogatást, megerősítést. Mindezen pozitívumok mellett nem szabad elfeledkezni a nehézségekről sem. A több gyermeket nevelő családoknál gyakran megfigyelhető a biztonságot nyújtó gazdasági háttér hiánya, az anyagi nehézség, a lakáskörülmények nem megfelelő volta. Természetesen itt is különbséget kell tenni azok között a családok között, amelyek önként és tudatosan vállalják fel a több gyermek nevelését, és biztosítani tudják számukra mind a biztonságot nyújtó anyagi háttérrel, mind pedig a szeretetteljes és biztonságos családi légkört, illetve azok között, akik számára a gyermekvállalás egy anyagi forráslehetőség.

14. kép. Nagycsalád (Forrás: <https://pixabay.com>)

A XXI. századra jellemző változás, hogy az egyszülős családok jelenléte szinte mindennapi jelenséggé vált. **Egyszülős családról** vagy családtörödékről abban az esetben beszélünk, amikor a szülő egyedül neveli gyermekét. Az egyszülős családdá válás okai közül a leggyakoribb a válás, de valamelyik szülő halála, vagy már a gyermek születésekor az apa hiánya is eredményezheti ezt a családtípust. Az egyszülős családoknak kisebb százalékát teszi ki az a forma, amikor az apa egyedül neveli gyermekét. Az egyszülős családban nevelkedő gyermekek a szocializáció területén hátrányosabb helyzetben vannak, mint a teljes családban nevelkedő gyermekek. Az ilyen

családformában nevelkedő gyermekek számára hiányzik az egyik szülői minta. Emellett egyre inkább elfogadott az a nézet, hogy a csak látszólag teljes családban nevelkedő gyermekek sokkal rosszabb helyzetben vannak, mint az egyszülős, de kiegyensúlyozott, biztonságot közvetítő légkörben élő gyermek.

15. kép. Egyszülős család (Forrás: Gyuriczáné Botka Emőke, 2017)

A **mozaikcsalád** a klasszikus nukleáris családtól összetételében nem különbözik, hiszen két felnőttből és gyermek(ek)ből áll. Kialakulását és szerkezetét tekintve viszont egy sajátos együttélési formát jelent. A **mozaikcsalád** egy olyan újraformálódott közösség, melyet az egyik szülő és gyerekei alkotnak az új partnerrel, akinek esetleg szintén van már gyermeke. A mozaikcsalád hazánkban a legelterjedtebb olyan válás utáni családforma, amely mindkét nemi és szülői mintát biztosítja a gyermekek számára, ezek közül az egyik vér szerinti szülő.

A családok működése

A családtagok folyamatos együttlétük során gondolkodásukkal, viselkedésükkel, egész személyiségükkel hatással vannak egymásra. Ennek mentén közösen alakítják a családi szokásokat, szabályokat, kommunikációs mintákat, szerepeket, a családi elrendeződéseket. Minden családban valamilyen egység, rend és szabályok rendszere alakul ki. Jellemző, hogy a változó környezeti feltételek hatására a családban is változások indulnak meg, a család próbál alkalmazkodni az új feltételekhez. Ilyen változások például a gyermekek születése, az anya munkába állása, az apa munkanélkülivé válása, amelyek szükségessé teszik a család korábbi működésének megváltozását. Jó esetben a családok nyitottan és aktívan reagálnak a változásokra, és az átmeneti nehézségeket követően a családi működés egyensúlya helyreáll.

5.9. A családok jellemzői

A családok különbözőek lehetnek az alapján, hogy a tagok mennyire erősen, milyen módon kötődnek egymáshoz, hogyan egyensúlyoznak az elkülönülés (függetlenség) és az együttesség (függőség) között. Különböznek a családok abban is, hogy mennyire nyitottak, hogyan alkalmazkodnak a törvényszerűen bekövetkező változásokhoz. A **családi összetartozás erőssége** különböző lehet. Az összetartó kapcsolatot érzelmi közelség és a kapcsolathoz való elköteleződés jellemzi. A közösen eltöltött idő fontosabb, mint a családon kívüli kapcsolatok. A hangsúly a családi együttlétben van, de vannak személyes és családi barátok is. Jellemző a közös érdeklődés, de vannak elkülönült tevékenységek is. Egy szétesett, rosszul működő családban nagymértékű az érzelmi elkülönülés és a függetlenség. Az egyének gyakran „teszik a saját dolgukat”, térben, időben és érdeklődési kör alapján

egyaránt elkülönülve. Sokszor képtelenek egymáshoz fordulni problémamegoldás, segítség és támogatás érdekében. Előfordulhat szélsőséges érzelmi közelség is. Ilyenkor túl sok a kompromisszum; az egyének nagymértékben függnek egymástól. Hiányzik a személyes elkülönülés, nagyon kevés személyes tér "engedélyezett". A családtagok energiája főleg a családon belülre fókuszálódik, nagyon kevés a személyes barát és ismerős.

5.10. Családi életciklusok. A kisgyermekes család jellemzői

A családok az idő előrehaladtával folyamatosan változnak, különböző fejlődési szakaszokon, életciklusokon mennek keresztül. A fejlődéssel, életciklusváltással járó feszültség minden családban normális jelenség, ezek az **átmeneti krízisek elkerülhetetlenek.** A házasság, gyermekszületés, második gyermek születése, haláleset mind olyan események, amelyek nagy nyomást gyakorolnak a családtagokra. Új egyensúlyi állapotnak kell kialakulnia, a család minden tagjának alkalmazkodni, változni kell. Sok esetben a család nem képes úgy átalakulni, ahogy az szükséges lenne, aminek hatására negatív irányú változás következik be a család életében. A családok életét végigkísérő változások folyamatát a családban szükséges változások mentén hat életciklusra osztották fel.

Az első szakasz az otthon elhagyása, **egyedül élés kezdete.** Megoldandó feladat az eredeti családtól való függetlenedés, ami akkor valósulhat meg, ha a szülők lehetővé teszik a leválást és krízis esetén sem hívják vissza a fiatalt.

A következő szakasz, amikor a házasságkötéssel kezdetét veszi a házaspár mint új család élete. Feladatuk az új helyzet érzelmi felvállalása, a „mi együtt” szövetség kialakítása. A családi rendszernek új egyensúlyt kell kialakítani, úgy, hogy az új családtagot befogadja és a tagok magánéletét tiszteletben tartsa.

A család harmadik életciklusa a **kisgyermekes család**, amikor a kéttagú család három-, négy vagy többtagúvá alakul. A „mi együtt” szövetség közös figyelme a jövevény harmadikra irányul. Új érzelmi elérhetőségi formák alakulnak ki, új szerepek jelennek meg. A szülői szerepek kialakulása mellett a rendszerben megjelennek a nagyszülői szerepek is. Ideális esetben a fiatal pár néhány kettesben töltött év után vállal gyermeket. Ezen évek alatt felkészülnek érzelmileg és lelkileg is a kis jövevény érkezésére. Ideális helyzet, ha a gyermek a kívánt időben születik, azaz nem kell rá sokat várni, nem kell a teherbeesés érdekében orvoshoz járni. Nem ideális, ha a pár együtt töltött ideje a gyermek születése előtt nagyon minimális. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a kapcsolat biztosan kárt szenved a gyermek születésével, csupán nagyobb az esélye a problémák rögzülésének. Problémát okozhat a pár gyermekvállalásról vallott eltérő nézete. Párként kell funkcionálni a gyermek születése után is. Az újszülött nagyon sok gondoskodást és időt igényel elsősorban az anyától. Gyakori az anya fizikai kifáradása, a kialvatlanság. Kevesebb idő, figyelem jut a társra, ami eltávolodást eredményezhet. A feladatok megszorodása miatt tudatosan kell arra odafigyelni, hogy a baba megérkezésével a feleség megmaradjon feleségnek, a férj pedig férjnek lenni. További feladata ennek az életciklusnak az eredeti családdal való közelség-távolság mértékének újragondolása, hiszen a nagyszülők is látni akarják az unokájukat, sőt szeretni is akarják őket, meg szeretet is kapni tőlük. Jól átjárható határokat kell kialakítani, ami lehetővé teszi a túlzott bevonódás nélküli kölcsönös segítségnyújtást a különböző generációk között. Az unoka számára fontos, hogy nagy családi körben nőhessen fel, hiszen így kaphatja meg a számára oly fontos lelki, érzelmi és fizikai biztonságot.

A családok negyedik fejlődési szakasza, amikor **serdülő gyermeket nevel a család.** Erőpróbáló feladat megtalálni az egyensúlyt a viselkedési és vélemény szabadság még rugalmasabb értelmezése és a szülői tekintély megtartása között. A sikeres működés érdekében a családtagoknak el kell

fogadni a küzdelem, a vita, a tárgyalás és a változás értékeit. El kell ismerni az egymástól való különbözőség fontosságát.

A következő szakasz a **gyerekek kirepülése, az „üres fészek”** szindróma. A család feladata az új családtagok „jövés-menésének” elfogadása, új határok kialakítása a pár körül. A már felnőtt gyerekekkel az új viszonyulás kialakítása és a családon kívüli világ újragondolása.

Az utolsó életciklus a **késői szakasz**. Az idősödő párnak el kell fogadnia **gyerekektől való nagyobb függést**. Az egyensúly fenntartása érdekében szükséges változások, hogy a pár, vagy egyén az öregség ellenére is fenntartsa tevékenységét, elfogadja a túlgondoskodás nélküli függést, a veszteségeket és a halál gondolatát.

Milyen feladatai vannak a családnak?

Milyen változások jellemzik napjainkban a családot?

Sorolja fel és jellemezze a családformákat!

Milyen fejlődési szakaszokon megy át egy család, melyek a család életciklusai?

Mi jellemzi a kisgyermekes családokat?

5.11. A nevelés fogalma, jellemzői, módszerei

Pedagógia: a nevelés elméletével és gyakorlatával foglalkozó tudomány.

Neveléstudomány: nevelés általános elveivel, céljaival, feladataival és eszközeivel foglalkozó tudomány.

- Nevelés: tudatos folyamat → érett, öntudatos, önálló személyiség kialakítása.
- Célja: az egyén tudatosan, belső igényből cselekedje a jót. Neveléssel öntudatos személyeket hozunk létre azzal a céllal, hogy szabadon tegyék a helyes és jó cselekedeteket.

„A nevelés, fejlesztő célú segítségnyújtás. A nevelés legáltalánosabb meghatározása: a nevelés céltudatos, tervszerű, szervezett személyiségformázás” (Nagy 2007.).

A felnőtt (a pedagógus) és „tanítványa”, a gyermek együttműködésének eredményeképpen alakul, formálódik a nevelt gyermek teljes személyisége, értelme, érzelmvilága, akarata, szükségletei, érdeklődése, erkölcsisége.

A nevelés komplex folyamat. Hatnak benne biológiai, fiziológiai és társadalmi törvényszerűségek.

Johannes Amos Comenius neveléssel, oktatással kapcsolatos elvei, gondolatai évszázadokon át hatottak a pedagógia elméletére és gyakorlatára.

- Gyermekképe: a gyermekkorban nevelhető a gyerek a legjobban!
- Alapelve: a tudatosság és az ismeretek tudatos elsajátítása.

5.11.1. A gyermeknevelés módszerei

1. **szemléletesség** – szükséges, hogy a megismerés mindig az érzékszervekből induljon ki. A konkrét tapasztalatszerzés fontosságát hangsúlyozza.
2. **tudatosság** – a mechanikus, megértés nélküli tanulás helyébe az ismertek tudatos elsajátítását állítja. A tekintélyelvűség elleni határozott állásfoglalást jelenti.
3. **rendszeresség** – a tanítási anyag szerkezeti felépítése logikus legyen, az ismereteknek szervesen egymásra kell épülniük.
4. **következetesség** – kerülni kell minden következetlenséget, kapkodást. A gyermekek életkorát figyelembe veszi, amikor megszabja, hogy a tanár a tanítási anyagot milyen mélységben, milyen részletesen oktassa. Fontos a kezűgyesség kialakítása.
5. **a tananyag koncentrikus bővítésének** elve – az iskola minden fokán mindent tanítani kell, fokozatosan bővülő terjedelemben.

Eredményes tanításnak azt tekinti, amikor:

- nem mindent, csak az alapvető dolgokat tanítjuk meg,
- nem külön-külön tanítunk meg mindent, hanem csoportosan,
- korábbi ismeretekre építve tanítunk.

5.12. Nevelői stílusok

Eduard Spranger:

- Életközeli – elzárkózó
- Szabad – kötött
- Egyéniséget fejlesztő – uniformizáló
- Fejlődést követő – irányított fejlesztő

A felnőtt mint magatartási példa:

- Utánzási mechanizmus: korai életszakaszokban modell és utánzó személy kapcsolatában.
- Érzelmi azonosulás vágya: pusztán jelenlétével – modellkövetés.

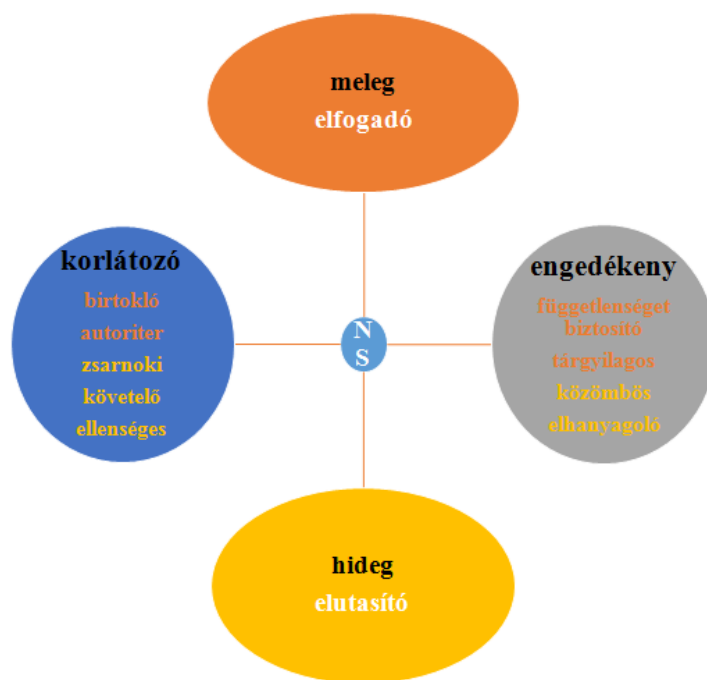
A felnőtt mint irányító személy

Nevelői attitűdök

A négyféle nevelői magatartást a felnőtt legfontosabb tulajdonságai, viselkedése alapján mutatja be a következő ábra. A nevelői magatartások folyamatosan változnak nevelési helyzettől függően.

- meleg – engedékeny – gyermeket elfogadó, megértő, gyermekközpontú viselkedés
- meleg – korlátozó – megalkuvó, önálló magatartás kialakulásának kedvez

- hideg – engedékeny – modellkövető azonosulásra alkalmatlan
- hideg – korlátozó – hibás, neurotikus személyiségfejlődés veszélyét rejti magában

6. ábra. Nevelői stílusok (Forrás: szerző saját alkotása, Ranschburg (1984) felosztásai alapján, 2017)

5.13. A nevelő személyisége, nevelésben betöltött szerepe

Nevelési stílusok (Lewin, 1984)

5.13.1. Demokratikus

- a nevelő megerősít, de nem irányít
- együtt választanak, döntenek, vagy a gyermek egyedül választ (pl. hogy mit csináljon, mivel játsszon)
- gyermekek és felnőttek között bensőséges kapcsolat alakul ki
- a csoport játéktevékenysége gazdag és kreatív
- a gyermekek jól érzik magukat a csoportban
- bizalommal fordulnak a felnőtthez
- a felnőtt konkrétan dicsér
- kényszer és agresszió nem jellemző
- a gyermekek együttműködnek a felnőttel, játékaikra elmélyült alkotókedv jellemző
- a felnőtt megerősíti az alkotókedvet, a gyermekek egyre alkotóbbá válnak
- megbecsülik egymás munkáját
- kétoldalú a kommunikáció szintje
- a szabályokat a nevelő hozza, de alakíthatók

5.13.2. Autokratikus – tekintélyelvű

- a felnőtt engedelmisséget követel, passzivitásra kényszerít
- beavatkozik és megakadályozza a kezdeményezést

- ellentmondást nem tűr, parancsként adja a feladatot (amely a demokratikus jellegűnél szabadon választható)
- egysíkú utasításokat ad
- a parancsszó elveszi a cselekvési kedvet
- az egyéni ötletek száma csökken, majd el is marad
- beszabályozott tevékenység
- suttozás, az agresszivitás, a félelem légköre jellemző a csoportra
- a vad fegyelem, a követelés miatt megjelenik a félelem és az agresszió
- a gyerekek átveszik a felnőtt stílusát, ami egyben kritikát jelent rá nézve
- a felnőtt a metakommunikációjával is parancsol
- szembeszegülést nem tűr
- a nem reális dicséret jellemző
- az érdemtelen szidás és egymáshoz hasonlítás gyakori nevelői magatartás

5.13.3. Laissez faire – ráhagyó

- passzív, nem irányító felnőtt
- a nevelő személytelen
- az irányítás hiánya miatt a csoport egy része nem játszik
- a felnőtt mindent megenged
- lehet „rosszalkodni”
- a csoporttagok élvezik az egymás felé irányuló nem oda illő viselkedést
- a légkör bizonytalanságot teremt
- a bizonytalanságot az érzékenyek szenvedik el, sok a sírás
- a csoport felbomlik, mintha ott sem lenne a felnőtt („bohóckodás”)
- szabados légkör jellemzi a csoportot, ami az indulat levezetésének kedvez

<https://www.youtube.com/watch?v=satfAW5Ksoc&t=5s>

Lewin-féle vezetési stílusok: Módszerek c. oktatófilm
20 perces film megtekintése után beszélgetés a látottakról

Mit nevezünk nevelésnek?

Milyen nevelői stílusokat ismer és mi jellemző rájuk?

5.14. A gyermek megismerésének lehetőségei, módszerei

5.14.1. A megfigyelés

- a gyermek megismerésének legoptimálisabb módja a megfigyelés
- rendszeresen érdemes megfigyelni az egyes gyermekeket
- a megfigyelésnek mindig célzottnak kell lennie – a megfigyelés szempontjait előre szükséges összeállítani
- fontos a megfigyelés helye, ideje
- érdemes többször rövidebb időszakokat megfigyelni, 5-10-15 perces megfigyelésekkel

5.14.2. Beszélgetés a szülővel

- határozott célú beszélgetés → átalakulhat interjúvá (kisgyermeknevelő feladata)
- tervekészítés – átgondolás → a kérdéssor összeállítása előre (kisgyermeknevelő feladata)
- a beszélgetésről jegyzet készítése
- a gyermeket be lehet vonni a beszélgetésbe → értelmi- és beszédfejlettségi fokától függően
- fontos, hogy a beszélgetés tapintatos legyen
- ne legyen kikérdezés
- bölcsődei dajka a kisgyermeknevelő felkérésére vagy a kisgyermeknevelő távolléte esetén, halaszthatatlan helyzet felmerülésekor beszélgethet a szülővel a gyermekről

5.14.3. Interjú

- a beszélgetés egyfajta formája
- tudatosan előkészített, tervezett kérdések sorozata
- célja: a „mellébeszélés”, az „elkalandozás” elkerülése
- kontrollkérdések beépítése segít a pontos ismeretek megszerzésében

5.14.4. Családlátogatás

- körültekintően, tapintatosan kell megszervezni minden egyes családlátogatást
- a szülők nem minden esetben örülnek a családlátogatásnak, a félelmeiket el kell oszlatni
- probléma felmerülése esetén a gyermekek családjánál nevelési év közben is lehet ismételt látogatást tenni
- a családlátogatás nem egyedül történik, a csoportban dolgozó 2 fő kisgyermeknevelő együttesen végzi, mini bölcsőde esetében a kisgyermeknevelő kísérője a bölcsődei dajka
- a szakembernek mindenkivel meg kell találnia a közös hangnemet

Családlátogatás előnye:

- valós, reális helyzet megismerése, milyen környezetben él a gyermek?
- szülő-gyermek kapcsolat megismerése
- látszat és valós helyzetkép érzékelése, mit csinálnak most másképp?
- milyen a lakás kialakítása, a gyermeknek van-e saját ágya, játéka, szobája

5.14.5. Szociometria

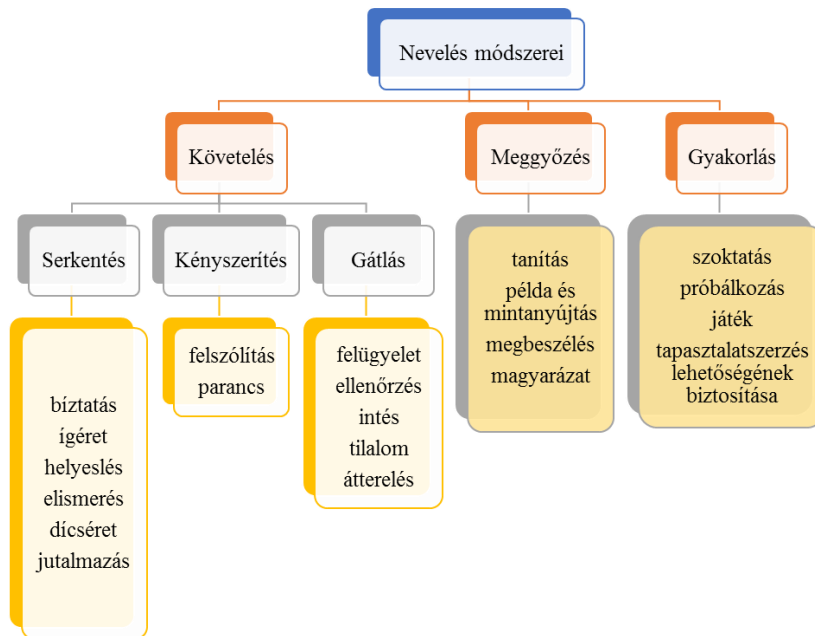
Bölcsődében a gyermek elsődleges társa a felnőtt. A beszoktatási időszak után egyéni fejlettség és temperamentum, valamint előzetes ismeretek és szocializáció függvényében a gyermekek az egyedüli játék után kezdetben egymás mellett, később pedig egymással is játszanak. Ebben az időszakban lehet felmérni, megfigyelni, hogy a csoportban lévő gyermekek kihez fordulnak gyakrabban, ki az, aki magányos játékot játszik legtöbbször, ki ragaszkodik mindig ugyanahhoz a játszótárhoz. A szociometria annak felmérésére, megfigyelésére szolgál, hogy milyen kapcsolatban vannak egymással a gyerekek. Például kivel játszik a megfigyelt gyermek az udvaron, kihez szalad oda, kit üdvözlől, kit hív játékba, kinek mutatja meg otthonról hozott kincseit?

Figyelje meg a saját bölcsődéjében egy adott gyermek játéktevékenységét a fenti szempontok alapján 3 különböző napon keresztül 5 percben! Mondja el mit tapasztalt a megfigyelések alkalmával!

5.15. A bölcsődei nevelés, a nevelés módszerei

A nevelői módszerek tudatos és optimális megválasztása a felnőtt eredményességét segítik, valamint a nevelés hatékonyságát fokozzák. A módszerek helyes alkalmazása által hatunk a gyermekekre, formáljuk, alakítjuk, tehát neveljük. Az alábbi ábrában a nevelési eszközök szorosan kapcsolódnak egymáshoz, amelyből az egyéni helyzetnek megfelelően a felnőttnek a legmegfelelőbbet kell kiválasztania és alkalmaznia a sikeres megoldás érdekében.

7. ábra. A nevelés módszerei (Forrás: szerző saját alkotása, Bábosik (2004) módszerei alapján, 2017)

Nem mindegy, hogyan dicsérünk! Csak azt a tevékenységet és magatartást dicsérjük, amely a gyerek feladatán felüli. Fokozatos legyen, álljon arányban a magatartásváltozás és a megtett tevékenység értékével. Erősítse a csoportszellemet, nyilvános legyen, így másokra is hat. Vegyük figyelembe az

életkori és egyéni sajátosságokat, ne dicsérjünk túl gyakran és feleslegesen, ne kivételezzünk (kedvenc gyermek), ez bántó a többiek számára.

A **dicséret** a bölcsődei korosztálynál kiemelt nevelői módszer, az egyik legfontosabb motiváló, megerősítő eszköz. Lehet egy mosoly, jó szó, simogatás, különleges megbízatás. Fontos, hogy konkrét és általános legyen.

A nevelési folyamatban zavart okoz az, hogy a gyermek a vele szemben támasztott követelményeknek egyelőre nem tud, vagy nem akar megfelelni. Erősebb eszköz lehet a **felszólítás**.

Ennek okai lehetnek:

- fejletlensége (értelmi és erkölcsi)
- nyugtalansága, pl. túlmozgékonyság, belső szabályozó rendszerének fejletlensége
- fegyelmezetlensége, ismeret hiánya
- egyéni hajlamukat követő gyerekek
- tudatosan ellenszegülő gyerekek

Felszólítás: rövid, határozott utasítás a cselekvés végrehajtására, a helytelen magatartás megváltoztatására.

Parancs: a felszólítás szigorúbb formája, amely ellentmondást nem tűrő cselekvést vagy magatartást követel.

A felszólítás és a parancs csak akkor hatásos, ha következetesek és határozottak vagyunk. A mérték nagyon fontos, mert az állandó parancsolgatás a gyerekekben felébreszti az ellenérzést.

A bölcsődei nevelés célja, hogy a kisgyermek elsajátítsa azokat a készségeket, képességeket, amelyek segítik őket abban, hogy hatékonyan és kiegyensúlyozottan viselkedjenek saját kulturális környezetükben, sikeresen alkalmazkodjanak annak változásaihoz. A bölcsődei nevelés mindezt olyan szemlélettel és módszerekkel teszi, amelyek segítik a családi nevelés elsődlegességének tiszteletét.

A bölcsődei nevelés további célja, hogy a kora gyermekkori intervenció szemléletének széles körű értelmezésével összhangban minden kisgyermekre és családjaira is kiterjedő családtámogató tevékenységet folytasson. A bölcsődei ellátást nyújtó intézmény, szolgáltató családbarát intézményként, szolgáltatásként hozzájárul a családok életminőségének javításához, a szülők munkavállalási esélyeinek növeléséhez. *(A bölcsődei nevelés-gondozás országos alapprogramja, 2017.)*

5.16. A bölcsődei nevelés szervezési feltételei

5.16.1. Személyi feltételek mini bölcsődében

- 1 fő kisgyermeknevelő – aki heti egy órában vezetői feladatokat is ellát
- 1 fő bölcsődei dajka

5.16.2. Személyi feltételek bölcsődében

- 2 fő kisgyermeknevelő 1 bölcsődei csoportban, illetve amennyiben 5 gyermekcsoportnál több csoport működik egy bölcsődében, akkor plusz 2 fő szakdolgozóval emelkedik a személyi létszám. A plusz 2 főből egy fő kisgyermeknevelő, aki segíti a csoportok munkáját (elsősorban helyettesít), és 1 fő függetlenített bölcsődevezető-helyettes, aki szükség szerint részt vesz a kisgyermeknevelők helyettesítésében.
- Bölcsődei dajka 1 fő bölcsődei egységenként (ld. tárgyi feltételek). Amennyiben a bölcsőde egy különálló csoportszobával rendelkezik, ott a bölcsődei dajka egy gyermekcsoportot lát el. Pl. 7 csoportos bölcsődében 3 egység plusz 1 csoport 4 fő bölcsődei dajka szükséges, 3 csoportos bölcsődében 1 egység 1 bölcsődei csoport, 2 fő bölcsődei dajka szükséges.

Bölcsődében, mini bölcsődében a **gyermekcsoportok létszáma** jogszabály által meghatározott, az előírtaknál magasabb csoportlétszám nem fogadható el.

Mini bölcsődében egy gyermekcsoport létszáma 7 fő, amennyiben minden gyermek betöltötte a 2. életévét, plusz 1 fő felvehető a csoportba.

1 fő SNI gyermek ellátása esetén 5 fő lehet a csoportlétszám, 2 fő vagy 3 fő SNI gyermek ellátása esetén 3 fő.

Bölcsődében egy gyermekcsoport létszáma 12 fő, amennyiben minden gyermek betöltötte a 2. életévét, 14 fős lehet a gyermekcsoport.

1 fő SNI gyermek ellátása esetén 10 fő lehet a csoportlétszám, 2 fő SNI gyermek ellátása esetén 8 fő, 3 fő SNI gyermek ellátása esetén 6 fő a megengedett létszám.

Bölcsődében „**saját kisgyermeknevelő**” rendszerben dolgoznak a szakdolgozók és a bölcsődei dajka segíti a munkájukat. Ez azt jelenti, hogy amikor mindkét kisgyermeknevelő jelen van, akkor a csoport gyermekeinek egy része (általában a fele) tartozik egy kisgyermeknevelőhöz. Ő kíséri végig a gyermeket a bölcsődei élete során, látja el a dokumentációt a „saját” gyermekeire vonatkozóan, és végzi a nevelési, gondozási teendőket a gyermekeivel.

Mini bölcsődében a kisgyermeknevelő mellett a bölcsődei dajka nagyobb szerepet vállal, mint a hagyományos bölcsődében. Mind a 7 fő kisgyermek az 1 fő kisgyermeknevelő „saját” gyermeke és a bölcsődei dajka az ő irányítása és útmutatásai alapján vesz részt a gyermekek ellátásában. Mini bölcsődében a reggeli vagy a délutáni órákban a bölcsődei dajka fogadja a gyermekeket, illetve ő végzi el a hazaadás körüli teendőket. Azon időszak alatt, amikor a bölcsődei dajka egyedül marad a gyermekekkel, a szükséges gondozási tevékenységeket is ő látja el.

5.16.3. Tárgyi feltételek a bölcsődében

Bölcsődében és mini bölcsődében a gyermekek által használt helyiségek az alábbiak:

- csoportszoba (egy bölcsődei egység 2 csoportszobából áll)
- gyermekfürdőszoba
- gyermeköltöző
- a csoporthoz tartozó udvarrész

A csoportszoba a 3 év alatti korosztály esetében mindig közvetlenül a gyermekfüröszthöz kapcsolódik, a gyermekek állandó felügyelete, és a folyamatos látó- vagy hallótávolság biztosítása miatt. A gyermekfüröszthöz kapcsolódik továbbá a gyermeköltözö helyiség.

Egy gyermekcsoport csoportszobájának kialakításánál szükséges figyelembe venni az egészségügyi, pedagógiai szempontokat. Minden berendezés a gyermeki önállóság fejlődését ösztönözze.

Egészségügyi szempontok:

- A gyermekcsoport bútorzata és a játékok könnyen tisztíthatók, fertőtleníthetők legyenek.
- Balesetet ne okozzon se a bútor, se a játék, ne legyen törött, ne legyen könnyen törhető, ne essen szét darabjaira, éles sarkai ne legyenek, ne lógjon hosszú zsinóron, ne legyen túl nehéz.
- Csecsemő- és tipegőkorban ne legyen olyan kisméretű eszköz vagy játék, ami orrba, fülbe, garatba kerülhet!

Pedagógiai szempontok:

- Minden tevékenységformához legyenek megfelelő játékszerek (manipuláció, konstruálás, utánzó-, szerepjáték, mozgásfejlesztő játék stb.).
- A játék színe, nagysága, formája keltse fel és tartsa éber a gyermek érdeklődését.
- Többfajta tevékenységre lehessen felhasználni.
- Más nemzetek szokásait tükrözö játékok megjelenése is fontos a csoportban.
- Játékválasztásnál legyen szempont a nemek közötti egyenlőség elvének betartása (a kislányoknak is legyen autó, a fiúknak is baba).
- Kivitelezésük igényes legyen, a fokozott használatra számítva készüljön.

Játékok elhelyezése:

- nyitott játékpulcon,
- tárolóedényekben (vödrökben, kosarakban),
- felügyeletet igénylő játékok tárolása a kisgyermeknevelö által elérhető pulcon történjen.

Pihenősarok:

Előfordul, hogy egy-egy gyermek elfárad a játékban, vagy csendre, egyedüllétre vágyik, esetleg a közérzete nem jó, és ezért szeretne lepihenni. A hangulatos, puha kárpitozású bútorok, szőnyegek, párnák, puha textiljátékok pihentető, nyugtató hatásúak. Legyen minden szobában a gyermekheverön kívül szőnyeg, a földön is elhelyezhető párnák (toll töltésű párnák nem alkalmazhatók), elkülönülésre alkalmas kuckó, ahol a gyermek pihenhet.

Alapjátékok (minden csoportban biztosítani kell):

- játszókendők,
- babák,
- labdák,
- képeskönyvek,
- mozgásfejlesztők.

Figyeljen meg munkahelyén egy adott bölcsődei gyermekcsoportot és készítsen vázlatos rajzot a gyermekbútorok és játékok elhelyezéséről! Nevezzen meg 2 egészségügyi és 2 pedagógiai szempontot a játékok kiválasztásánál! Melyek a gyermekek által használt helyiségek?

A gyermekkor legfontosabb tevékenysége a játék. A játék feltételeinek megteremtése és a csoportszoba megfelelő elrendezése, berendezése a kisgyermeknevelők feladata a bölcsődei dajka segítségével.

A csoportszobákat úgy kell berendezni, hogy a gyermekek életkorának, fejlettségének, szükségleteinek és érdeklődésének megfelelő bútorok, eszközök, játékok biztosítva legyenek. A bútorok mérete a gyermekek méretéhez legyen ideális. Fontos, hogy néhány hónap alatt is szemmel látható a növekedés, így az asztalok magassága állítható legyen és a székek különböző magasságúak legyenek. A jó gyermekszék olyan, ahol a gyermekek talpa a padlón van, a comb és a lábszár pedig derékszöveget zár be. Ekkor ül stabilan és helyesen a gyermek.

16. kép. A gyermek méretének megfelelő szék (Forrás: Napraforgó Bölcsőde, 2017)

A játékpalcok nyitottak és elérhetőek legyenek a gyermekek számára, szabadon választhassanak maguknak játékot, nem kell mindig a felnőttre várni, hogy levegyen a magasabb polcokról valamit. A játékokat fajtánként csoportosítva szükséges elhelyezni, így a gyermekek nem zavarják egymás játékát, lehetőség van a csendes és aktív játék elkülönülésére is. A játékok elhelyezése segítséget nyújt a helyes használatukhoz is, például az asztali játékokat az asztalok közelében lévő polcon érdemes elhelyezni, nem a csoport másik oldalán, ahol építőjátékot játszanak a szőnyegen.

Érdeemes a játéktároló polcokra a játékok fényképét lefóliázva felragasztani, ami segíti a tájékozódást, eligazodást, a rendrakást, és egyben az állandó helyét is kijelöli a játéknak.

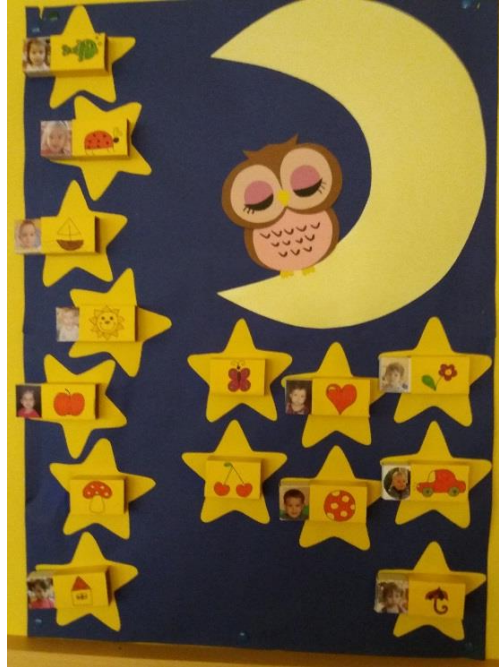
17. kép. Játékpólc eligazodást segítő fényképpel (Forrás: Napraforgó Bölcsőde, 2017)

A csoportszoba berendezésénél figyelni kell arra is, hogy a gyermekek életeleme a mozgás, amihez szükségük van megfelelő térre és nagymozgásos játékokra is. A szabad levegőn történő futkározás, motorozás, biciklizés és egyéb játék a mindennapok részét kell, hogy képezze. Rossz idő esetén viszont a csoportszobában is lehetőséget kell teremteni a nagymozgásokra, mászásra, futkározásra, bújócskára, ugrálásra. A csoportszoba egyes bútorzata ilyen alkalmakkor könnyen elmozdítható, összetolható legyen, illetve egyik étkezés befejezésétől a másik étkezés megkezdéséig a csoport bizonyos területei biztosítva legyenek a nagymozgásos tevékenységek számára. A legkisebb gyermekek csoportjában, főként, ahol csecsemőcsoport is található, a nagy felületen történő mászás lehetőségét biztosítani kell. A legkisebbeknél a csoportszobát elkerített szobarésszel vagy nagyobb méretű járókával választjuk el. Rácsos kiságyból mindig csak annyit helyezünk el a csoportban, amennyi gyermek abban alszik, ha év közben már fektetőn történhet az adott gyermek altatása, akkor ki kell vinni a kiságyát a szobából. Felesleges bútorokkal ne foglaljuk el a helyet a játéktól! Az ágyak elrendezése és lerakása a bölcsődei dajka feladata. Ehhez a kisgyermeknevelő egy rajzzal vagy kreatív táblával nyújthat segítséget, amelyen feltünteti a gyermekek altatásának helyét, jellel vagy fényképpel ellátva.

A biztonságérzet megteremtéséhez a gyermekeknek a csoportban mind az asztaloknál, mind pedig alváskor az ágyuknak állandó helye van. A bölcsődei dajkának a fektetőket ugyanabban a sorrendben, ugyanarra a helyre kell elhelyeznie.

Altatási tábla készítéséhez egy ötlet a fényképpel ellátott gyufásskatulyák elhelyezése. A bölcsődében lévő gyermekek skatulyája nyitva, látszik a fénykép, az otthon maradtoké csukva van.

18. kép. Altatási tábla (Forrás: Napraforgó Bölcsőde, 2017)

A bölcsődei csoport és kiszolgáló helyiségeinek dekorálásában, az esztétikus környezet kialakításában a bölcsődei dajka is vállalhat feladatot. A kisgyermeknevelővel megbeszélve tervezik meg évszakonként vagy jeles ünnepenként a felnőttek által készített dekorációt. A bölcsődei dajka kezűgyességének, kreativitásának és előképzettségének megfelelően tud részt vállalni a teendőkből.

Gyermek gondozása a bölcsődében

6. BEVEZETŐ

A kisgyermek egyedi, megismételhetetlen. Különleges védelem, bánásmód illeti meg, amelyben alapvető elvárás a gyermeki jogok tiszteletben tartása. Figyelmet kell fordítani az etnikai, kulturális, vallási, nyelvi, nemi, valamint fizikai és mentális képességbeli különbözőségekre iránti elfogadásra.

A bölcsődei nevelésben a korosztály életkori sajátosságaiból adódóan meghatározó a kisgyermeknevelő, továbbá a mini bölcsődében a dajka szerepe is a gyermek gondozásában, személyiségének fejlődésében.

A tananyag a bölcsődei gondozással kapcsolatos feladatokat írja le, a tanfolyam időkeretéhez igazodó szükséges tömörséggel. Fontos hangsúlyozni, hogy a téma egységben tanulandó a *pedagógiai-pszichológiai alapismeretek* és a *kommunikációs ismeretek és gyakorlat* tantárgyakkal.

6.1. A bölcsődei nevelés megvalósításának sajátos feltételei

(A fejezet a *Bölcsődei nevelés-gondozás országos alapprogramjának* kiemelt részleteiből áll.)

6.2. „Saját kisgyermeknevelő”-rendszer

A kisgyermeknevelő a bölcsődei nevelés szakembere, aki személyiségével, nevelői attitűdjével mintát jelent a családok és a gyermekek számára egyaránt. A „saját kisgyermeknevelő”-rendszer a biztonság és a stabilitás megteremtésének szabályán alapul. A csoport vagy a csoport gyermekeinek egy része tartozik közvetlenül egy kisgyermeknevelőhöz. A „saját kisgyermeknevelő” szokatja be a gyermeket a bölcsődébe, és a bölcsődébe járás egész időtartama alatt ő a kisgyermek nevelője (felmenőrendszer). Ő kíséri figyelemmel a kisgyermek fejlődését, tartja számon az egyes fejlődési állomásokat, vezeti az ehhez kapcsolódó szakmai dokumentációt és felelősséggel tartozik a rábízott gyermekekért. A „saját kisgyermeknevelő”-rendszerben több figyelem jut minden gyermekre, számon lehet tartani a gyermekek egyéni igényeit, problémáit, szokásait, elsősorban a „saját kisgyermeknevelő” segíti át őket a bölcsődei élet során adódó nehézségeken.

6.3. Gyermekcsoportok szervezése

A bölcsődei ellátást nyújtó intézményben, szolgáltatónál a gyermekcsoport létszáma jogszabály által meghatározott. Az előírtnál magasabb csoportlétszám nem fogadható el, mivel a minőségi bölcsődei nevelést az életkornak és a sajátos igényeknek megfelelő felnőtt-kisgyermek arány garantálja. A bölcsődei nevelés alapelveinek megfelelően a kisgyermek a bölcsődébe járás teljes időtartama alatt ugyanabba a gyermekcsoportba jár. Életkor szerint homogén és vegyes csoportok egyaránt előfordulnak. A szakmai elveknek megfelelőbb az életkor szerinti homogén csoport, mert a gyermekek

közötti nagy egyéni különbségek kezelése homogén csoportban sem könnyű feladat és a vegyes korcsoport előnyei a bölcsődés korban kevésbé érvényesülnek, mint a későbbi életszakaszokban.

6.4. Tárgyi feltételek

A kisgyermeket körülvevő tárgyi környezetet – a bölcsődei ellátást nyújtó intézmény, szolgáltató épületét, játszóudvarát és egyéb helyiségeit –, a jogszabályi és szakmai előírások, a csoportokba járó kisgyermek létszáma, életkora, igényei alapján úgy kell kialakítani, hogy az biztonságos legyen és a bölcsődei nevelés megvalósítását szolgálja.

6.5. Napirend

A jól szervezett, folyamatos, ugyanakkor rugalmas napirend a kisgyermek igényeinek, szükségleteinek kielégítését, a nyugodt, kiszámítható, folyamatos gondozás feltételeit, annak megvalósítását biztosítja, megteremtve a biztonságérzetet, a kiszámíthatóságot, az aktivitás és az önállósodás lehetőségét. A napirenden belül az egyes kisgyermek igényeit úgy kell kielégíteni, hogy közben a csoport életében is áttekinthető rendszer legyen, a gyermekek tájékozódhassanak a várható eseményekről, kiiktatódjon a felesleges várakozási idő. Ez egyben a csoport belső nyugalma is biztosítja. A napirend függ a gyermekcsoport életkori összetételétől, fejlettségétől, szükségleteitől, de befolyásolja azt az évszakok, az időjárás, a csoportlétszám és egyéb tényezők is. A napirend kialakításának további feltételei a személyi állandóság („saját kisgyermeknevelő”-rendszer), a tárgyi feltételek, a jó munkaszervezés, a bölcsődei dajkával való összehangolt munka, a kisgyermek otthoni életének, életritmusának lehetőség szerinti figyelembevétele.

6.6. A gondozás fogalma

A gondozási helyzetek bensőséges, intim helyzetek. Megvalósulásuk során a nevelésnek és a gondozásnak elválaszthatatlan egységet kell alkotnia. A gondozás minden helyzetében nevelés folyik, a nevelés helyzetei, lehetőségei nem korlátozódhatnak a gondozási helyzetekre. Biztosítani kell annak a lehetőségét, hogy a kisgyermek a gondozási helyzeteken keresztül ismeretekhez, élményekhez, tapasztalatokhoz jusson, segíteni kell önálló kezdeményezéseit.

6.7. A gondozás célja

Elsősorban a gyermek testi szükségleteinek kielégítése. Az a mód, ahogyan ez történik, meghatározza a gyermek közérzetét, kapcsolatát az őt gondozó személlyel. Legyen lehetősége a gyermeknek úgy próbálkozni, hogy közben érezze az őt gondozó figyelmét, biztatását, támogató segítségét. Sikeres próbálkozásait a felnőtt megerősítéssel, dicsérettel jutalmazza (ez növeli az együttműködési kedvet), a sikertelenségért viszont nem jár elmarasztalás. A gondozás minősége jelentős mértékben befolyásolja a szokások kialakulását és az önállósodás folyamatát.

Vidámabb a gyermek élete, ha a gondozási műveletek örömet, kellemes élményt és nem kényszert jelentenek számára. Érezheti a személyes törődést, a gyengéd figyelmet, amely pozitív életérzést ad a kisgyermeknek.

6.8. A jó gondozás feltételei

- A gyermek biztonságérzetének kialakítása: bölcsődében a kisgyermek biztonságérzete csak úgy tud kialakulni, ha kiismeri magát a környezetében és gondozás közben is ismeri és tudja, „mikor mi történik velem”. A biztonságot a helyesen kialakított napirend, az őt gondozó felnőttek állandósága jelenti. A gyermek új helyzetekhez való fokozatos hozzászoktatása segíti alkalmazkodását, a változások elfogadását, az új megismerését, a szokások kialakulását.
- Helyes egységes technika: a gyermeket gondozó felnőttek állandóságán túl fontos a gondozási műveletek technikai egységessége is.
- Egyéni bánásmód: gondozás közben van a legtöbb alkalom az egyéni beszélgetésre minden egyes kisgyermekkel. A gondozó felnőtteknek is könnyebbé válik a munkája, ha a gondozást a gyermekkel együttműködve, örömmel végzi, mint ellenkezése, sírása, tiltakozása mellett. Kommunikációjának elvárásairól a „*Kommunikációs ismeretek és gyakorlat*” tananyagból készülhet fel.
- Elegendő idő biztosítása: lényeges az elegendő idő biztosítása az önállóság fejlesztésére. A kisgyermek bátorítást kap a próbálkozásaihoz, önállóságra törekszik a műveletek közben.
- Megfelelő légkör: a gondozási légkör kialakítása a gyermeket gondozó feladata, amelyet a nyugodt ütemű, összehangolt és megfelelő technikával végzett műveletekkel, a gyermek számára kellemes érintésekkel, és a kommunikációjával tud megteremteni.
- Felügyelet: Az egyes gyermekek gondozása alatt a csoportban lévő gyermekek felügyeletét biztosítani kell!

6.9. A rossz gondozás következményei

A gondozás során a gyermek a testével való bánásmódot önmaga és gondozója számára kellemesnek vagy kellemetlennek éli meg. Ha a felnőtt mielőbb csak túl akar lenni az etetésen, pelenkázáson, akkor nemcsak a gyors mozdulatok kellemetlenségét éli meg, hanem azt is, hogy ez az együttlét egyiküknek sem okoz örömet. A gondozási művelet nem örömforrás lesz számára, hanem csak elviselni való vissza-visszatérő eseménye a napnak. Ez nem segíti ahhoz, hogy testét, önmagát megszeresse, vállalja, becsülje. Ha a szükségleteit nem megfelelően elégítik ki, a fizikai biztonságérzet hiánya gátlás alá vonja a gyermek természetes érdeklődését önmaga és a külvilág iránt, korlátozza belülről fakadó aktivitásának kibontakozását, és a környezetébe való beilleszkedését (Pikler–Tardos 1978.).

6.10. Gondozási műveletek

Az öltözés, pelenkázás szükségességét a gyermek nem érzi úgy, mint az evését. Ezeket a gondozási műveleteknek a szükségességét a felnőtt irányítja, míg az étkezési szükségletét a gyermek jelzi. Ha együttműködve történik mindez, akkor az együttlét jelent számára nagy örömet. Az együttműködés során tanulja meg a gyermek az adott helyzeteket helyesen értékelni, társas kapcsolatokban élni. Az akaratát erősíti az újabb és újabb próbálkozásaival.

Nagyon fontos a gondozás a gyermek saját testének megismerésében is. A testséma kialakulásában fontos szerepet játszik a saját testével, testrészeivel végzett aktív tevékenység mozgás és játék közben. A gondozás során pedig a visszajelzésnek van nagy értéke, ez beépül a személyiségébe, egész életére kiható nyomot hagy.

6.11. Pelenkaváltás pólyázón

A pelenkaváltás célja a gyermek komfortérzetének megteremtése, a szennyezett bőrfelület tökéletes letisztítása.

A bőr fontos élettani szerepet tölt be. Kiválasztó, hőszabályozó érzékszerv. Védi a szervezetet a mechanikai és kémiai hatásoktól, megakadályozza a kórokozók behatolását. Épségének, egészségének megőrzése fontos feladat. Ezért kell rendszeresen tisztán tartani és ápolni. A csecsemő és kisgyermek bőre érzékeny, könnyen sérül, a kórokozókval szemben kevésbé ellenálló. Emellett nagy felületen szennyeződik széklettel és vizelettel. Általános alapelv az étkezéshez kötött és szükség szerinti pelenkaváltás. A pelenkaváltás nemcsak egészségügyi szempontból jelentős gondozási művelet. Jó szokásokat alakíthatunk ki, a gyermekekkel megismertethetjük a különböző tárgyakat, eszközöket, azok nevét és használatát, elősegítjük saját testével való ismerkedését, éntudatának fejlődését. Bővül a gyermek tárgyismerete, szókinccse. Pelenkaváltás közben figyeljük egyéni igényeit, szokásait, ő is ismerkedik velünk. Megszokja bánásmódunkat, kölcsönös bizalom, szeretet alakul ki.

Az előkészítés és gondozás kivitelezése

- Pelenkázóasztal
- Fertőtlenítő (spray, oldat stb.)
- Eldobható pelenka
- Megfelelő mennyiségű textilpelenka
- Szükség esetén váltóruha
- Tisztálkodási eszközök
- Badellák (textil, hulladék)
- Vizesblokk (mosdó, fürdőkád vagy zuhanyzótalca)

A gyermekfürdőszobában a kisgyermeknevelő/mini bölcsődében a kisgyermeknevelő távollétében a dajka kezét mos. Textilpelenkával leteríti a fertőtlenített pelenkázófelületet és előkészíti a szükséges eszközöket. A gyermekkel a megfelelően előkészített gyermekfürdőszobába megy, majd a gyermeket felülteti/lefekteti a pelenkázóra, levetkőzteti, a használt pelenkát leveszi, badellába dobja. Törölkendőt vesz elő, letörli a gyermek bőréről a szennyeződést (különösen figyelve a hajlatokra), majd a törölkendőt kidobja. Minden törléshez új törölkendőt használ. Tiszta pelenkát vesz elő, ezt a gyermek törlése céljából a pelenkázó szélére készíti. Ezután megfelelő hőmérsékletű langyos, szappanos vízzel lemossa a gyermeket, majd a tiszta pelenkával betakarja, kiemeli a kádból, a pelenkázó asztalon szárazra törli, majd tiszta pelenkát ad rá (egyéni igény szerint bőrvédőkrém, hintőpor stb.). Felöltözteti, figyelembe véve a gyermek önállósági fokát. A gyermeket leveszi a pelenkázóról, fertőtleníti a pelenkázót. A gyermeket a csaphoz kíséri, felügyeli a kézmosást, önállósodási törekvéseit figyelembe veszi, és lehetőséget nyújt rá. A felnőtt is megmossa a kezét (fertőtlenítő, kézmosó).

Figyelje meg a lenti képet! Milyennek látja a felnőtt-gyermek kapcsolatát a gondozás alatt?

Indokolja meg állításait!

19. kép. Pelenkázás (Forrás: <https://pixabay.com>)

6.12. Pelenkaváltás álló gyermekkel

A pelenkaváltás másfél éves kortól javasolt módja az állva történő pelenkaváltás. A kisgyermeknek méretei miatt félelmetes a pelenkázón „magasban” feküdni, ahonnan szinte deréktól lelógnak a lábai. A gyermek gyakran ijedten kapaszkodik a pólyázó oldalába vagy sírással és szóban is jelzi, hogy nem akar a fürdőszobába kimenni. Másrészt a szobatisztaságra nevelést is nehezíti az ürítéssel kapcsolatos negatív érzelmi beállítódása a gyermeknek.

Előkészítés és gondozás kivitelezése

- Gyermekpad vagy ülőke
- Felnőttek alacsony ülőke (szemmagasság!)
- Fertőtlenítő (spray, oldat stb.)
- Eldobható pelenka
- Megfelelő mennyiségű textilpelenka
- Szükség esetén váltóruha
- Tisztálkodási eszközök
- Badellák (textil, hulladék)
- Vizesblokk (mosdó, fürdőkád vagy zuhanyzótalca)

A gyermekfürdőszobában a kisgyermeknevelő/mini bölcsődében a kisgyermeknevelő távollétében a dajka kezét mos. A gyermekpad vagy ülőke ülőfelületét textilpelenkával letakarja és a gyermek lábához is készít egy textilpelenkát.

A gyermekkel a megfelelően előkészített gyermekfürdőszobába megy, majd a gyermek a padon ülve a vetkőzéssel önállóan próbálkozik. Ruháját, cipőjét leveszi a felnőtt támogató segítségével. A felnőtt leguggol vagy leül a gyermek elé és leveszi a pelenkát. A badellába dobja és letörli a gyermeket. Tiszta pelenkát ad a gyermekre (az önállósodási törekvéseit figyelembe véve öltözteti, illetve megigazítja a gyermek ruháját). A gyermeket a csaphoz kíséri, felügyeli a kézmosást, önállósodási törekvéseit figyelembe veszi, és lehetőséget nyújt rá. A felnőtt is megmossa a kezét (fertőtlenítő kézmosó).

Vizeletes pelenka váltásakor a papírpelenka használata mellett a felnőtt dönti el, hogy szükséges-e a gyermek lemosása vagy elég a bőr letisztítása.

Széketes pelenka váltása esetén mindig lemosuk a gyermeket.

6.13. Kézmosás

A kisgyermek napirendjében minden étkezés előtt szerepel a kézmosás, de valójában többször kerül erre sor. Hogy mikor szükséges, azt az adott szituáció és az egyéni szükséglet határozza meg. Étkezések előtt, bili vagy WC használata után arra szoktatjuk, hogy kezet mosson.

Előkészítés és gondozás kivitelezése

A fürdőszoba berendezései: mosdó keverőcsappal, szappan, jellel ellátott törölközőtartó-törölköző, fésűtartó-fésű, tükör (a mosdó felett és teljes alakos) megfelelő magasságban és méretben.

A kisgyermeknevelő/mini bölcsődében a kisgyermeknevelő távollétében a dajka a gyermeket a gyermekfürdőszobába hívja, és a mosdóhoz kíséri. (A ruha ujját segít felhajtani, ha szükséges.) A gyermek önállóan próbálkozik a csap megnyitásával. Víz alá tartja a kezét, majd a szappanért nyúl. A gondozó felnőtt a gyermek önállósági törekvéseit figyelembe véve hagyja, hogy ismerkedjék a szappannal és a vízzel. Megmutatja a mozdulatot, hogyan lehet a kezet megszappanozni úgy, hogy ne csússzék ki a kezéből. Szappanozás után a gyermek leöblíti a kezét, majd megmossa az arcát, elzárja a csapot. Törölközni megy a gyermek, megkeresi a saját jellel ellátott törölközőjét. Ha szükséges, segítséget kap a törölköző leakasztásánál. Önállóan próbálkozik, ha nem tudja, a felnőtt segít megtörölni a kezét és az arcát és visszaakasztani a törölközőt. A gyermek figyelmét felkelti a fésűlködéshez. Megmutatja a fésűjét, és a tükör elé hívja/kíséri. Lehetőséget ad arra, hogy önállóan fésűlködjék, majd megigazítja a haját, ha erre szükség van. A gyermek visszateszi a fésűt, majd visszamegy a csoportszobába.

A lenti kép segítségével elemezze a gyermekfürdőszoba berendezési tárgyait!

20. kép. A gyermekfürdőszoba berendezése (Forrás: Szigetmonostori Bölcsőde, 2017).

6.14. Szobatisztaságra nevelés

Akkor mondhatjuk, hogy egy gyermek szobatiszta, ha a vizelési vagy székelési inger jelentkezésekor nem vizez, nem székél azonnal, hanem vizeletét, székletét visszatartja mindaddig, amíg eléri a billet vagy WC-t, önállóan levetkőzik, és elvégzi szükségletét.

A szobatisztává válás napközben a gyermek döntésének eredménye. Az (éjjeli) ágytisztaság más jellegű, nem elhatározáson alapszik, a fejlődés folyamán következik be. Minél harmonikusabb a gyermek élete, annál hamarabb következik be, hogy alvás alatt is száraz marad a pelenkája. A szobatisztává válás folyamata gyermekenként igen eltérő. A gyermek első érdeklődésétől a sikeres szobatisztaságig különböző idő telik el. A fejlődés azonban nem folyamatos, a szobatisztaság elérése során a gyermek valamelyest előrehalad, majd bizonyos mértékig visszaesik, azután újra előrehalad. A vizelet- és székletürítés szabályozásának kialakulása komoly lépés a kisgyermek szociális fejlődésében. A legzavartalanabb fejlődésre akkor lehet számítani, ha a felnőtt kezdettől fogva a gyermek együttműködésére és felnőni vágyására épít. Ha a gyermekben megvan az érdeklődés vagy a vágy arra, hogy felnőtt módra intézze a szükségleteit, elegendő megismertetni annak eszközével és módszerével. Azaz megmutatni neki és elmondani, mire való. A legtöbb gyereken észreveszi az, aki jól ismeri, hogy miként szokott viselkedni vizezés vagy székelés előtt. Ha ilyenkor felajánlja, hogy bilibe végezheti szükségletét, akkor a gyermekben is tudatosítja, hogy akkor kell a bilire ülnie, amikor érzi az ingert. Az a gyermek, aki érett rá, rendszerint szívesen fogadja a lehetőséget, szívesen próbálkozik, és a felnőttel együtt örül a sikernek. A lényeg: a pszichoszomatikus (testi-lelki) érettség és a megfelelő érzelmi kapcsolat.

Ösztönző körülmények a szobatisztává válás segítésében

- Száraz pelenka esetén a bilizés lehetőségének felajánlása a gyermeknek.
- Fontos ösztönző annak a felnőttnek az elismerése, aki a gyermekhez a legközelebb áll, aki szoktatja.
- Ösztönözni lehet a gyermeket azzal is, ha maga veheti elő a billet, ha maga húzhatja le a WC vízöblítő fogantyúját.
- Kis bugyik, gatyák használata is ösztönzi a gyermeket.

6.15. Étkezés

Táplálkozás: azoknak az anyagoknak a felvétele és feldolgozása a szervezetben, amelyek az élet működéséhez, fenntartásához szükségesek.

Táplálék: a létfontosságú anyagokat, a tápanyagokat foglalja magában, valamint számos olyan anyagot, amelyet a szervezet az emésztés és anyagcsere folyamán kiválaszt és kiürít.

Tápanyagok: a táplálékban található létfontosságú anyagok: fehérjék, szénhidrátok, zsírok, vitaminok, ásványi anyagok, víz.

Komplettálás: azt jelenti, hogy valamennyi étkezés társítva legyen teljes értékű fehérjével is.

Az egészséges táplálkozás legfontosabb irányelvei:

- A napi étrend változatos formában biztosítsa a megfelelő energiamennyiséget és tápanyagszükségletet.
- A korszerű konyhatechnológiai műveletek alkalmazása.
- A túlzott konyhasó-bevitel csökkentése.
- Minél kevesebb cukor felhasználása.
- Napi fél liter tej fogyasztása.

Ideálisnak tartja a táplálkozástudomány a napi ötszöri étkezést, amely minden szempontot figyelembe véve vegyes táplálkozást jelent, ily módon biztosítja a szervezet optimális működéséhez a szükséges energiát és tápanyagokat. A helyes táplálkozási ritmushoz hozzátartozik az egyes étkezések komplettálása is. A vitamin- és ásványianyag-ellátás érdekében lényeges, hogy minden étkezés zöldséget és/vagy gyümölcsöt is tartalmazzon.

37/2014. (IV.30.) EMMI-rendelet a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról.

Bölcsődei étkeztetés esetén az előírt napi energiaszükséglet 75 %-át napi két fő- és két kísétkézéssel kell biztosítani. A jogszabályban előírt **tájékoztatási kötelezettség** szerint a közétkeztető az általa biztosított étkezéshez étlapot készít, amelyet az étkezők, illetve a szülők által jól látható helyen ki kell függeszteni. Az étlapon fel kell tüntetni minden étkezés számított sótartalmát, valamint az élelmiszerek jelöléséről szóló miniszteri rendeletben meghatározott allergén összetevőket, illetve minden étkezés számított energia-, zsír-, telített zsírsav-, fehérje-, szénhidrát-, cukortartalmát.

A rendelet az egyes élelmiszerek és ételek vonatkozásában felhasználási előírásokat, korlátozásokat és tilalmakat fogalmaz meg, amelyek szerint az 1–3 éves korcsoport részére 2,8% vagy 3,6% zsírtartalmú tej biztosítandó. A kínált tej hozzáadott cukrot nem, a tea pedig legfeljebb az előírás szerint megengedett mértékben tartalmazhat. A szükséges folyadék biztosítására az étkezések között ivóvíz, illetve ásványvíz adható. Részletesen rögzíti továbbá a diétás étkeztetés szabályait is, amely szerint minden, szakorvos által igazolt diétás étkezést igénylő személy számára az állapotának megfelelő diétás étrendet kell biztosítani. Amennyiben a főzőkonyhán nem adták a diétás ételek előállításához szükséges személyi, tárgyi, műszaki feltételek, az intézmény azt más – ilyen feltételekkel rendelkező közétkeztetőtől rendeli meg.

Allergének

- Hal
- Mustár
- Szezám
- Szója
- Tojás
- Zeller
- Mesterséges édesítőszer
- Rák
- Földimogyoró
- Tejtermék, laktóz
- Diófélék
- Kéndioxid, szulfid
- Édesgyökér
- Csillagfűrt
- Puhatestűek
- Glutén

A táplálásnak, étkezésnek nemcsak a testi fejlődésben van nagy jelentősége, hanem az érzelmi élet, a szociális kapcsolatok alakulásában is. Nagyon az egyéni különbségek, vannak kisétkű gyermekek, vannak, akik nagyon szeretnek és tudnak enni. Az anya-gyermek kapcsolatban először itt jelentkeznek konfliktusok, az anya úgy érzi, hogy ő mindent megtesz gyermeke fejlődése érdekében, és gyermeke mégsem eszik, mégsem hízik, mégsem fejlődik. A konfliktusok az étkezések számában, időpontjában, az étkezés időtartamában, a mennyiség területén, az étrendnél és a táplálás módjában jelentkeznek.

A csoportban étkeztetés általános szabályai:

A gyermeknek

- ne kelljen várakoznia tétlenül,
- döntési lehetősége legyen az étel elfogyasztásának mennyiségében,
- legyen állandó, saját helye,
- csak annyi segítséget kapjon, amennyi szükséges számára,
- szabadjon kellemesen beszélgetnie is étkezés közben.

Étvágytalan akkor lesz, ha rendszeresen többet kell megennie, mint amennyit ő szívesen elfogyaszt. Étvágya egyre csökken és kellemetlen élmény lesz számára az étkezés. Később már az étel megpillantása is ellenérzést vált ki belőle, a gyomornedv termelése gátlás alá kerül.

Rossz evővé neveljük, ha beleerőszakoljuk az ételt, vagy ha büntetésre-jutalmazásra használjuk az étkezést. Ide tartozik a szelíd erőszak is, a belemesélés, figyelemelterelés, ígéretés is.

Rossz evő gyermeknél akkor lehet eredményt elérni, ha a gyermek annyit eszik, amennyi jólesik neki. Néhány napig alig fog csipegetni, élvezni, hogy nem kötelező az evés. A dac lassan oldódik fel. A felnőtt úgy tud segíteni, ha nagyon tapintatos, és nem haraggal veszi el a gyermek elől a tányért. Az ilyen gyermek nem érdeklődik a környezete iránt sem, rosszul illeszkedik be a környezetébe, gyakran a gyermekek között se találják helyüket (Pikler 1978.).

Fontos, hogy a gyermek számára örömforrás legyen az étkezés. Ez az az időszak, amikor szinte egész életre meghatározhatjuk a táplálkozáshoz való hozzáállását. Csak a megfelelően táplált gyermek lesz nyugodt, kiegyensúlyozott, érdeklődő a környezete iránt, ez motiválja őt annak megismerésére, és ez teremt megfelelő feltételeket a mozgás-, illetve az értelmi, érzelmi és szociális fejlődéshez.

21. kép. Étkezés (Forrás: <https://pixabay.com>)

6.15.1. Reggeli/uzsonna kínálása a bölcsődében

Előkészítés és lebonyolítás

Tálalókocsin tálcára felkészítve:

- A csoportlétszámnak megfelelő + 1 db gyermek lapostányér, 100 ml-es poharak.
- Asztalonként kínáló tányér, terítő, szalvéták, kóstolós tányér.
- Szendvicsek vagy péksütemény, zöldségek tálalódobozban, szendvicsszedő csipesz.
- 1 kancsó tea, 1 kancsó tejes folyadék.

A csoportban lévő gyermekek számára a kézmosás biztosítása. Az étkezés előkészítésének megkezdése előtt a kisgyermeknevelő/mini bölcsődében a kisgyermeknevelő távollétében a dajka kezét mos és megkóstolja a csoportba érkezett szendvicseket/péksüteményt. Kínáló tányérra teszi az elkészített kenyeret (asztalonként elegendő mennyiség legalább 6 db). Elkezd teríteni az asztalt... tányért, poharat, szalvétát tesz, közben a gyermekek segítő szándékát figyelembe veszi. A gondozási sorrend alapján a gyermeket játéktevékenységből hívja étkezni. Az asztalhoz ülő gyermeknek segít a leülésnél. Az asztalra helyezi a kínáló tányért. Folyadékot tölt a poharakba egyéni igény szerint. Megnevezi az ételeket, zöldséget kínál, majd jó étvágyat kíván a gyermeknek az étel elfogyasztásához. Étkezés közben folyamatosan figyelemmel kíséri az étkezés folyamatát. Információt nyújt a gyermeknek, törekszik a jó kapcsolat kialakítására, segíti a kultúrhygiénés szokások elsajátítását.

Az étkezés befejeztével egészségére kívánja az elfogyasztott ételt. A gyermek szalvétát használ, amit kidob a badellába. Ha a gyermek szeretné a tányérját és a poharát is a tálalókocsira vinni, akkor kiviszi, ha nem szeretné, akkor a felnőtt leszedi a terítéket.

6.15.2. Reggeli/uzsonna kínálása ölben étkező kisgyermeknek

Előkészítése fentebb olvasható.

Az étkeztetés a kisgyermeknevelői asztalnál történik. A kisgyermeknevelő/mini bölcsődében a kisgyermeknevelő távollétében a dajka, a gyermekhez megy, és hívja kezét mosni, ha nem tud még menni, felemeli, és a gyermekfürdőszobába viszi, kezét megmossa, megtörli. A csoportszobában a gyermeket a kisgyermeknevelő asztalnál ölébe ülteti, előkét köt elé, folyadékot tölt a poharába, megnevezi a reggelit, és jó étvágyat kíván az előkészített ételhez. A gyermek önállósági törekvéseit figyelembe véve segíti a gyermeket az evésben, ivásban (elérhető közelségbe helyezi az ételt, alátámasztja a poharat stb.).

6.15.3. Tízórai folyadék kínálásával

A csecsemő és kisgyermek egészséges fejlődésének érdekében a zöldségek és gyümölcsök (vitamin, rost- és energiaforrás, emésztést elősegítő, immunrendszer erősítő) fogyasztása, valamint megfelelő mennyiségű folyadékpótlása szükséges.

Előkészítés és lebonyolítás

A csoport létszámnak megfelelő mennyiségű + 1 kóstolós pohár, szalvéták, keverőkanál, kancsóban gyümölcslé és víz felkészítve a tálalókocsira.

A tízórai előkészítésének megkezdése előtt a kisgyermeknevelő kezét mos, szükség esetén megkeveri a gyümölcslevet és megkóstolja. Tölt a gyermekeknek is pohárba, szalvétát vesz a kezébe, és a játszó gyermekhez megy. Megszólítja a gyermeket, és tízóraival kínálja (ha állva játszik a gyermek, megkéri, hogy üljön le). Megnevezi a folyadékot, és odaadja a gyermek kezébe a poharat. Megvárja, amíg a gyermek elfogyasztja, ha kér még, újra tölt. Amennyiben a gyermek elutasítja (nem ízlik neki stb.) a felkínált gyümölcslevet, akkor vízzel kínálja. A folyadék elfogyasztása után elkéri a poharat a gyermektől, egészségére kívánja a tízórait, és szalvétát nyújt. A gyermek megtörli a száját, ezután szalvétáját a badellába dobja és folytathatja a játékot.

6.15.4. Tízórai darabos gyümölcs kínálásával

Előkészítés és lebonyolítás:

- víz kancsóban, poharak,
- kínáló tányér,
- asztalterítők,
- szalvéták,
- tálban zöldség vagy gyümölcs, szedőkanál.

A csoportban lévő gyermekek számára a kézmosás biztosítása. A tízórai előkészítésének megkezdése előtt a kisgyermeknevelő kezét mos. A darabolt, tisztított zöldséget, gyümölcsöt kínálótányérra teszi. Gondozási sorrendben hívja a játszó gyermekeket az asztalhoz tízóraizni. Az asztal közepére helyezett zöldséget/gyümölcsöt megnevezi és jó étvágyat kíván hozzá. A gyermek önállóan vesz a tányérról, fogyaszt a zöldségből/gyümölcsből. A felnőtt a gyermek egyéni igényeit figyelembe véve vizet tölt. A gyermek megtörli a száját, feláll, ezután szalvétáját a badellába dobja.

22. kép. Friss gyümölcsök (Forrás: <https://cdn.pixabay.com>)

Tájékozódjon a bölcsődében nem adható gyümölcsfajtákról!

6.15.5. Ebéd kínálása önállóan étkező gyermekeknek

Előkészítés és lebonyolítás

- asztalterítők (kb. 90x90 cm/4 személyes asztalnál), textil előkék
- csoportlétszámnak elegendő (napi létszám+1) lapos és mély gyermektányér
- pohár 100/150 ml, gyermekkanál, kínálótányér, kóstoláshoz tányér + kanál
- főzelékestál, merőkanál, feltét kínálására alkalmas tál
- gyümölcstál és szedőkanál
- kancsóban víz
- maradékos edény fedővel
- szennyes textília ledobásához badella

Az ebéd tálalásának megkezdése előtt a kisgyermeknevelő kezét mos, áttekinti a tálalókocsi felszereltségét, majd megkóstolja a csoportba érkezett ételt. Terítőt tesz az asztalra, erre tányért, poharat, szalvétát, kanalat helyez, közben a gyermek segítő szándékát figyelembe veszi. Asztaltársaságokként hívja gondozási sorrendben a gyermekeket ebédelni. Az asztalhoz ülő gyermeknek segít a leülésnél. Az asztalon belüli gondozási sorrendben vizet tölt a poharakba, majd az asztalra helyezi a főzelékes tálat és a feltétet, szed a gyermekek tányérjába. Megnevezi az ételeket, jó étvágyat kíván az ebéd elfogyasztásához. A tálalóedényeket a tálalókocsira visszahelyezi. Ebéd közben folyamatosan figyelemmel kíséri a gyermekek étkezését. Ha a gyermek kér még, akkor ismételten az asztalra helyezi a tálalóedényt, szed, majd a tálalóedényt visszahelyezi a tálalókocsira. Információt nyújt a gyermekeknek, segíti a kultúrhygiénés szokások elsajátítását. Az étel elfogyasztása után elveszi a gyermek elől a tányért és a kanalat, a tálalókocsi alsó polcára teszi. A kínálótányérra gyümölcsöt készít, az asztal közepére helyezi, megnevezi. A gyermek elé teszi a lapostányért. A gyermek kívánsága szerint vesz és fogyaszt a gyümölcsből. Folyadékot az étkezés ideje alatt bármikor fogyaszthat a gyermek.

A gyermek az étkezés befejeztével szalvétát használ, leteszi, vagy kidobja a badellába. Ha a gyermek szeretné a tányérját és a poharát is a tálalókocsira vinni, akkor kiviszi. A gyermekek ebédelése alatt a dajka leteszi a fektetőket az altatási tábla alapján.

A gyermek az ágyát megkeresve próbálkozik a vetkőzéssel és lefekszik. Ha a gyermek kint alszik, akkor a gyermek önállósági törekvéseinek megfelelően segít az öltözködésben, az ágyához viszi/kíséri a gyermeket, lefekteti, betakarja, és szép álmokat kíván. Ha van alváshoz szükséges kellék, odaadja a gyermeknek.

23. kép. Leves (Forrás: <https://cdn.pixabay.com>)

6.15.6. Ebédeltetés ölben étkező gyermekkel

Előkészítés és lebonyolítás

A szobában van az edényekkel, textíliával, ételféleségekkel felkészített tálalókocsi. A kisgyermeknevelő a kisgyermeknevelői asztalon megteríti, kikészíti az ebédet, ellenőrzi a hőmérsékletét. A gyermeket a fürdőszobába viszi, és elvégzi a szükséges fürdőszobai teendőket, majd kezet mosnak. A fürdőszobai tevékenység után az előkészített kisgyermeknevelői asztalhoz viszi a gyermeket, és leül vele. Úgy helyezi el ölben a gyermeket, hogy kezei szabadon mozoghassanak, és szemkontaktust teremthessenek egymással. Előkét köt a gyermeknek, folyadékot tölt, tálal, megnevezi az ételféleségeket, és jó étvágyat kíván. A gyermeket étkezési tempójához igazodva eteti, itatja, majd gyümölcscsel kínálja. Az étkezés alatt folyamatos interakcióban vannak.

Ez alatt az idő alatt a dajka kikészíti a gyermekek ágyát, vagy a kiságyba a takaróját.

A kisgyermeknevelő az altatás (öltözés) helyszínére viszi a gyermeket. Ha a gyermek kint alszik, akkor az időjárási körülményeknek megfelelően felöltözteti, majd lefekteti, betakarja és szép álmokat kíván neki. Ha van alváshoz szükséges kellék, odaadja a gyermeknek.

6.15.7. Ebédeltetés „kétkanalas” módszerrel (típegő, biztosan ülő, de önállóan étkezni nem tudó gyermekkel)

Előkészítés és lebonyolítás

A szobában van az előkészített tálalókocsi (ld. 6.15.5). A gondozási sorrend szerint a gyermekeket a fürdőszobába kíséri, és elvégzi a szükséges fürdőszobai teendőket, majd kezet mosnak. A kisgyermeknevelő előkét köt a gyermeknek, folyadékot tölt, tálal, megnevezi az ételféleségeket, és jó étvágyat kíván, majd a gyermekkel szemben helyet foglal. A gyermek próbálkozik az önálló étkezéssel, a kisgyermeknevelő egy másik kanállal segít a gyermek egyéni igényeit maximálisan figyelembe véve. A főzelék elfogyasztása után gyümölcscsel kínálja a gyermeket. Az étkezés

befejeztével felkínálja a szalvétát, a gyermek próbálkozik, ha szükséges, megtörli a gyermek száját, leveszi a gyermek előkéjét, és egészségére kívánja az ebédet.

A kisgyermeknevelő vagy a dajka az altatás (öltözés) helyszínére kíséri a gyermeket. Ha a gyermek kint alszik, akkor az időjárási körülményeknek megfelelően segít az öltözködésben, majd lefekteti, betakarja, és szép álmokat kíván neki. Ha van alváshoz szükséges kellék, odaadja a gyermeknek.

Sorolja fel az étkezések során biztosítandó tápanyagokat! Ismertesse az egészséges táplálkozás legfontosabb irányelveit!

Mik a csoportban étkeztetés általános szabályai?

Milyen nevelési hibák ronthatják a gyermek-felnőtt kapcsolatát a kisgyermek étkeztetése során?

6.16. Levegőztetés

A bölcsődében a napirend megszervezésével és a tárgyi feltételek biztosításával el kell érni, hogy a gyermekeknek minél több idejük legyen a játszókertben történő szabad játék, illetve mozgás lehetőségére, kinti alváásra.

Levegőztetés előnyei

- Ha a gyermek nappal a szabadban tartózkodik, mindig érik napsugarak, még akkor is, ha többé-kevésbé árnyékban van, vagy borús az idő. A közvetlen napsugár mellett hatásos a szórt vagy égboltsugárzás is.
- Az ibolyántúli sugarak hatására alakul át D-vitaminná a bőrben levő elővitamin. A napfény sugarainak gyulladásgátló, gyógyító hatása van.
- A hőmérséklet ingadozása és a szabad levegőn mindig tapasztalható légmozgás edzi a gyermek immunrendszerét. Az a gyermek, aki ezekhez fokozatosan hozzászokik, az megedződik, alkalmazkodik a változásokhoz, károsodás nélkül tudja elviselni őket. Ritkábban betegszik meg, és könnyebben birkózik meg a betegséggel.
- A levegőzés nyugtatólag hat, így megkönnyíti az álmos gyermek elalvását, s nyugodt, mély, kiadós alvást tesz lehetővé, ami előfeltétele az optimális fejlődésnek.
- Nemcsak a testi fejlődésre hat előnyösen a szabadban tartózkodás, hanem az érzelmi állapotára, értelmi fejlődésére is. A szabadban váltakozó benyomások érik, tágabb teret tekint át, mint a szobában. Mozog, ügyesedik, vidámabb, élénkebb, tevékenyebb, mint amikor csupán a szobában tartózkodik.

24. kép. Levegőztetés (Forrás: Szigetmonostori Bölcsőde, 2017)

Levegőztetés akadályai

- Erős napsugárzás esetén nem lehet napon tartózkodni (játszani, aludni).
- Nem levegőztethetünk sűrű ködben, zuhogó esőben, orkánszerű szélben.
- Télen, amíg a levegőztető helyen -5°C alá süllyed a hőmérséklet.

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy a bölcsődei dajka munkaköre eltér a bölcsőde és a mini bölcsőde esetében. Utaltunk a jegyzetben azokra a helyzetekre, amikor mini bölcsődében a gondozási műveletek egy részét a kisgyermeknevelő távollétében végezheti, míg a bölcsődében ez továbbra is a kisgyermeknevelő kompetenciája.

Záró gondolat

A gyermek fejlődésének szabadsága nem azt jelenti, hogy egyszerűen magára hagyjuk, hanem azt, hogy segítő szeretettel emeljük köré a megfelelő környezetet”

(Montessori: Kisded nevelés).

Gyakorlat

DAJKATANFOLYAM

GYAKORLATI FOGLALKOZTATÁSI NAPLÓ

Név:

Születési név:

Születési hely:

Születési dátum:

Anyja neve:

Lakcím:

Csoport:

Gyakorlat helyszíne:.....

Gyakorlatot mentoráló neve:.....

A résztvevővel a baleset-, tűz- és munkavédelmi szabályokat az intézmény a gyakorlati helyszínen ismerteti meg.

Értékelési szempontok

A feladatok elvégzésének szakszerűsége
A biztonsági előírások betartása
A szükséges eszközök előkészítésének pontossága
Önálló munkavégzés a kompetenciahatárokon belül
A munkavégzés tudatossága
Együttműködési készség
Az etikai normák betartása

Gyakorlat időtartama: 25 óra

Helyszíne: Kisgyermek napközbeni ellátását biztosító intézmény

A gyakorlat célja: a gyermek gondozását, nevelését végző kisgyermeknevelő társaként felelősségteljes magatartással a tanult ismeretek birtokában a gondozási, nevelési feladatok előkészítésének megteremtése, a gondozási-nevelési munka megismerése, továbbá az elméletben tanultak gyakorlati alkalmazása.

A szakmai gyakorlat feladatai

1. A bölcsődei életbe történő aktív bekapcsolódás

- A kisgyermeknevelő segítőként végzi feladatát.
- Munkáját a gyermek bölcsődei napirendjéhez és a kisgyermeknevelő munkarendjéhez igazodva végzi.
- Etikai normák betartása.
- A jogszabályoknak és a szakmai etikai normáknak megfelelően kezeli a családokkal és a gyermekkel kapcsolatos személyes adatokat, információkat.
- Vezeti az intézményben munkaköréhez előírt dokumentációt.

Dátum	Óra	Gyakorlatvezető aláírása

Értékelés:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Gyermekfelügyelet biztosítása levegőztetésnél

- A kisgyermeknevelő segítőként végzi feladatát.
- A kisgyermeknevelő iránymutatása alapján a **mini bölcsődében** szükség szerint részt vesz a gyermek gondozásában.
- Megismerkedik a gyermekkel, törekszik arra, hogy személyét a gyermek elfogadja.
- Munkáját a gyermek bölcsődei napirendjéhez és a kisgyermeknevelő munkarendjéhez igazodva végzi.
- A jogszabályoknak és a szakmai etikai normáknak megfelelően kezeli a családokkal és a gyermekkel kapcsolatos személyes adatokat, információkat.

Dátum	Óra	Gyakorlatvezető aláírása

Értékelés:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Gyermek ellátásához szükséges eszközök előkészítése

- A kisgyermeknevelő segítőként végzi feladatát.
- Biztosítja a munkához szükséges higiénés feltételeket.
- Megteremti a gondozás feltételeit. Biztosítja a környezet baleset- és akadálymentességét, a gyermekre veszélyes anyagok biztonságos tárolását.
- A kisgyermeknevelő iránymutatása alapján a **mini bölcsődében** szükség szerint részt vesz a gyermek gondozásában.

Dátum	Óra	Gyakorlatvezető aláírása

Értékelés:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Takarítási feladatok, kisgépek kezelése – Egészségügyi, munkavédelmi, tűzvédelmi és balesetvédelmi szabályok betartása

- Közreműködik a bölcsődében, mini bölcsődében a környezet rendjének, tisztaságának megteremtésében.
- Biztosítja a környezet baleset- és akadálymentességét, a gyermekre veszélyes anyagok biztonságos tárolását.
- Ellátja a környezetgondozási és baleset-megelőzési teendőket, balesetknél elsősegélyt nyújt.
- Munkáját a gyermek bölcsődei napirendjéhez és a kisgyermeknevelő munkarendjéhez igazodva végzi.

Dátum	Óra	Gyakorlatvezető aláírása

Értékelés:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Felhasznált irodalom

Kommunikáció

1. Buda Béla: *A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei*. Budapest: Animula, 1994.
2. Forgas, Joseph P.: *A társas érintkezés pszichológiája*. Budapest: Gondolat, 1989.
3. Hatvani Andrea (szerk.): *Tanári személyiségfejlesztés és attitűdformálás – A metakommunikáció*. Elérhetőség: http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/tanszemfejl/a_metakommunikci.html (Utolsó letöltés: 2018. 05. 13.)
4. Horváth Béla: *A kommunikáció elméletéről. Gesztusok c. fejezet*. PTE BTK 2011. Elérhetőség: http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/komm_elm/224__gestusok.html (Utolsó letöltés: 2018. 05. 13.)
5. Pease, Allan: *Testbeszéd*. Budapest: Park Könyvkiadó, 1989.
6. Raátz Judit: *A kommunikáció alapjai. A nem verbális jelek típusai*. Elérhetőség: http://centroszet.hu/tananyag/kom_alapjai/212_a_nem_verblis_jelek_tpusai.html (Utolsó letöltés: 2018. 05. 13.)

Munkajog, munkavédelem, környezetvédelem

1. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet: *A Bölcsődei nevelés-gondozás szakmai szabályai*. Budapest: 2012. Elérhetőség: <http://www.magyarbolcsodek.hu/files/shares/A%20bolcsodei%20neveles-gondozas%20szakmai%20szabalyai.pdf> (Utolsó letöltés: 2018. 05. 13.)
2. Személyi higiénia (852/2004/EK-rendelet II. melléklet VIII. fejezet)

Elsősegélynyújtás és betegápolás alapjai

3. Dékány Kriszta: *Fertőző és emésztőrendszeri betegségek*. Jegyzet. Budapest, 2017.
4. Göbl Gábor (szerk.): *Oxiológia*. Budapest: Medicina Kiadó, 2006.
5. Pápai Tibor: *Elsősegélynyújtás*. Budapest: Műszaki Kiadó, 2010.
6. Tóth András: *Sebellátás: hogyan kezdjek hozzá?* Elérhetőség: http://www.webbeteg.hu/cikkek/elsosegely/13701/sebellatas_folyamata (Utolsó letöltés: 2018. 05. 13.)

Pedagógia, pszichológia

1. Cole, Michael–Sheila R. Cole: *Fejlődéslélektan*. Budapest: Osiris Kiadó, 2006.
2. Danis Ildikó et al. (szerk.): *A koragyermekkorai fejlődés természete – fejlődési lépések és kihívások*. Biztos Kezdet Kötetek II. Budapest: Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 2011.
3. Lewin, Kurt: *Agresszív viselkedési sémák kísérletileg kialakított társas légkörben*. In: Kovács Sándor (szerk.): *Szöveggyűjtemény a szervezetelmélet történetének tanulmányozásához*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1984.
4. Szőkéné Halász Éva: *Pszichológiai és pedagógiai ismeretek*. 2010. Elérhetőség: http://humantiszka.hu/modularis_jegyzetek/6_1_szokene.pdf (Utolsó letöltés: 2018. 05. 13.)

Család

1. Buda Béla: *A házasság és a család mai problémái a társadalomlélektan szempontjából*. Budapest, 2013. Elérhetőség: <http://www.haromkiralyfi.hu/upload/files/buda-bela--a-hazassag-es-a-csalad-mai-problemai.pdf> (Utolsó letöltés: 2018. 05. 13.)
2. Kisgyörgyné Pongrácz Dóra et al.: *A Circumplex modell és az OCST-4 (FACES IV). David Olson strukturális családindinamikai modelljének és mérőeljárásának ismertetése*. In: Bagdy Emőke (szerk.): *Pár- és családi kapcsolatok vizsgálata*. Elérhetőség: www.webcreator.hu/tankonyv/hatodik1.html (Utolsó letöltés: 2018. 05. 13.)
3. Harcsa István–Monostori Judit: *Demográfiai folyamatok és a családformák pluralizációja Magyarországon*. In: Kolosi Tamás–Tóth István György: *Társadalmi riport*. Budapest, Táarki, 2014. Elérhetőség: www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/b326.pdf (Utolsó letöltés: 2018.05. 13.)
4. Kapocs XII. évfolyam. 2. szám Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet. Elérhető az interneten: [http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2013/kapocs-xii_-evf_-2_-szam-\(57\)](http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2013/kapocs-xii_-evf_-2_-szam-(57))

Nevelés, Gondozás

1. *A Bölcsődei Nevelés-Gondozás Országos Alapprogramja*.
2. Elérhetőség: <http://magyarbolcsodek.hu/files/shares/Bolcsodei%20nevelés-gondozás%20országos%20alapprogramja%202017..pdf> (letöltés: 2018. 05. 13.)
3. Atkinson, Rita L. et al. (szerk.): *Pszichológia*. Budapest: Osiris Kiadó, 1999.
4. Bábosik István: *Neveléstudomány: nevelés az Európai Unióban*. Budapest: Osiris Kiadó, 2004.
5. Bábosik István: *A nevelés elmélete és gyakorlata*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999.
6. *Gondozás szakmai protokoll tervezet* Budapest, 2006.
7. Hoffmann Rózsa (szerk.): *Pedagóguséletpályakódex és kommentár*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996.
8. N. Kollár Katalin–Szabó Éva (szerk.): *Pszichológia pedagógusoknak*. Budapest: Osiris Kiadó, 2004.
9. Németh András–Pukánszky Béla: *A pedagógia problémátörténete*. Budapest: Gondolat Kiadó, 2004.
10. Péter Lilla: *Bevezetés a pedagógiába*. Kolozsvár: Kolozsvári Egyetemi Kiadó, 2009.
11. Pikler Emmi (szerk.): *Az egészséges csecsemő és gyermek fejlődése és gondozása 1–3*. Budapest: Medicina, 1978.
12. Pukánszky Béla–Németh András: *Neveléstörténet*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1977.
13. Ranschburg Jenő: *Szeretet, erkölcs, autonómia*. Budapest: Gondolat Kiadó, 1984.
14. Szekszárdi Júlia (szerk.): *Nevelési kézikönyv nem csak osztályfőnököknek*. Budapest: OKI–Dinasztia Tankönyvkiadó, 2001.
15. Tardos Anna (szerk.): *Szöveggyűjtemény a csecsemő és kisgyermek szakgondozónők részére* Budapest: Egészségügyi Szakdolgozók Központi Továbbképző Intézete, 1982.
16. Tardos Anna: *Jegyzet a bölcsődei és csecsemőotthoni gondozónők számára*. Budapest: Egészségügyi Szakdolgozók Központi Továbbképző Intézete, 1982.

EFOP-1.2.6-VEKOP-17-2017-00001 – Családbarát ország

Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft.

Székhely: 1134 Budapest, Tüzér utca 33–35.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE